

ERSAN ERÇELİK

A'DAN Z'YE

ÖZKAN MERT ŞİİRİ

Ersan Erçelik

29 Temmuz 1980, İstanbul doğumlu.

Celal Bayar Üniversitesi, İşletme Bölümü'nü bitirdi.

Şiir ve düzyazıları, *Akbük, Akköy, Agora, Akatalpa, Damar, Deliler Teknesi, Dize, Edebiyat ve Eleştiri, Eski, İle, Karakalem, Koridor, Kum, Mavi Liman, Mor Taka, Patika, Şiiri Özlüyorum, Ünlem, Varlık, Yasakmeyve, Yom Sanat, Cumhuriyet Kitap* dergilerinde yayımlandı.

"Şiirle Yüz Yüze" başlığıyla *Eski* ve *Deliler Teknesi* dergilerinde şiir eleştirileri; "Keşfedenler İçin Atlas" başlığıyla *Kum* ve *Karakalem* dergilerinde çeşitli temaların şiirle ilişkisini ele alan denemeler yazdı.

2007 ve 2008'de, şiir yıllıkları hazırladı.

Şiir Kitapları:

Yüzüm Yeryüzünde Bir Dövme*, Kanguru Yayınları, Eylül 2007.

Kırık Pena**, Tay Yayınları, Eylül 2007.

Hayat Öpücüğü, Şiirden Yayınları, Haziran 2008.

Ödülleri:

*2008, Kyöd, Ruşen Hakkı Şiir Ödülü.

**8. Uluslararası Altın Safran Festivali, 2007 Şiir Birincilik Ödülü.

2008, 21. Yüzyıl Hayyamları Aranıyor, İkincilik Ödülü.

2008 Zokev, Doğan Şadilloğlu Şiir Mansiyon Ödülü.

2007 Homeros Şiir Ödülleri, Attilâ İlhan Şiir Üçüncülük Ödülü.

E-Posta: ersanercelik@yahoo.com

İÇİNDEKİLER

Özkan Mert /
Aşk /
Aşk Mektupları
Aile Yaşantısı
Ayrılık /
Alkol /
Bafra /
Ben Savaşçı Değil, Gül Yetiştiriciyim /
Bir Elma Büyüklüğünde Sakallarım /
Bir Irmakla Düello Ediyorum /
Bin Dokuz Yüz Altmış Sekiz /
Can Yücel /
Caz /
Cemal Süreya /
Çin /
Çocukluk ve İlkgençlik
Diren! Ey Kalbim /
Dünya /
DTCF /
Elbet Acı Duyar Tomurcuklar
Esin /
Fırtına /
Geç Yaratı ve Dönüş /
Gelincikya
Gültekin Emre
Halkın Dostları
Hüseyin Yavuz
Irgatoğlu Atçalı Kel Mehmet
İkinci Yeni
İtalyan Melodileri
İşte Hayat! İşte Ölüm ve Tarih!
İsveç
İzmir
Kuracağız Herşeyi Yeniden
Kadınlar
Kentlerin Senfonisi
Levent Atalay
Mozart ve Akdeniz
Nehir
Öğretiler
Sürgünlük
Sihirbaz

Stockholm'de Mavi Saatler
Sözcüklerin Düellosu
Şeytan Mehmet
Allah ve **T**ango
...**V**an Gölü Savunması
Yeryüzü Şarkıları
Şiir ve **Z**eka

ÖZKAN MERT,

21 Ekim 1944'te, Erzurum'da doğdu.

İlk gençlik yıllarını yaşadığı İzmir'de, Namık Kemal Lisesi'ni bitirdikten sonra, Ankara DTCF Sinoloji bölümüne yazıldı, fakat devam etmedi.

Aynı zamanda, TEK'de topoğraf olarak çalıştı.

1960'lı yılların başında şiire İzmir'de başlayan şair, Üniversite eğitimi için geldiği Ankara'da, '68 olaylarının sıcak günlerini yaşadı. Şiirleri üniversite gençliğinin elinde dolaştı. Çıkar çıkmaz yasaklanan "Kuracağız Her şeyi Yeniden" (1969) adlı ilk şiir kitabıyla, '60 kuşağının protestocu öncü şairlerinden oldu.

1969'da, kuşakdaşı üç genç şairle birlikte, ANT Dergisinde yayınlanan, O. Saffet Arolat'ın yönettiği "Devrimci Şairler Savaş Açıyor" başlıklı oturumda, yeni bir toplumcu şiir üzerine düşüncelerini açıkladı. " '60 şiir kuşağı manifestosu"na imzasını attı.

"Kuracağız Herşeyi Yeniden" hüküm giyince, 1972'de Avrupa'ya çıktı. Almanya'da, Germershein kentinde bir dil okulunda öğrencilik yaparken, kaçak olarak da çalışmaya başladı. On aylık Almanya serüveninden sonra, İsveç'e geldi. Gemicilikten aşçılığa, çilek toplayıcılığından hastabakıcılığa ve öğretmenliğe kadar pek çok işte çalıştı.

Lund Üniversitesinde Drama/Tiyatro/Film derslerini izledi. 1981 yılından bu yana Program Yapımcısı olarak çalıştığı İsveç Radyosu'ndan, 2004 yılında istifa ederek kendini tümüyle yazmaya verdi.

2006 yılında, İsveç Devlet Tiyatrosu, Uluslararası Kültür ve Tiyatro Projeleri yönetmenliğine getirildi.

1970'li yılların başında kendisiyle birlikte sürgüne gönderilen 'Dil'inin yeni olanaklarını araştırdı. Yeni 'Dilsel ülkesinde' başından beri sürdürdüğü yaşamla kucaklaşan militan çizgisini evrensel boyutlara taşıdı.

Çin'den Afrika'ya, Akdeniz'den Baltık'a uzanan bir şiir coğrafyasında, zengin, çalkantılı ve renkli imgelerle dolu, yarına açık bir "NEHİR ŞİİR" in temsilcisi oldu.

İskandinavya'dan Uzak Doğu'ya, Çin'den Afrika ve Güney Amerika'ya kadar pek çok ülkeyi gezdi gördü, kültür ve yaşamlarını inceledi.

ÖZKAN MERT' İN YAYINLANAN KİTAPLARI:

BİR ELMA BÜYÜKLÜĞÜNDE SAKALLARIM

Şiir / 1965 / Kitap olarak yayınlanmamış ilk şiirler

KURACAĞIZ HERŞEYİ YENİDEN

Şiir/ 1969 / DTCF Yay. / Ankara

IRGATOĞLU ATÇALI KEL MEHMET

Destan / 1970 / Yabanel Yay. / Berlin

KIRLANGIÇLAR, KIRLANGIÇLAR

Şiir / 1978 / AR Yay. / Ankara

SANEM OKULA BAŞLIYOR

Çocuk Kitabı / 1981 / Skriptor Yay. / Stockholm

İŞTE HAYAT! İŞTE ÖLÜM VE TARİH!

Şiir / 1984 / Dayanışma Yay. / İstanbul

STOCKHOLM'DE MAVİ SAATLER

Şiir / 1987 / Broy Yay. / İstanbul

DÜNYA ÇARPIYOR YÜZÜME

Toplu Şiirler / 1988 / Cem Yay. / İstanbul

ALLAH VE TANGO

Şiir / 1990 / Cem Yay. / İstanbul

MOZART VE AKDENİZ

Şiir / 1992 / Cem Yay. / İstanbul

BİR IRMAKLA DÜELLO EDİYORUM

Şiir / 1995 / Oğlak Yay. / İstanbul

BİR DÜNYALININ NOTLARI

Toplu Şiirler / 1997 / YKY / İstanbul

DİREN! EY KALBİM

Şiir kaseti / 1998 / Yeni Dünya Yay. / İstanbul

KENTLERİN SENFONİSİ

Şiir / 2000 / Boyut Yay. / İstanbul

VAN GÖLÜ SAVUNMASI

Şiir / 2001 / Rotary Yay. / İzmit

NEHİR

Toplu Şiirler / 1960-2002 / Boyut Yay. / İstanbul

İSVEÇLİ KADIN ŞAİRLER ANTOLOJİSİ

Çeviri Şiirler / Papirüs Yay. / 2003 / İstanbul

BEN SAVAŞÇI DEĞİL GÜL YETİŞTİRİCİYİM

Seçme Şiirler / 2005 / Dünya Yay. / İstanbul

GELİNCİKYA

Şiir / 2007 / Hayal Yay. / Ankara

YERYÜZÜ ŞARKILARI

Tüm Şiirleri / 2008 / Boyut Yay. / İstanbul

YEDİ İKLİMDEN

Çeviri Şiirler / 2008 / Artshop Yay. / İstanbul

İSVEÇLİ KADIN ŞAİRLERİN AŞK ŞİİRLERİ

Çeviri Şiirler / Antoloji / Türkçe-İsveççe / 2008 / Artshop Yay. / İstanbul

YABANCI DİLLERDE YAYINLANAN KİTAPLARI:

KÄMPA MITT HJÄRTA

(DİREN ! EY KALBİM)

Şiir / 1981 / Skriptor Yay. / Stockholm

TANGO ÖVER EGEISKA HAVET

(EGE DENİZİ'NDE TANGO)

Şiir Kaseti / 1990

EXILENS BLUES

(SÜRGÜN EZGİLERİ)

Şiir / 1999 / Svartvitts Yay. / Stockholm

FÖRSVARSTAL ÖVER VANSJÖN

(...VAN GÖLÜ SAVUNMASI)

Şiir / 2003 / Svartvitt Yay. / Stockholm

SVENSKA KVINNORS KÄRLEKSDIKTER

(İSVEÇLİ KADIN ŞAİRLERİN AŞK ŞİİRLERİ ANTOLOJİSİ)
Antoloji / Türkçe-İsveçce / 1998 / Podium Yay. / Stockholm

**ÖVERSÄTT INTE ETT LEVANDE SPRÅK TILL ETT DÖTT / GUNNAR
EKELÖF**

(YAŞAYAN BİR DİLİ ÖLÜ BİR DİLE ÇEVİRME)
Antoloji / 2005 / Svenska Institutet Yay. / İskenderiye

WE WILL REBUILD EVERYTHING

(KURACAĞIZ HER ŞEYİ YENİDEN)
Şiir / 2008 / Artshop Yay. / İstanbul

ÖZKAN MERT ŞİİRİ ÜSTÜNE YAZILANLAR:

1.ÖZKAN MERT'İN ŞİİRLERİ / Ataol Behramoğlu
Politika / Ocak 1978

2.KENDİNİ YARATAN ŞİİR /Demir Özlü
Varlık / 1993

3.YERÜZÜNDE GEZGİN BİR YÜREK / Feridun Andaç
Cumhuriyet Kitap / 17 Ağustos 1995

4.BİR SOLUKTA OKUNUVEREN,DÖNÜP DÖNÜP
ÖZÜMSENEREN ÖZKAN MERT ŞİİRİ / Muhsin Şener
Internetsayfa

5.VAN GÖLÜ SAVUNMASI / Hüseyin Yavuz
Cumhuriyet Kitap / 2 Ağustos 2001

6.BİR DÜNYALINI NOTLARI VE...ÖZKAN MERT / Gültekin Emre
Cmhuriyet Kitap / 18 Eylül 1987

7.HEP GURBETTE BİR ŞAİR / Sennur Sezer
Cumhuriyet Kitap / 18 Eylül 1987

8.BENİM ANAYURDUM DİLİMDİR / M.Mahzun Doğan
Cumhuriyet Kitap / 18 Eylül 1987

9.SAÇI SAKALI BEYAZLANMIŞ "GENÇ ŞAİR" / Osman S.Arolat
Dünya Kitap / 6 Haziran 1997

10.SÜRGÜNLÜĞÜN ACISI VE GÜZELLİĞİ / Ana L Valdes
Allt om böcker (kitaplar üzerine - dergisi) sayı 2 / 1994 / Stockholm

11.ŞİİRLE DANSEDEN SON KIZILDERİLİ ŞAİR: ÖZKAN MERT / Tandoğan
Uysal
Hürriyet Gösteri

12.KARANFİL YÜKLÜ ŞÖVALYE / Hamdi Özyurt
Cumhuriyet Kitap / 14 Aralık 2000

13.MOZART VE AKDENİZ / Turhan Günay
Cumhuriyet Kitap / 15 Nisan 1993

14.ŞİİR SAATİ ÇALIŞIR, KENDİNİ YAZDIRTIR / M.Mahzun Doğan

Siyah Beyaz Gazetesi / 13 Ağustos 1997

15.BİR YERYÜZÜ SEYYAHI / Tuğrul Eryılmaz
Milliyet Sanat / 2001

16.YAZDIKÇA TÜKENMEYENLER / Mehmet Kemal
Cumhuriyet 'Politika ve ötesi' köşesi / 18 Ocak 1989

17.ÖZGÜN BİR OZAN / Behzat Ay
Türk Dili / Eylül-Ekim sayısı 1989

18.ÖZKAN MERT BİR IRMAKLA DÜELLO EDİYOR / Gültekin Emre
Cumhuriyet Kitap / 17 Ağustos 1995

19.SÜRGÜNLÜĞÜ TADINA VARARAK YAŞIYOR / Duygu Durgun
Cumhuriyet Kitap / 20 Haziran 1997

20.NEHİR / Gültekin Emre
Varlık dergisi / Kasım 2002, Sayı 126

21.BİR SEÇKİ: ELBET ACI DUYAR TOMURCUKLAR / Ersan Erçelik
Edebiyat ve Eleştiri dergisi /Kasım 2003, Sayı 71

22.ELBET ACI DUYAR TOMURCUKLAR / Ersan Erçelik
Kül dergisi, Haziran 2004, Sayı 49

23.ÖZKAN MERT'LE ŞİİRLE RAKS / Ersan Erçelik
Kum dergisi / Kasım-Aralık 2004, Sayı 26

24.A'DAN Z'YE ÖZKAN MERT ŞİİRİ (1.BÖLÜM) / Ersan Erçelik
Yaratım dergisi / Kasım Aralık 2004, Sayı 8

25.A'DAN Z'YE ÖZKAN MERT ŞİİRİ (2.BÖLÜM) / Ersan Erçelik
Yaratım dergisi / Ocak-Şubat 2005, Sayı 9

26.A'DAN Z'YE ÖZKAN MERT ŞİİRİ / Ersan Erçelik
Patika dergisi / Temmuz-Ağustos-Eylül 2005, Sayı 50

27.ÖZKAN MERT'LE ŞİİRLE RAKS / Ersan Erçelik
Damar dergisi / Haziran 2006, Sayı 183

28.ŞAİR ve OKURU -
"ALLAH ve TANGO": ÖZKAN MERT ŞİİRİNİN DİNAMİKLERİ / Ersan Erçelik
Yasakmeyve dergisi, Kasım-Aralık 2006, Sayı 23

29.ÖZKAN MERT'İN GELİNCİKİYA'SINDA POETİK DURUŞ, AŞK AÇILIMLARI ve OKUMA ŞÖLENİ / Ersan Erçelik
Hayâl dergisi, Nisan-Mayıs-Haziran 2007, Sayı 21

30.GELİNCİKİYA'DA POETİK DURUŞ ve OKUMA ŞÖLENİ / Ersan Erçelik
Mor Taka dergisi, Bahar-Yaz 2007, Sayı 8

31.ÖZKAN MERT'LE ŞİİRLE RAKS / Ersan Erçelik
Cumhuriyet Kitap, 2007

32.GEÇ YARATI ve DÖNÜŞÜN DAYANILMAZ FİRARI / Ersan Erçelik
Gölgeler Galerisi dergisi, Şubat 2009

33.CEMAL SÜREYA ŞİİR ÖDÜLÜ RÖPORTAJI / A.Ertan Mısırlı
Gölgeler Galerisi dergisi, Şubat 2009

AŞK

Özkan Mert şiiri deyince işe aşk ile başlamamız gerekiyor. Çünkü şairin şiirlerinin merkezi, yüreği aşktır. Bu öyle bir aşktır ki, tutku ve erotizm ile yoğrulmuş, ilk gençlik hüznlerinden sürgünlüğe, orada bir yeryüzü seyyahı olmasına dönüşen büyük bir serüvendir. Özkan Mert şiiri dünyaya aşkla açılır, dünyayı aşkla karşılar. Yeni doğan aşkla ortaya çıkan bütün özellikler onun şiirlerinde göze çarpar. Sevilen kişinin yüksek kapasitede entelektüel seviyesi ya da sıra dışı bir kişilik olması önem taşımaz. Şair, bunu şiirinde zaten kavrayışıyla güzelleştirir, her haliyle kadını ve aşkı tüm zayıflığı, tüm saflığıyla ele alırken onlardan değerler üretir. İşte böylece aşk gibi şiire de bambaşka yönden bir perspektif verir, dünyayı diğerlerinin öznelliğinden çıkartarak yeni bir dil kurar. Bu dilin kurulması sırasında imge en büyük yardımcısıdır. Şiar güzel sıfatıyla algılanacak kadını sözcüklerin karşılayamadığı alanlara taşır ve tutkuyla birleştirir. Kadını her anlamda toplum kurallarının, geleneğin ve göreneğin, devletin olmadığı yeni bir Alana sürükler. Çoğu zaman bir senaryo tadı bırakan görsel objektifi güçlü dizeler, bütünlükle birleştiğinde arkasında etkiliyici sahneler bırakır. Reddedilemeyecek görsel imajlar çizerken, bunları hem somut hem soyut alanda buluşturur. İki çok ayrı, uzak duran bilineni, bilinmeyen bir alanda buluşturur ve sözcüklerle karşılar.

Allah ve Tango”da şöyle der örneğin:

Kalçaların bir kanarya sevgilim
Bir tedhiş yuvası

Kanaryalar fışkırıyor
Öptüğüm her yerinden

Sessizliğe tırmanan bir saksafon avlıyor bizi
Meteorlar yol alıyor aramızda

Özkan Mert şiirinde “aşk” sözcüğü çok kullanılmaz ama sözcüklerin birleşmesinden dolayı ortaya çıkan yapı zaten aşktır. Şiirinde öncelikle dünyaya, yaşama, sözcüklere aşkla bakılır. Aşkın getirdiği coşku en ön plandadır. Bu heyecan, bu coşku okura da hemen bulaşır. Çünkü; *“sözcükler, şiire hazır oldukları noktada şairin dudaklarına bir öpücük kondurarak ‘Al beni seninim artık, istediğini yap bana’ der. Çünkü sözcükler dışıdır.”*

Özkan Mert şiirlerinde en sık, en çeşitli, en renkli kullanılan temalardan biridir aşk. Yüzyıllardır birçok şairin, sanatçının esinlendiği aşk konusunda

Özkan Mert'i farklı kılan, aşkı imgesel katmanlarda yerelden evrensele açması, işlemesidir, aşka canlı bir ortam veren biçimidir. Her şiirinde aşk üstüne şaşırtıcı yenilikler getirir. Burada esas özellik, bu yenilikleri şiirine en uygun biçimde taşımasıdır. Bu yenilik okurun gözüne batmaz, çünkü son derece düşünülerek, çalışılarak konulmuştur.

İlk aşkı ortaokul yıllarında tatmıştır: *"Ortaokulda, Yıldız adında bir kız vardı. Sınıfımızın birincisi, güzel bir kızdı. Onunla konuşabilmek için her fırsattan yararlanırdım. Bildiğim tek şey istasyon müdürünün kızı olduğuydu. Onunla çok gizli, platonik bir aşk yaşadım. O farkında oldu mu, olmadı mı bilemiyorum..."*

Lise yıllarında arkadaşları için aşk mektupları yazmaya başlar Özkan Mert. Bu mektupların sonuna da bir aşk şiiri yazar. Özel adındaki kız arkadaşı için yazdığı 'Seviye Uzanan Dudakların' aşk temalı ilk şiiridir denilebilir. İlk şiir kitabı olan "Kuracağız Her şeyi Yeniden"den son kitabı "Gelincikya"ya dek ilerleyen süreçte aşk, erotizmle iyice kaynaşır. Artık aşk, etten kemikten, tukulu bir erotizmden bağımsız düşünülemez. Aşk, yaşamın ve dünyanın diriliğini, coşkusunu barındırdığı gibi; ayrılıkları ve hüznüleri de barındırır.

Özellikle "Aşk Şiirleri" adını taşıyan, dört parçadan oluşan şiir, her yönüyle aşkı kavrayan, tensel ve ruhsal açıdan her şeyi dolsuran bir sevgidir. Günlük yaşamda bulamayıp aşkta bulduğumuz tüm yenilik ve heyecan verici özellikler şiirde önümüze çıkar. Bu içe açılan bir penceredir. Görünen kişi mükemmel değildir ancak şairin perspektifinden bakınca, karşısındaki kişinin doğruya, güzele, aşka ulaşmakta bir deneyim, bir duruş olduğu fark edilir.

Doğuş durumundaki aşk, içinde geleceği barındıran güzel bir silahtır. Her an kanatlar üstünde yükselmeye hazırdır. Sürekli kanıtlar arar, doğrulamalar yapmak ister, biricikliğini ileri sürer. Bu noktada sonsuzluk ve yaratıcılık, zeka ve duygular yoklanır, sürekli bir birliktelik için nedenler aranır ve kolayca bulunur.

1.

Ne zaman gözlerine baksam
bir okyanusla yıkanıyor kalbim
Nereye gitsem hep sende kalıyorum
yıldızların gökyüzünde kaldığı gibi.

Bir yağmur damlasına çizdim
o küçük gölün kıyısında
bana verdiğin ilk öpücüğü...
Şemsiyenin ucu yırtıyordu bulutları.

Hiç bitmeyecek birlikte baktığımız yer.
Saçlarımda uyuyan Ay ışığı olacaksın hep
omuzbaşlarımda akan sıcak bir ırmak.

Ve hiç silinmeyecek
şafak renkli dudaklarından dökülen
dünyanın en güzel aşk ilânı;
Ellerimi yıkamıyorum
ellerinin kokusu çıkmasın diye

2.
Bir ilkbahar sabahı kadar güzel
kelebekler kadar hafif sevgilim öpücüklerin.
Ben'se bir dağ kulübesiyim
O öpücüklerin üzerine konduğu.

Ne zaman seninle sevişsek
gözlerinin rengini alıyor gece.
Ne zaman öpsem seni dudaklarından
yıldızlara asılı sallanıyor kalbim.

O kadar güzel oluyorsun ki bana bakışınla
çılgın güzellikteki omuzbaşlarınla:
Senin adını alıyor tüm kuşların kanat vuruşları.

Hele bana duruşun yok mu?
Bak işte! O'nu ben bile anlatamam
çünkü tek bir kişi oluyoruz yeryüzünde.

Avuçlarının içini öpsem
avuçlarının içinde menekşeler açıyor.
Sırtını hiç sorma: Ne zaman sırtını öpsem
bembeyaz bir bulutun içinde kayboluyorum.

Zaten seninle sevişmek
kuş seslerinden inip
bulutlara binmek gibi bir şey.

3.
Sevgilimin küçük dudakları kiraz tadında.
Günde yirmi dört saat birbirimizi düşünüyoruz.
Buluştuğumuz zaman o kadar çok sevişiyoruz ki
Cemal Süreya'nın deyişiyle: O kadar olur işte...

Pırıl pırıl güneşli bir havada
Gökyüzünden dansederek toprağa düşen
yağmurlar kadar mutluluk fışkırıyor

gözlerinin içinden.

4.

Parmaklarını öpüyorum teker teker,
serçe parmağın dahil.
Bir eriğın çekirdeğini
kucaklayışı gibi kucaklıyorsun beni.
Ne ışığa ne havaya ihtiyacım var orada.
Senin tenini içiyorum su diye.

Senin tenin benim gezegenim.

Şair için aşk başı ve sonu olmayan, “*Tenin bilinci yoktur / savrulur*” dizeleriyle özetlenebilecek denli, heyecanlı, tutku dolu ve gizlidir. Bu kaçak dölleğim, şiirlerde macerayı bir gerilime çevirerek, okurun şiirleri daha bir dikkatli okumasını sağlarken, zihnin yerleşik imge kalıplarını da kırar ve okura son derece renkli resimler sunar:

Nedir hep eksik olan ve hiç tamamlanamayan?

Aşk nereye götürür bizi?

Yere çakılmakta olan bir uçağa

İstanbul'a saat kaçta ineceğini
sormak gibi bir şey bu.

Kısaca aşk, Özkan Mert şiirinde korkusuzluğun ifadesi, cesaretin ve keşfin güzel kokusudur. Tutkuyla sevilen kadının özne, şiire mutluluk verecek tüm nedenlerin de başında gelir. Sevilen kişiye aşk ve cinsellik yoluyla ulaşmak, tensel ve ruhsal olarak sevmeye yarayan her şey şiirler boyunca yüzeye çıkar.

Aşkla beslenen dizeler boyunca büyüyen şiirler, mutlak bir biçimde temel nefestir ve her defasında tazedir, körpedir.

AŞK MEKTUPLARI

“Namık Kemal Lisesi'ne gidiyordum. Refik Durbaş, Abdullah Özkan sınıf arkadaşlarımdı. Okulu hiç sevmedim. Edebiyat derslerini seviyor, en yüksek notları bu dersten alıyordum. Şiirle olan ilk ilişkim burada başladı. Annem ile ilgili bir şiir yazmıştım. Edebiyat öğretmenimiz Perihan Hanım, bu şiirimi liseler arası şiir yarışmasına göndermiş. O yarışmada ödül aldım. Bir de aşk mektuplarında çok ustalaşmıştım. Arkadaşlarım benim güzel aşk mektupları yazdığımı görünce, onlar için de yazmamı istediler. O yıllarda âşık olduğunuz birine mektup vermek çok önemliydi. Giderken kızın cebine mektup sıkıştırmak gibi, işte öyle şeyler.”

“Şiire, aşk mektupları yazarak başladım... Bir paket Bafra sigarası alıyordum yazdığım her aşk mektubunda.... Bir gün bir arkadaş geldi : ‘Senin Ahmet'e yazdığın aşk mektubu çok iyi sonuç verdi. Bak buluşup, sinemaya gidiyorlar. Halbuki bana yazdığından bir şey çıkmadı, hiç ilgilenmiyor kız.’ Ben de ‘Eee, o farklı’ dedim, ‘çünkü onun altına bir de şiir yazdım.’ ‘Niye bana da yazmadın?’ deyince, ‘O zaman iki paket Bafran’ı alırım’ dedim. İkinci Bafra paketlerini almak için yazdığım şiirlerle yola çıktım...”

Özkan Mert'e göre, *“Şair kendini seçemez, seçmez”*... Bu anlayış, onun şiire açılışıdır. Şair olmak gibi bir amacı yoktur, yalnızca okuyor ve yazıyordur. Yazdığı şiirler Atilla İlhan'ın hazırladığı, “Demokrat İzmir” gazetesinin sanat sayfasında yayınlanmaya başlar. Şiir yazmak için şiir yazmayan bu genç adama, yayınlanan beş şiirinden sonra “Yedi tane yaz da radyoda okunsun” derler. O da “Beş tane yazdım, iki tane daha yazarım” diye yanıtlar. İkiçeşmelik'te sonraki şiirlerinde de geçecek olan “Enver'in Meyhanesi”nde şiirleri radyoda okunur.

Meyhanede içenlerin hepsinin alkışlamasıyla, “Devam edeyim” der ve Özkan Mert şiirinin yolculuğu da bu noktada başlar. Şiire başlangıcı da şairin hayatı gibi büyük serüvenin başlangıç noktası olur.

AİLE YAŞANTISI

“Dört kardeşin en büyüğüydüm. Anneannem bizde kalırdı. O yaşlarda beni Kur'an kursuna göndermişlerdi. İlk günden canım çok sıkıldı. Daha sonraki günler arkadaşlarımı da örgütleyerek, oradan kaçmaya başladık. Anneannem tertemiz bir insandı. Akşamları bana dua öğretirdi. Bayramlarda camiye gidip namaz kılmamı isterdi. Onu kırmazdım. Annemi çok severdim, ama babamla sürekli bir çelişki yaşadım. Hiç bir zaman anlaşamazdık. Her zaman annemim mutluluğa çok layık bir insan olduğunu ama hiç mutlu olamadığını düşünmüşümdür. Çok genç yaşta, kırk yaşında kanserden ölmesi beni çılgına çevirmişti. Bütün nefretim babama yöneldi. Bu olay toplumla ve Tanrı'yla olan çelişkilerimin başlangıcını oluşturdu. Annemin mutlu olamayışından her zaman babamı sorumlu tuttum.”

AYRILIK

Özkan Mert şiirlerinde ayrılık geniş yer tutar. Bunu başlıca sebebi yaşadığı zorunlu sürgün hayatı ve sonrasında dünyaya açılmasıdır.

Yeni bir yaşam biçimiyle birlikte kurmakta olan dilin dölleni, özellikle “İşte Hayat! İşte Ölüm ve Tarih!” adlı kitabında ilk ipuçlarını vermeye başlar. Söz konusu kitaptaki hemen hemen bütün şiirlerde göçmenlik, yurda duyulan

özlem, ağır iş koşullarının getirdiği ama ironiyle beslenmiş görüntüler; yaşama umudu ve coşkusu içinde eritilerek, tekrar şire dönüştürülerek verilir.

Sözcük olarak ayrılığı pek kullanmasa da, şiirlerin temasal olarak geri planında ve yeryüzü gezginliği boyunca, ayrılıklar kavuşmalar ile içiçe geçmiştir. Gariptir ki bu ayrılık, sevgiliden ve aşkın dinış sürecinden değil de, daha çok dostlardan ve ülkeye duyulan, Türkçe'nin sıcak dudaklarına duyulan özlemden ileri gelir. Bir şiirinde "bilmezdim Türkçe kelimelerin, emilen bir kız dudağından da sıcak olduğunu." demesi boşuna değildir.

Şairin esas kökleri Türkiye'de ve Türkçe'dedir. Bir yandan arkadaşlardan, 68'in ve ülkenin sıcak olaylarından zorunlu olarak uzak kalmak, diğer yandan sürgün hayatının zorlukları, iletişim güçlüğü, bireyin özgürlüğünü tehdit eder.

Ayrılık sözcüğü Özkan Mert şiirinde daha çok yerini "sürgün" ve "dünyalı olmak" kavramlarıyla açıklanabilir.

Dünyaya karşı meydan okuma, onu anlamaya çalışma, bir yandan da gönül ilişkileri boyunca süren ayrılışlar, onun şiirlerinde oluşan yapıbozumu örgütlenerek tekrar kurulmasına yaramıştır.

"Stockholm'de Mavi Saatler" adlı kitabıyla aynı adı taşıyan metinde şöyle der: "*Hayatımı düşünüyorum.*

Hayatım parça parça. Bir parçam İzmir'de mor yağmurlar altında islanmakta. Bir parçam Ankara'daki öğrenci yürüyüşlerinde haykırmakta. Bir hüznü bastırıyor içimi, bir hüznü ki, toplamaya çalıştığım parçalarımı, yeniden parçalara ayırıyor. Yabancı bir ülkede yaşamak, insan hayatına yeni bir pencerenin açılması demek.

Hayatımda yeni bir boyut.

Bu hayata ancak şiirle karşı koyabiliyorum.

Birden, yeni bir şiirin ilk dizeleri patlıyor kafamda:

KIRIK BİR HÜZÜN AYAKTA TUTUYOR BENİ BUGÜN."

Özkan Mert şiirlerini gerilimde tutan bu ayrılış ve kavuşmalar, onun sürekli savrulan ama yine şiirde toplanan bir hayatın karşılığıdır.

Yıllar sonra "...Van Gölü Savunması"nda bu vatan, "*Yanık Harman yerlerinde/ bir gerilla ölüsü gibi yatan/ güz'dür Anayurdun*" deyişi boşuna değildir. Sürgün başlangıcından bu yana aradan yıllar geçmesine rağmen güz ve yanık bir ülke simgesi şairde giderek derinleşmiş, hüznü ile birlikte köklenmiştir.

Aşka dair ayrılığa dönecek olursak, bunu tek bir örnekle en iyi şekilde vermek mümkün olacaktır. "Gelincikya"da yer alan "*Bu aşk neden bitmiyor?/ Unuttum mu artık bir aşkı bitirmeyi?/ Ayrılık özçüğünün mimarı ben değil miyim?*" dizeleri, onun bu konuda kendi ustalığını kabul ettiğini ama hâlâ bir yanının çok hassas, yaralı olduğunu gösterir.

ALKOL

İlk şiirlerinden olan “Kahraman Kalbim”de “Evlensem diyorum / Alkolü bırakırım / Akasya ağaçlarını ve bütün serseriliğimi” der. Şair bu söylemini çok daha sonraları “Bir balinanın karnında / bira mı içmekteyim?” diyerek Pinokyo'ya ve ironiye dek taşıyacaktır.

“Allah ve Tango” şiirindeki “Özgürlük ağzımdaki son konyak çalkantısı”, kimi zaman sürgün kırgınlıkların özeti gibidir. Bazen kaçış, bazen de rahatlayış olarak alkol, şiirlerde öznesiyle yan yana çıkar karşımıza.

“Mozart ve Akdeniz” şiirinde “Kırmızı şarap renginde dolunay” derken, “Bir Irmakla Düello Ediyorum” şiirinde “Genç bir korsandım o zaman / saçlarını rom'la tarayan” dizeleri, onun alkol ile genç yaşlarda tanışması ve adeta bir arkadaşlık ilişkisi kurması, uyarıcıdır. Saçlarını romla taramak ile şair eşine az rastlanır bir şiirsel sinematografi yakalamıştır. Görsel olarak imgeyi güçlendirdiği kadar, verilmek istenen afili duruşu da bu sözcükleri yan yana getirerek sağlamıştır.

“97 Yaz Manzaraları...” adlı şiirinde görüntü sağanağı da bunun örneğidir:

Burgaz Adası'nda
Sait Faik bizi bekliyor
genç bir kızın
memeleri kadar yumuşak
masamızdaki
levrek buğulama.
Rakıyı
martılar taşıyor ağzımıza.
Melike, Mazlum, Bora ve ben:
“Dönülmez bir akşamın ufkundayız gene”
Peki! Ama
neden konyak içiyor
bizim Bora Ayanoğlu
rakı yerine?
Bardaktan boşanırcasına yağın üzerimize
nedir Sait abi?
Yağmur mu? Rakı mı?

Dostlarla buluşulduğu zaman kutlamak için bir neden olan alkol, aslında şairin keyif olarak yorumladığı dünya saatlerinin açıklanışıdır. Bu noktada alkol, sürgün hayatının, zorunlulukların, günlük yaşam sıkıntılarının terk edildiği, her tür kuşatıcı baskıdan kurturabilen, özgürleştiren bir nesne halini alır.

“Rakıya ceket giydirir”, “Rakılar da heykeller gibi ağlar / Çok kızarlarsa / Ağaçlara binip opera dinlerler”, demesindeki ironi ile “Yak! Yüzümü İstanbul

Rakılarıyla” adlı şiirindeki özlem ve gerisindeki yurt özleminin simgesi olan rakı her şiirde farklıdır.

“Boğazın Serserisi Ziya Öztan İçin” şiiri de bunu iyi özetler:

Gidelim sonra atalım bir kadeh
Boğaz’a yalelli bakan
kırık bir balıkçı meyhanesinde.
Biraz para kazanıyoruz
Üniversite günlerimizdeki gibi
kuru fasulye ile ucuz şaraba
paydos artık.
Selâm söyle benden Nilüfer’e
Yalçın’a, Birsen’e, Raşit’e,
Cüno ne yapıyor Marmaris’te?
Unutmasın Şerif’le Kürşat
iki kadeh rakı atmasını benim için
yeşil erik ve kirazla
“Çiçek Arif” de

İstersen atla gel
kara çek birası içelim
Prag’da ya da Paris’te ha!

Sen İstanbul’da ben Stockholm’de
Konyak ve hüzün avındayız

Şairin ava ortak ettiği konyak, aslında hüzünlerden kaçısın kapısını da aralamıştır. Buradaki içkiye, alkola genel bakışın yanında “av” gibi bir sözcüğün konması, ortaya konan eğretileme, Özkan Mert'in birçok şiirinde rastlanan şaşırtmacı imgelerin de doğuş nedenidir. Birbirine yakın gibi durmayan iki sözcüğün bir araya getirilmesi ve bunun görsel, çarpıcı, çoğu zaman lirik bir imge yapısına dönmesi söz konusudur.

Bazen “*En güzel kavgayı barlarda Kürşat çıkarır / elindeki rakı bardağını / bir çivi gibi saplayarak geceye*” diyerek yaşamına ortak ettiği alkolün görüntülerini ve anılarını görsel bir şova çevirir, bazen de bir şaire bunu yükler: “*İzmir çukurunda bir Ahmet Necdet / hangi bara girse / cebinden çıkardığı / ya şiirleridir ya da Lale devri*”.

Alkolle ilk tanışıklığı çok eskilere gitse de, ilk gençlik arkadaşı Levent Atalay (1942-1977) ile paylaştığı anlar da çok önemlidir. “Ey İzmir Şehri” adlı şiirinde bu alkol günlerinin ilk tanışıklığını şiirler yansıtır. Şarap ambarında çalışan Levent Atalay'ın her gün öğlen getirdiği iki şişe şarap ve pidelerle Özkan Mert veremden kurtarmış, kendi tabiriyle “yırtmış”tır. Bu nedenle Sotockholm'de saatler çoğu zaman “gri” olmasına rağmen, şair şiirin de yardımıyla saatleri mavi tutmaktadır:

“Stockholm’de yazı, mavi saatleri... anlatacaktım... Yağmurlar, bulutlar, göller, derken geldik Norveç’e. İyisi mi dönelim biz Stockholm’e, mavi saatlere...

Stockholm’e de yaz geliyor.

Şimdiden kafeteryaların, pastanelerin önüne tahta altlıklar döşenmeye, sandalyeler atılmaya başlandı. İçeveçli’lerin söylediği bir söz var:

I mörkret ar alla katter grå
och pa krogen ar alla timmar bla

‘Karanlıkta bütün kediler gri
Meyhanede bütün saatler mavidir’

İsveçli’ler Krog diyor meyhaneye

Ne derlerse desinler, bizdeki kadar meyhane olan başka bir meyhane görmedim dünyanın hiçbir kentinde.

Fransızcası L’heure bleue olan Krog ya da Meyhane’yi Fransızlar ‘L’heure l’aperitif’ olarak kullanıyorlar. İsveç’te teneke kutusu mavi olan bir bira var.

Adı Pripps. Renginden olsa gerek, bunu satın almak isteyenler:

- Ver bir mavi, diyorlar.

‘Mavi’ değişik dillerde, değişik yer ve ilişkilerde çok değişik kullanılan bir sözcük.

İzmir Namık Kemal Lisesi’nde okuduğum yıllarda, Konak’ta, deniz kenarında oturan bir alkolik görmüştüm. İspirto içiyordu şarap yerine.

- İspirto mu içiyorsun ustam, diye sorduğumda

Şişesini okşayarak şöyle yanıtlamıştı beni:

- Hayır mavi içiyorum. Mavi... delikanlı

‘Mavi saatler’ insanın kafasının ‘kıvamında’ olduğu saatler. Sarı bir alkolün eşliğinde, gece ile gündüz arasında bir soluk alış. Bu soluk alış, gece ile gündüz arasında olmayabilir. Doğu Avrupa’da halk, sabah erkenden bir iki kadeh votka atar.

Polonya’ya yaptığım bir gezide, kaldığım otelin güzel garsonu, kahvaltı olarak bana bir çiğ yumurta, çorba ve bir bardak da votka getirmişti.

- Hepsini karıştırıp içecek miyim?

- Hayır, dedi. Yumurtayı çorbanın içine at karıştır, votkanı çek.

Dediğini yaptım.

Böylece her yeni günü, sabahın erken saatlerinde maviye boyamayı öğrendim.

En az mavileştiğim bir gün, yoldan bir taksi çevirip:

- Çek Stockholm’e, demeyi başardım.

Herkesin mavi saatleri var.

Yoğun bir iş gününün arkasından birlikte birkaç kadeh atıp, Türkiye’de olup bitenleri konuşmak hepimizin mavi saatleridir. Bazen de, bakarsın yıllarca görmediğin eski bir dost çıkagelir.

İşte! İçmek için bir neden daha.

Mavi saatlere yeni bir mavi saat daha eklenir. Ve o gecenin nerede biteceği hiç belli olmaz.

Avrupa'nın hangi kendine giderseniz gidin, orada bir dost vardır. Bir Türk ozanı. Sizi bağrına basar gördüğünde.

İnsanın, Dünya'nın her yerinde bir dostu olduğunu bilmesi kadar güzel bir şey var mı?

Stockholm'ün en güzel meyhanelerinden biri, ünlü VASA Parkı'nın yanındaki ODEN caddesinin köşesindeki TENNSTOPET'tir.

Burada her çeşit insan vardır. Televizyoncu, gazeteci, yazar, ressam, serseriler, sevici kadınlar, homoseksüeller, göçmenler...

İşte! İlerideki loş köşede, üzerinde tavşan kürkünden yeleği olan yalnız bir kadın... kırmızı şarap içiyor. Bir başka köşede, içinde 'irish coffe' olan uzun cam bardağıyla oynayan zenci bir kız. Barın önünde, sevgilisine sımsıkı sarılmış üniversiteli bir kız. Üzerinde İzlanda kazağı var.

Bardaki iri gövdeli homoseksüel barmen, kadınsı hareketlerle, müşterilere içki dağıtıyor."

Ama en ironik alkol benzetmesini "Şafak Bülteni" adlı şiirde okuruz:

Ama golf oynarken rakı içmeyin
çünkü rakı renginde olduğu için top
hangi deliğe yuvarlanacağını şaşırır.

Özkan Mert bir şiirinde "Şiir Kahve İçmez" derken, ucundan da olsa alkole dokunur. Yıllar geçtikçe artık yalnız keyif için alınan bir alkol imgesi oluşur, şiirler içinde demlenir. Başarısızlıkla sonuçlanmış kişisel deneyimler, hayal kırıklıkları, mevcut duruma uygun düşem mavi saatlerden çok uzaktadır; artık yaşanan anın, coğrafyanın ve heyecan veren deneyimin tadı çıkarılmaktadır.

Alkol, aşk ve dünya ile bileşir "Mayıs Çalkantıları"nda:

Herkes bir kenti yığabilir
kalbinin önüne. Bir akarsu olur
öpüştüğü ilk sokaklar

İstediyin yerden geçir acılarını
İçtiğimiz: Bulut renkli rakı
Adresimiz: Dünya'dır.

BAFRA

Özkan Mert'in ilk yıllarında kullandığı sigara markası Bafra'dır. Bir şiirinde de geçmişe dönüşlerle yine geçmişin içinden çıkartarak, şu anın bakışıyla işlemiştir ilk gençlik yıllarını ve Bafra sigarasını:

Maviydi o zamanlar, varyant'tan
bir kelebek gibi uçarak
Konak'a inen belediye otobüsleri
liseli kızlarla dolu
çorapları dizlerinin altında
birdenbire
biten.
Ve ben âşıktım her sabah
bir otobüs dolusu kız'a
cebimde sustalı gibi taşıdığım
bafra paketi
beyaz perde'sinde
açık hava sinemaların
olmuştum
bir
yelkenli.

Özkan Mert, sigarayı bırakmak için mücadele etmiştir. Bir dönem başarılı da olmuştur bunda. İşte o dönemi anlatan, ekşi sözlük'ten bir kişinin yazdığı satırlar: *"En önemli Türk şairlerinden bahsederken 'Cemal', 'Fazıl' diye hitap ederek anılarını aktarabilecek muhabbete sahip, geride kalan birkaç kişiden biri olan, dünya tatlısı bir şair insan. Şair olmanın tüm uç noktalarını taşıyacak duygu adamı iken, ani bir kararla sigarayı bırakmaya teşebbüs edip, kendi deyimi ile şairliğin doğası ile çelişen, 2 aydır bu teşebbüsünde başarılı olmuş, amma ve lakin iki lafından birinde sigarayı hatırlayan, nükte sahibi şahsiyet. Her demi, her duyguyu tartışabileceğiniz, paylaşabileceğiniz derinliğe ve sıcaklığa sahip şahsiyet.*

Stockholm'de konaklamasına rağmen ruhunu dünyanın farklı köşelerinde gezdiren, her ne kadar her yerde olabilse bile bir kez ama derinden yaşamış olduğu sürgünün burukluğunu taşıyan gönüllü insan."

Bafra ya da sigara, şairin şiirlerinde sıklıkla karşımıza çıkmaya da zaman zaman erotik ya da üstgerçekçi görüntüler eşliğinde şiirde yerini bulur. Örneğin ilk şiirlerinden biri olan "Bir Elma Büyüklüğünde Sakallarım"da, "Ayaklarımda rakı kokusu (...) Alkol rengi gibiyim (...) Alkol bir otobüs gibi dolaşır gözlerimde" dedikten sonra, ekler: "Kirlili ve barbar bir virtüözüm ben / Ağzımda sigara dumanları (...) Bir çare bilsam yaşamaya / İntihar eden adamlar bilsam / Omzumda taşıdığım yalnızlık / Bir ırmağa dönse / Kuşları bir cigara yapsam".

Üstgerçekçi bakış açısının ağır olduğu ilk şiirler boyunca, "Belki afyon çeksem / Koştursam" der ve ekler: "Yankısı vuruyor yüreğime / O buz gibi kızların / Biraz alkol alıyorum / Tutup bir sigara yakıyorum / Temmuz oluyor". Şair bu noktada Temmuz gibi bir ay ile sigara yakma arasındaki zamanı birleştirir ve ortaya üstgerçekçi bir görüntü çizer. Onun için

herhangi bir keyif verici madde, aşk ile benzer bir görevi üstlenir şiirde, o da heyecanlı, coşku veren bir imgedir.

Zaman zaman sarılan bir esrar gibi, Bafra'nın, sigaranın yasadışı bir nesneye döndüğünü de görürüz:

Ben hep ner'deyim hep bilinir zaten
bir sözcüğün içinde çektiğim esrar
Borneo'da deniz çingeneleriyle
zina halinde yakalandığımız şafak
hep bilinir.

En önemlisi ise Özkan Mert'in, bir Nil Nehri gezisi sırasında yaktığı puroyla, emekçisi arasında kurduğu erotik bağıdır. Zaten iki bilindik sözcük bir araya getirilirken, aşk ve erotizm ile ateşlenmiyor, çarpıcı, yeni ve bilimedik bir estetik imge yaratmıyorsa, Özkan Mert şiirinde de yerini bulamaz. Burada yaşamın kaynağına, emeğe ve onun oluşumundaki kendi hayal gücünün kaynağına ulaştığını görürüz:

Nil nehrinde yüzen yeşillenmiş bir dal
saatine baktı ; Saat kaç?
Piramitler saat kaçta bitti?
Kübalı kadınların
memelerinin arasında yuvarlayarak
yaptığı kaçınıcı puro ağızındaki?
Cemal'e de Süreyya demiştim bir gün;
"Boşver sen şimdi
Süreyya'yı müreyya'yı
bir dilim elma kes bana
bir yanı hafif ışıklı
diğer yanı sulu olsun
Kleopatra'nın amı gibi

BEN SAVAŞÇI DEĞİL, GÜL YETİŞTİRİCİYİM

Necmi Selamet, şunları söylemiştir:

"60' sonrası toplumcu şiirin en belirgin özelliklerini taşıyan, aynı yıllarda şiire başlayan Özkan Mert, "Kuracağız Her Şeyi Yeniden"(1969) isimli ilk şiir kitabı ile yasaklanarak girdi Türk şiirine.

Aynı dünya görüşünü paylaştığı üç şair arkadaşıyla birlikte(Ataol Behramoğlu, İsmet Özel, Süreyya Berfe) "Devrimci Şairler Savaş Açıyor" adı altında görüşlerini açıklarken "60 Şiir Kuşağı Manifestosu"na da imzasını attı. Savaşçı değil de "Gül Yetiştirici" olduğunu söylemesi, savaşçı ruhunun daha geniş bir kapsama alanına gönderme yapmak isteğinden,

düşüncesinden kaynaklanıyor olmalı: Çünkü; 1944 yılında doğan Özkan Mert, hukuk adına, hukuka rağmen öldürülen Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan, Hüseyin İnan'ın canlarını feda ettiği 1968 olaylarının tam içinde idi... İlk kitabı bu dönem bağlamında yasaklanmış olan Özkan Mert, bugün tarihi, umutlarında taşıyarak, yaşadıkları ve şiirleri ile günümüze dek, sosyalist düşünce ve uzam içinde akarak gelmiştir.

Bu nedenlerle "Gül Yetiştirici"liği bir yanılısamadır: "Ben öylesine severim / Savaşmayı ve sevişmeyi" diyecek kadar... Mayıs acılarından sonra aynı yıl Aralık ayında yurt dışına sürgüne giderken, ardında aynı gün, kendisi için verilmiş on bir yıldan fazla bir hapis cezasını da geride bırakıyordu. Yıl 1982; aradan on yıl geçmiş olmasına rağmen dünyanın her yerinde ölümden söz etmek eski sıradanlığını yitirmemişti:

"İşte Hayat! İşte Ölüm ve Tarih!

Portakal satılan küçücük istasyonlardan geçip geldik.

İşte orada! Ülkem, dostlarım ve ince belli çay bardağım.

Nerede olursan ol, çiçek ve ceset kokuyor genç dünyamız."

1995 yılında yazdığı "Ben Savaşçı Değil, Gül Yetiştiriciyim" isimli şiirinde Mayıs'a olan hincini, ölümü öpüşmekle eşanlamda kullanarak çıkaracaktı:

"(...) / Takvimlere bakıyorum: Mart'ı gösteriyor

Ben'se Nisan'a çarpıyorum

Öpüştüğüm güzelin

adını soruyorsanız: Mayıs"

"(...) Tanrı öpecek hepimizi bir gün
uçurumda..."

Özkan Mert'in mistik bir eğilim göstermediğini hem şiirinden ve hem de yaşamından çok iyi biliyoruz. "Tanrı" sözcüğüne ve o sözcüğün işlevine gelince; Özkan Mert şiirde sözcüklerin kullanımına ilişkin şöyle diyor: "Bir şiirde kullandığımız sözcükleri milyarlarca sözcük içinden seçerken ölçeğimiz nedir? Sözcükler birbirini nasıl karşılar ya da karşılamaz, aralarındaki milyarlarca yanma noktasının şiire düşümünü neler belirler. Tüm bu ve buna benzer soruların yanıtını bulmak için sözcükler üzerinde bir bilim adamı yöntemi ile çalışırım.(...) Şairin hayatı sözcüklerin hayatıdır."

Özkan Mert, Orhan Veli'nin "Beni bu güzel havalar mahvetti" dizesine de gönderme yaparak eleştirel yaklaşırken "Dünyada Çok Güzel Şeyler Var" isimli şiirinde tanrıyı da sorgular. Bu şiir, tanrı ve şair konuşmasına dönüşür:

"(...) / Beni zaten hep bu güzellikler sarhoş etti.

Ey Şair! Güzel sözlerle, büyülü sözcüklerle

kandırırın kullarımı, diyor koca tanrı:

Ben yalnız güzel şeyleri mi yarattım? Savaşları,

açlıkları, ölümleri, ayrılıkları... ben yaratmadım mı?"

Bu bağlamda; gerçeklik ile şiirsel gerçeklik arasındaki fark gereği, yaratıcı gücü ile gerçekliği, yeniden yaratarak şiirsel gerçeklik düzeyine çıkararak şairin “yalancılığı” çok yazıldı söylendi. Şairin yaratıcı gücü ve gerçekliği şiirsel gerçeklik düzeyine çıkarma yetisi ve birikimi, “yalancılık”, “büyücülük” ya da “oyun” kavramı ile eşleştirildi. Gerçek anlamda bunun eşleşmediğini ve eşleşemeyeceğini, kavramları kullananlar da anlatma çabasını her zaman gösterdiler. Özkan Mert’te bu anlamda “Güneş Uçurtmamdı Benim” isimli şiirinde “Ne demiş Kuran-ı Kerim, / - İnanmayın şairlere.” dizeleriyle serzenişte bulunuyor.

Mayıs ile öpüşmesinin gerekçesi ise: 6 Mayıs 1972’de asılarak öldürülen Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan’ın acılarından yola çıkılması gerektiği kuşkusuzdur. Yaşamının en verimli zamanından kalma bir acıdır bu; bu kitaba alınmayan ancak “Nehir” isimli Toplu Şiirlerinde vardır bu şiir; 1972 yılında “Deniz Yusuf Hüseyin’di Adları” isimli şiirinde şöyle dizelenirler: “Siz! Hepiniz. Tanıyorsunuz onları / Siz! Hepiniz. Gördünüz / Nasıl gidilir ölüme gülerak / Halk için / Baharında üstelik hayatın”.

Özkan Mert’in bu kitabındaki şiirlerin hemen hepsindeki temel öge sürgünlüğü ve devrimci düşünce kökenli evrensel anlayış. 1972 yılında başlayan sürgün yaşamından süzölmüş şiirler... Şiirini, kendi yaşamı, gerçekçi, toplumcu anlayışı ile özdeşleştiren bir şair. Bu tavrı, şiirlerinin doğal biçimde güncel ve geleceğe kolayca uyum sağlamasına yol açarken; kitaba da bütünlük sağlıyor. Özkan Mert şiirinin, Demir Özlü’nün deyimiyle “Kendini yaratan şiir” yeteneği buradan kaynaklanıyor ki; şiirlerinin öznesi kendi yaşamı ile doğrudan bağlantılı. Özne çoğu zaman kendisi, işçi ve işçi sınıfı, annesi, sevgilisi, yol, ülke, memleket ve sürgünlük. Özneler, izlekler için bir tür ipucudur da diyebiliriz; diyebiliriz ancak kendiliğinin ve devrimci düşüncenin her öznenin içinde, kökeninde yer alma koşulu vardır Özkan Mert şiiri için. Poetikasını da belirleyen ana unsur budur. 1960 sonrası şiirinin slogan söyleminden sadeliği ve doğallığı ile ayrılan Özkan Mert, slogan şiire yakın duruyor olsa da; poetik anlayışı şiirin estetiğini gözden kaçırmıyor:

“Diren! Ey kalbim
Diren! Hayasızlığa
 Namussuzluğa
Diren! Kötüye
 Çirkine, yanlışa
Diren! Yenilme.”

Biçim arayışlarında, dizelerinin oluşumu anlamsal vurguya dayanırken, görselliği, varlığı da yadsınamayacak bir biçimde arka plana atıyor; erek, anlamı etkili kılabilme. İdeolojik duruşu ve bundan kaçınmayışı, özgün ve destansı bir şiir yaratıyor. İkinci yeni şiirinden ayrılan önemli bir poetik

anlayış ortaya koyuyor. Anlamanın ve kavramların üstüne gidiyor. İmgelerini bu biçem ile kuruyor:

“Dünyayı açıklayabilmek sana.

Elbet

Bir gün

Kuracağız her şeyi

Yeniden,

Şarabı

tütünü

yıldızları

insanları,

Yaşamak güzel şey olacak

O zaman

Güzel şey be

Kardeşim.”

Metinlerarasılık da sık sık görülüyor Özkan Mert şiirinde. Ses uyumunu daha çok dize yinelemelerine bırakırken; birden fazla poetik unsuru aynı erek için kurguluyor. Estetik anlayışı anlama yaslanıyor ve ses uyumları için anlamı değiştirmiyor. Bu da, döneminde yaşanan acılara yabancılaşmadan, onları sorgulama, irdeleme olanağı sağlıyor kendisine:

“ Yürüyorum

Yürüyorum

Yürüyorum

DÜNYAYI PROTESTO EDİYORUM.”

Noktalama imlerini dize oluşumuna bıraktığı “Kahraman Kalbim” isimli şiirinde görsellik ve destansı nitelik, biçemin benzersizliğini yaratırken, etki-tepki-estetik, anlam-biçim-biçem ayrılmazlığının özgün bir örneğini yaratıyor. Genelde dizeler kısa olsa da uzun ve uzun soluklu şiirler yazıyor Özkan Mert:

“Bağırıyorum

Bağırıyorum

Lokantalara

Komilere

Dağlara ve şehirlere

Bağırıyorum

Bağırıyorum

Yankısı vuruyor

Yüreğime

O buz gibi

Kızların
Biraz alkol
Alıyorum
Tutup bir sigara yakıyorum

Temmuz oluyor
Sevgilim diyorum
Sevgilim sevgilim
Dünyaya
Sığmıyor
Ellerim.”

Özkan Mert, yirmi yıldan fazla sürgün bir yaşam sürdüğü için, nereye gitse ülkesinin kokusunu arıyor: “nereye gitsem sürgünüm”, “.../ bir gün ülkemize döneceğiz dostlar. / Kimse alamayacak elimizden / yarına olan inancı.”. Her yola çıkışta, giremeyeceğini biliyor olsa da, belki de ülkesine diye çıkmış olsa gerek ki; bu yüzden; şair bir dünya sürgününe dönüşür; bu sürgünlük yaşamsal deneyimler kazandırırken, şiirini de yönlendirir; kabına sığmayan, hırçın ama sevecen tavrını eksik etmeyen destansı şiirler çıkar ortaya. Çok sık yer-mekan değiştirir Özkan Mert şiiri. Sürgünlüğü onu gezgin bir şair yapmış; gezginliği şiirini daha sürgün etmiştir. Hemen hemen her tür izlekten bir anda sürgüne dönüşür o’nun şiiri:

“Kucak dolusu öpücük sunuyorum sana
sevgili dünyamız
ılık bir şarap gibi yürürlükte bugünde yaşamımız.
Ve biraz Akdeniz her yağmur sonrası Stockholm.”

Anlam konusundaki seçimi ne olursa olsun o’nun coşkusu bütün şiirlerinde hissediliyor. Şiirlerinin biçemi hayatın ve somutluğun dışına düşmüyor: “.../ Metin’le Günsel’in balkonunda / bir ihtilâldir sabah kahvaltısı. / Karşiki dağlar / çarpıp/geçerken saçlarınıza / Akdeniz / karışivermiştir çayınıza.” Erotik izleğin de şiirlerine araç olduğunu söyleyebiliriz. ‘Aşk’ izleği için ise sıradan olmayan bir yorum yapıyor: “Çünkü aşk da, kurulu düzene karşı bir protesto eylemiydi; toplumun koyduğu kalıpları kıran, anarşik bir eylemdi. Bu dönemde yazdığım şiirler, bir kaosun başka bir kaosla karşılanıştı.” İlk gençlik yıllarında yazdığı aşk şiirlerinden söz ederken bile ‘aşk’ izleğinin kaos ve protesto izlekleri ile karma, özgün bir biçem arayışı düşüncesiyle sürdüğünü, sürmesi gerektiğini imliyor. Şiire olan aşkından da söz ettiği, aş ve erotizmin iç içe geçtiği “Kalbim Ateş Altında” isimli şiirinden bir bölüm, Özkan Mert şiirinin bu konudaki karma izleklerine ve poetikasına örnek olacak: “Göğsümü öp göğsüme rende, / yarın ırmaklara karışırım belki / memelerini şiddetle uzat bana / Yağz bir şafağın hazzıyla sevişelim / bir bıçak gibi çekip baharı kılıfından / hüküm geçirelim sabaha”

Tarihsel değerlerine sıkı sıkıya bağlı zkan Mert Őiri. “düşün arkadaş: / - kimin tabutu olmuştur tarih!” derken, tarih bilincinin geleceği kurmada deneyim kazandıran vazgeçilmez birikim aracı olduğunu, yanlışların bireyi tarihe gömeceğini imler. Şiirinde de tarihsel verileri, bugüne bakarak sürekli sorgular. Geleceğin doğruluğu için bir basamaktır tarih, bir nehir gibidir. Orhan Tüleylioğlu’nun kendisi ile yaptığı o uzun söyleşide “Tarih bilincinin Şiirde ayrı bir pencere olması, Şiirin onun içinde erimesi gibi düşüncelerim var.” der. Yaşamın bir bütün olarak, hem tarihe karşı ve hem de bugüne, insanın kendini savunması anlamına geldiğini imler: “İhtilaller, erotizm, bitki ve kuş artıkları / bozkırlar ele veriyor bizi; Kanayan / bir tarihtir savunmamız.”

Özkan Mert Şiirinde sürgünlük ve gezginlik birbirlerine bağımlı kavramlardır. Bu durumu hazırlayan nedenler vardır ki; Şiirinin poetikasına yön veren nedenlerdir bunlar: 60’ sonrası Şiirin, İkinci Yeni’ye tepki diye gelişen toplumsallık izleğine yönelme eğilimi artarak sürmektedir. İkincisi, 68’ olaylarının toplumsal devinimi etkilediği yıllarda Özkan Mert ideolojik tavrını 68’lilerden yana koymuştur. Üçüncüsü, hükümetlerin, anayasaların, politikanın özgürlük ve demokrasiye aykırı; İslami düşünceye çanak tutan tavır ve düşünceleri doruk noktasına ulaşmıştır. Dördüncüsü, ayrıca fiilen tüm bunların içinde iken ideolojik kırgınlıklarla sonuçlanan bir toplumsal devinim yaşanmıştır.

Bu devinin olumsuzlukları, kendisine Şiirden başka hiçbir sığınak bırakmamış, Özkan Mert Şiirini yönlendirmiş, Türk Şiirinde ayrıcalıklı bir yere konumlandırmıştır. Demir Özlü, “60’ kuşağı Şiiri sokakta hazır bulmuştur.” derken, bunu kastediyordu. Belki de “hazır” sözcüğü, Şiirin sanatsal öğelerinin düşünülmediği anlamını doğurur, tartışmayı gerektirir; ancak Demir Özlü’nün bunu düşünmemiş olabileceğini düşünmüyorum; en kısa ve öz bir biçimde ancak böyle söylenebilirdi...

Tarihi(!..), bir kez daha onur ve gururla anarak nokta imine yaklaşıyorum şimdilik: sonuç olarak; Özkan Mert Őiri, okudukça umutlarımızı canlandırıyor: “Yarın bir başka gün... / Yarın dünyayı güllerle boyayacağız”.

BİR ELMA BÜYÜKLÜĞÜNDE SAKALLARIM

1965 yılında yazılmıştır Bir Elma Büyüklüğünde Sakallarım.

Bu Şiir baştan sona İkinci Yeni’nin ilk Şiir örneklerinden biridir.

“İkinci Yeni’den elbette yararlandım. Sonraki yıllarda, özellikle Asım Bezirci; İsmet ve Atal’u İkinci Yeni Şairi olarak sundu. Beni de sunmak istediler ama ben hiçbir zaman İkinci Yeni’nin Şairi olmadım. Benim Şiire girişim çok farklı olmuştur.” demiştir bir söyleşisinde.

Bu ‘farklı kanallar’ dünya Şiiridir. Özkan Mert bu Şiiri yazdığı sıralarda, diğer ilk Şiirleri gibi daha çok sürrealistlerin etkisindedir diyebiliriz.

“Eđitim sistemi bana tersti. Perihan Hanım’a rastlamam bana Őiirin ve dűŐuncenin kapılarını ađtı diyebilirim. Bize roman okutur, o roman űzerine eleŐtirel bir gűzle bakmamızı sađlardı. O yaŐlarda İngiliz, Fransız ve Rus Őairleriyle tanıştım. Daha Tűrk Őairleri okumadan dűnya Őairlerini tanımtım. Sartre, Camus, Panait Istrati ilk űđretmenlerim olmuŐtu.”

Bu Őiirdeki benzetmeler, eđretilmeler, deđiŐmeceler Tűrk Őiiri iđin baŐlı baŐına bir adımdır dersek abartmtıŐ olmayız. Bir kere űzkan Mert’in Őiire hazırlandıđı olanaklar, Őiirsel gerilimini arttırmıŐtır. Tűrkçe iđinde çok evik ve yaramazdır. Her Őey su gibi akıp gider. Őiiri bir solukta okursunuz. Ancak bu űzellik, Őiirin űzerindeki çalıŐmadan kaynaklanır. Őiirde her Őey birdenbire olsa da, yazımı tam tersine çetindir. Tema yaŐama karŐı bűyűk bir hayranlıđı sezdirir okuruna:

Çağdaş bir oyuncuyum
İŞte ben. Salı’larla, Cuma’larla.
Bembeyaz yűzűmű çıkarıyorum
Kınından
Tetik sesleri gibi upuzun ellerim
Ellerim sonsuz bir algı
Sonsuz bir akŐaműstű.

Eđretilmelerdeki yaratıcılık, Tűrk Őiiri iđin bir yeniliktir: *“ayaklarımda rakı kokusu”, “dűŐündűm: Dűnyanın / iđinden trenler, lokantalar geçiyordu”, “gűnű eskiten bir lokmalık ekmekle”.*

Memet Fuat da bunun farkında olmalı ki, 1965 Őiir Yıllıđı’na almıŐtır. Nâzım Hikmet’ten sonra uzun Őiirde ritmi, dize kırılmalarını bu kadar ustaca kullanan ilk Őairlerden biri olmuŐtur űzkan Mert. Hem kendi Őiiri iđin, hem de Tűrk Őiiri iđin bir takvimdir *“Bir Elma Bűyűklűđűnde sakallarımdı”*. Tıpkı Őiirde sűylediđi gibi:

Parmağımı eskiten takvimlerin
Tozunu dumanına katarak geliyorum.

BİR IRMAKLA DÜELLO EDİYORUM

“Bir Elma Bűyűklűđűnde Sakallarımdı” Őiirinin yazılmasının űzerinden otuz yıl geçmiŐtir. Kitap, űzkan Mert’in Őiirini otuz yılda ne kadar baŐarılı Őekilde geliŐtirdiđinin, dűnűŐtűrdűđűnűn de gűstergesidir.

Sűrgűndeki bir bireyken, bir Dűnyalı seyyah olmanın yıllar once atılan tohumları karŐılıđını bulmuŐtur. Tűrkiye ve dűnyadaki savaŐ, Bosna ve diđer űlkelerde yaŐanan katliamlar, kaos ortamı, dinler ve ırkların yarattıđı problemler hakkında derin bir kavrayıŐ ve masumca bir seziyle oluŐturulmuŐtur Őiirler. űzkan Mert’in baŐından beri űstűnde durduđu, çok

renkli, çok farklı alanlardan ve katmanlardan beslenen nehir şiiri, bu kitapla kristalize halini almıştır.

Çin'e yaptığı yolculuk dikkatli bir gözle incelenirse, "Bir Dünyalının Notları" adlı uzun, kapsamlı ve nitelikli şiirlerin de temelini oluşturmuştur. Artık sınırlar tamamen ortadan kaybolmuştur.

"Bu kitapta tüm dünyayı kucaklamaya, yarına açık bir şiir yazmaya çalıştım. Artık benim merkezim Türkiye değil, dünya. Eskiden diyelim ki Ankara militanıydım, şimdi yeryüzü militanı gibi dünyayı yakalamaya çalışıyorum. Yumruğum havada sıkılı değil ama yüreğim o coşkuyla çarpıyor."

Bu kitaptaki her şiir için ayrı ayrı ve uzun, katmanlı incelemeler yapmak gerekir. Başlıbaşına bir buluşlar, incelikler ve imgeler sağanağıdır.

Bu noktada Özkan Mert şiirini tanımlamaya gitmek istersek, ancak iki şekilde tanımlayabiliriz: Ya doğrudan "Özkan Mert şiiri"dir diyeceğiz ya da uzun soluğu, güçlü yapısıyla "Nehir şiir" adını vereceğiz. Özkan Mert, kendi özel şiirini oluştururken her zaman çok çeşitli, çok renkli kaynaklardan beslenmiştir. Şairler açısından ise değişik dönemlerde değişik şairlerden etkilenmiştir. Fransız şiirinden başlayarak, İngiliz, Amerikan, Rus, Güney Amerika ve İskandinav şiirini yakından incelemiştir.

Özkan Mert'e göre: *"Şiir anlayışı sürekli değişen bir şeydir. İnsan belli süreçlerde yeni bilgiler deneyler edindikçe, yeni şairler keşfettikçe sürekli olarak değişen bir olaydır. Onun için şiir üzerine konuşmaktan çok korkarım. Belli bir tanım getirmek olanaksız. Şiir bir kaosun örgütlenmesidir... Her şeyden önce şiir yalnız kendisi olduğu için vardır. Çağımıza tanıklık eden, çağımızın kalp atışlarını yakalayan renkli ve yarına açık bir şiirin izini sürüyorum. Buna 'nehir şiir' adını verdim."*

İlk şiir "Güz Erotizmi"dir. Sonbaharın hüznüyle özdeşleştirildiği klişelere inat, güz'ü erotizmle birleştirmiştir Özkan Mert. Yine yan yana gelmesi düşünülmemiş sözcükler bir araya gelmiş, artsamaları geniş bir ad oluşturmuştur. Şiir ilke dizeden kırılarak akmaya başlar:

Bir güz'ün içinden fışkıran
nehirler ayırıyor bizi
Ayırsın. Güz! O
 eski avcı
gümüş filintasıyla
 Ne donanmalar, ne de bahçelikler
kurtarabilir kalbimizi
Güz! Her yerdedir: Genç kızların
bir ay parçası kadar
 güzel dizlerini
 öptürecektir bize

Güz temalı en yeni ve en etkin şiirlerden biridir "Güz Erotizmi". Erotizmin sözcüklerle nasıl bağdaştırıldığı, güzün içene nasıl sokulduğu, giderek nasıl

bir yapıya dönüştüğünü okudukça algılarız. Elle tutulacak denli yoğun, aşkın yaşam boyunca çalkalanan cinsel enerjiyle oluşan coşkusu, her dizede kendini belli eder:

Mavi bir limana girer gibi
hayalarımın giren kadınlarla
hırpalanmış her yerim
Her yerim mosmor
Her yerim Güz ve leke

Yine imgelerinin oluşturulma süreci, sözcükler ve dizlere arasındaki manyetik alanlarının sarsıcılığıyla en başarılı şiirlerden biridir “Ben Savaşçı Değil Gül Yetiştiriciyim”. Bir kere şiir, adıyla bile “barışçı” olduğu mesajını hemen hissettirir. Belki bu sefer her zamankinden daha fazla politiktir ama bunu yüksek sesle yapmaz. Örneğin şiirin adı “ben savaşçı değil barışçıyım” olsaydı bütün büyü bozulurdu. Dünyalı olmanın her bir dizeden fıskıran yorumu vardır şiirde:

İşte! Gene bahar
saçlarım dolu rüzgârlarla
Merhaba! Diyorum
bir sürgün olarak yaşadığım Yeryüzüne
Merhaba! Böceklerin, yanardağların, rüzgârların
ve okyanusların evi
Bizim sevgili küçük bahçemiz
Benim doğduğum planet
Takvimlere bakıyorum: Mart’ı gösteriyor
Ben’sen Nisan’a çarpıyorum
Öpüştüğüm güzelin
adını soruyorsanız: Mayıs
Geceleyin yıldızlarla flört eden
gül’leri ben yetiştirdim
Çünkü ben savaşçı değil, gül yetiştiriciyim

Kuzey kentlerinden İzmir Fuarı’na, mayıs ayından karıncalara, İlhan Berk’ten aşka kaydolmaya kadar savrulur durursunuz şiir boyunca. Tek bir kelime bile çıkarılır ya da eklenirse yapısı bozulur şiirin. Kurgusal ve yapısal açıdan çok sağlam bir şiirdir. Şiirin sonu, başıyla aynı olduğu ve şiirin adı bölümlerin sonunda özenle hazırlanıp kullanıldığı için şiirin etkisi çok güçlüdür.

“Ah! Şu Akdeniz Kentleri” adlı şiirinde de dünyanın bir ucundan bir ucuna savrulur dururuz.

Özkan Mert’in kullandığı her sözcük, kendi yarattığı dilsel uzayında yepyeni anlamlara, yepyeni derinliklere kavuşur. Tam bir şiir bilimcisidir artık. Bir

sözcüğü kullanmışsa, bunu nedenini size anlatabilir. “Şiirin İlkeleri - 40.5 Derste Şiir”de şöyle diyor Özkan Mert: “ ‘Her sözcük biraz yamacına düşer’ demişti, Arthur Lundkvist.

Saniyorum şiirin en temel ilkelerinden birine geldik; sözcükler devingendir ve doğurgandır. Bir şairin yapabileceği en büyük hata sözcükleri yalnız kendi anlamları ile kullanmaktır. Yani arzuhalci olmaktır.

İmge konusunda çok şey yazıldı, çizildi, söylendi. Herkes kendi anladığını yazdı, çizdi. Ama şiir, hiç bir zaman, hiç bir şairin anladığı, bildiği kadar değildir. Çünkü şiirin ve imgenin kendi hayatı vardır. İmgeyi öğrenmek için imgenin kendisinden yola çıkmak gerekir. Bilimseldir imge.

Hiç bir sözcüğü sözlükten ya da günlük yaşamdan koparıp, bir pul gibi şiire yapıştırarak kullanamazsınız. Sözcüklerin, şairle diyalog içinde şiire hazırlanabilecek bir dilsel uzaya taşınması gerekir. Buna sözcüklerin olgunlaştırılması ya da demlendirilmesi diyebiliriz. Bu işlem bir saniyede de olabilir, yıllarca da sürebilir.

Bazı sözcükler ve imgeler düşündüğüm süreç içinde kendini kullandırmamıştır bana. Yıllar sonra benimle kontak kurmuştur. Yıllar sonrasına taşıttırmıştır kendini bana.”

“Bir Dünyalının Notları” adını taşıyan üç şiirinin her biri dört ayrı bölümden oluşur. Şiir her yönüyle entelektüel bir zihnin, usta bir çalışmanın ürünüdür. Gezilip görülen yerler bambaşka, okura heyecan veren yeniliklerle birdenbire çıkar okurun karşısına. Şiir okuru gırtlığından yakalamış, heyecanla okunmasını sağlamaktadır. Okur her sözcükler birlikte ancak sezgiyle kavranılabilen rengarenk bir anlam okyanusuna dökülür. Kendilerinden memnun kişilerin okuduğu zaman anlayabildikleri bir maceradır bu:

Adres defterimi Pekin’e taşıdım
Bir karpuzcunun çocukları
uyuyor üzerinde. Gece
siyah bir kadife gibi
sallanıyor kirpiklerinde
Ben hep uzaktayım zaten
Napoli ile Rio arasında
bir sokakta

İlk dizede Pekin’deyken, yedinci dizede Napoli ile Rio arasında bir sokakta buluruz kendimizi. Bu aslında Özkan Mert şiirinin en temel dinamiğidir. Bu savrulmuş, hem cinsel deneyim gibi dokunarak, beş duyuyla birlikte gerçekleştirilir, hem de altıncı bir duyu olarak şairin sezgisi, yaratıcılığı, öngörüsü ve toplamda kavrayışını içerir.

Sadece bunu hayal etmek bile şimdiye kadar hiçbir Türk şiirinde böylesine bir ‘şiir içi seyahat’ yaşanmamış olduğunu fark ettirebilir. Okur yalnız

mekandan mekana değil, imgeden imgeye, zamandan zamana savrulur. Şair bile ironiye yaslanarak şöyle der şiirinin bir yerinde:

Penguenler girmiş şiirlerime tramvayla
-Penguenler
nasıl girer bir şiire? Bilinmez

“Bir Irmakla Düello Ediyorum” ise 19 bölümden oluşur. Bir “gel-git şiiri” diyebiliriz bu şiire. Nehir bizi sürekli alıp götürür. Sürekli devinim vardır. Bir kaos ortamından söke söke aldığı, kavrayışıyla keşfettiği imajları şiir içine serpiştirirken altın oranı göz önünde bulundurur, sözcük ekonomisini dikkate alır ve diğerlerinin aracılığıyla tanıdığı yeniyiy tartışmasız olarak kendi algı süzgecinden geçirerek örgütler.

Örgütlenmiş, sitematik bir kaos diyebileceğimiz bu durum, nehir şiirin okuru yakalaması ve devinimini yaşatması açısından da elzemdir.

“Bir balinanın karnında bira içmekten”, Barcelona’da Las Ramblas bulvarındaki kuşçu dükkânlarına, kuş sesleri kadar yumuşak peygamber yüzlerinden Bay İsa’nın sevdiği çivilere:

3.

Yüzümüz bir ayna gibi parlayacak
toprağın altında

Sizi bilmem ama ben
gözlüklerimi çıkarmayacağım
daha iyi görmek için solucanları
ve yağmurları

Siz de bir tarak alın yanınıza
taramak için saçlarınızı

Bana kalırsa: “Herkes mermerden
bir büstünü yaptırın”

Müzeeye yerleştirdiklerinde
soğuk yüzümüzü

turistler gelmeden gülmeyelim lütfen!

-Bilet paraları yanmasın!

Herkesin yüzünü mermere oyabilirsiniz
ama peygamberlerinkini oymak güçtür:

Çünkü kuş sesleri kadar
yumuşaktır onların yüzü.

Avrupa’nın ortasındaki Bosna Hersek’te yaşanan kıyıma da sesini yükseltir şair:

Bosna’lı bir çocuk
bir şarapnel parçasının götürdüğü

bacağını arıyor

- Gördünüz mü?

Okur şiiri sürekli heyecanlı bir gerilim içinde, 'şimdi ne gelecek?' merakıyla, soluğunu tutarak okur. Her dizede yeni ve etkileyici benzetmelerle tanışmaktadır çünkü. Asla sıkılmasına müsaade edilmez. Ritimsel, tınısal açıdan bir senfoniye hazırlar gibi, zaman zaman istediği dizleri öne çıkartırken zaman zaman başka sesleri, imgeleri önümüze koyar. Bu imgeler göz alıcı birer mücevher gibidir.

Bu kurgusal bütünlük ve dramatik yapının zenginliği, tamamen Özkan Mert'in planladığı bir yapıdan kaynaklanır: *"Şair yazdığı her şiiri anlayan adam değildir. Şair yazarak anladığını keşfetmeye çalışan insandır. Şiirin başında nereden bilebilir ne anlatacağını. Bunun nereye varacağını kestiremez. Bunu ancak yazarak ortaya koyabilirsin. Bu tip bir yapıdadır benim şiirlerim. Şimdi okur bir şeye hazır, bir şey bekliyor bir beklentisi var. Ama siz daha bir anda onu kırılıyorsunuz. Hayır böyle değil şöyle diyorsunuz. Alışılmış kalıpları kırarak böyle bir yapı yok başka bir yapı kuruyorsunuz oraya. Belli bir şekilde kan dolaşımı değişiyor. Kaosun yaratılışı, dramatik yapı çok önemli, gerilimi bir noktada tutuyorsun daha sonra hız trenine biniyorsunuz. Sıkılmadan okumasına yarıyor. Sürekli bir şey var. Müzik gibi. İnsan sıkılmadan dinlemelidir müziği, şiiri de öyle. Şiir sıkılma fırsatı vermemeli zevkle okumalı bu şiirleri."*

Kitabın en önemli özelliği, şimdiye kadar yayımlanmış en iyi Türk şiiri kitapları arasında yer almasındandır.

BİN DOKUZ YÜZ ALTMİŞ SEKİZ

Dünya çalkalanmaktadır, tabii Türkiye de. Şiire 1960'ların başında İzmir'de başlayan şair, lise eğitimini yarıda bırakıp askerliğe, Sivas'a gider.

"Askerlikten sonra, İzmir'e geldim, liseyi bitirdim. 1967 yılıydı, iş arıyorum. Burada Özel İdare Müdürlüğü'nde vergi memuru olarak çalışmaya başladım. Vergi kaçıranları falan yakalıyoruz. Orada bir şef vardı. Bir gün 'Oğlum' dedi, 'Sen akıllı, zeki bir oğlansın. Eğer burada kalırsan otuz yıl sonra şef olursun' gibi bir laf etti. Nasıl korktum biliyor musun? Derhal istifamı verdim. Müdürüm istifamı verirken bana "Geleceğini yok ediyorsun." dedi. Geleceğimi büyük bir zevkle yok ettim... Ama orada kalabilirdim işte. Oradan da ben şair olmazdım. Değil mi? Ne yaparsan yap, olmaz. (...) Yaşıtlarım liseyi bitirmiş üniversiteye başlamıştı. Ben de üniversite okumak için 1967 yılının ortalarında Ankara'ya gittim. Ama okumak için ne param vardı, ne de kalacak bir yerim. Veysel Öngören ile Gölbaşı Sineması'nın karşısında bir ev kiraladık. Veysel, herkesin tanıdığı, sevilen bir insandı. Edebiyatla yakından ilgilenirdi. Veysel'le yaşamak başlı başına bir maceraydı.

Birden bire öğrenci hareketinin içinde bulmuştum kendimi. Bir yerde çalışıp okula devam etmem gerekiyordu. O sıralarda banka müdürü olan Haluk Öktem'le tanıştım. Türkiye Elektrik Kurumu Topograf yetiştirmek için bir kurs açılmıştı. Haluk ağabey bu kursa girmem için bana ön ayak oldu, bana kefil oldu, yüreklendirdi. Oysa benim ne matematik bilgim vardı ne de elektrik. Çok düşündüm, başaramam diye endişelendim, sonunda Haluk ağabeye mahcup olmamak için sınıfın en yüksek notunu alarak kursu bitirdim. TEK'te topograf olarak çalışmaya başladım.”

1968 yılları, çiçek çocukları, hippiler, rock müzik, sınırları yokeden teknolojiye dair ilk adımlar, dünyanın kalkan sınırları, özgürlük, uyuşturucu, bir arada söylenen şarkılar ve barış olgusu döneme damgasını vururken, o döneme ait en ilginç manifestoda Türkiye'de şiir ve müzikle atılmıştır.

Bu imzanın altında Özkan Mert şiirinin yeri belirgin ve kalıcı olmuş, süreç ilerledikçe etkisini kaybetmek şöyle dursun, bir tarihe hem tanıklık hem de sanıklık ederek, etkili bir iz bırakmıştır.

CAN YÜCEL

“Can Yücel ile Karadenizli Yazarlar Gemisi'nde tanıştık, ilk kez orada tanıdım onu... Birlikte içtik, şiir okuduk. Çok ilginç bir anım var bu geziden bana kalan. Karadeniz'de gidiyoruz. Deniz müthiş dalgalı. Gemi personelinde bir denizci geldi, bizden can simidi takmamızı istedi. Gemide bulunan 350 yazara can simidiyle kurtulma tatbikatı yaptırıyorlardı. Can Yücel dedi ki: 'Biz simit takmayız'. 'Fakat beyefendi niye takmıyorsunuz? Herkes taktı bir tek siz takmıyorsunuz, neden?'. 'İşte' dedi, 'biz takmayız'. O gitti bir üst derecelisi geldi. "Takın" dedi. Gene takmadık. Can Yücel 'Takmayız' dediyse biz de takmayız. Biz oradaki üç beş kişi simidi takmaya niyetimiz yok, bekliyoruz. Sonunda Kaptan geldi. 'Yani lütfen' dedi. 'Bakın herkes takmış, 350 kişi bir yerden bir yere koşuşturuyor. Gemi batarsa nasıl kurtulacaksınız. Herkes tatbikat yapıyor. Sizin yaptığınız ayıp değil mi?' Can dayanamadı birden döndü dedi ki: 'Bakın Kaptan Bey, bu gemi batarsa ne bu can simitleri bizi kurtarır ne de Tanrı...' O gün can simidini takmadık. Can simitsiz ama Can Yücel'li çok güzel bir yolculuk yaptık. Daha sonra bu anımız bir şiire döküldü:

Hey koca can baba
Nereye bırakıp gittin bizi böyle
Nereye sığar koca sakalların senin
Karadeniz'de yazarlar gemisinde
Can simidiyle kurtulma talimi yaptırıyordu
Kaptan tüm yazarlara

Vapurumuz yan yatmış
Selam çakıyordu
Karadenizle öpüşen tüm kentlere
başta Odessa

Sen ise yatmıştın koynuna rakının
Ve batmıştın içine şiirin
Başında Karadeniz'in dalgalarından bir şapka

CAZ

Cazın serbest ritimleri, doğaçlaması, ritimleri ile şiirdeki esinle birlikte oluşan bilinçaltı ve sezgisel süreçteki kendiliğindenlik arasında, serbest çağrışım yöntemiyle büyük benzerlikleri vardır. Özkan Mert şiir konusunda her alandan faydalandığı gibi, bilhassa şarkılarda da yaşanan ritimsel, duygusal, tınısal anlayışı alır ve şiirlerine koyar.

Caz onun şiirinin ritmidir, Bilahhasa ölüm, aşk ve cinsellik, yaşamın doğal akışı içinde nasıl zaman zaman öne çıkıyorsa, Özkan Mert şiirinde de blues ve caz öne çıkan seslerdir: *"Caz benim en çok sevdiğim müzik. Caz'da bir saksofon alır başını gider. Cazın aletleri arasındaki özgür bir diyalog vardır. Cazı bir anlamda şiire benzetiyorum. Çünkü insana sınırsız bir özgürlük tanıyor. Caz dinlerken şiirin sihirli dünyasına giriyorum. Özellikle saksofon beni baştan çıkarıyor. Doğrusu genç olsam saksofon öğrenmeye çalışırdım. Sanki o aleti çalarsam dünyayı çok daha güzel görecektiğim gibi. Tango dinlerken de aynı hislere kapılıyorum. Tango daha örgütlü bir şey. Bir şiirimde 'tango proleterdir' dedim. Çünkü tango, Buenos Aires genelevlerinden doğmuştur. İlk kez orada çalınmıştır. Sonradan sokaklara yayılmıştır. Genelevlerde doğmuş bir müzikten daha proleter başka bir müzik olabilir mi? Yıllarca önce büyük tango ustası Astor Piazzolla'yı dinlemiştim. Dinlerken büyülenmişim. Bu büyülenme yeni dizeler kazandırdı bana.*

Astor Piazzolla bir tek tango'yla
Kaldırıyor denizi havaya

Astor ve ben kuşatmaktayız zamanı
Kim ütölemiş gömleğimizi hüznlerle? Bilmiyoruz

Ateş gibi çakıyordu radyoda
Caz şarkıları
Kükürt sesli zenci bir kadın
Bir kadın ki hüznün şapkası
Ağlıyordu melodilerle

Cazı ve tangoyu dinlememiş olsaydım bu şiirleri de yazamayacaktım. (...)

Bir şiir asla anlattığı kadar değildir.

İyi şiir, alt bilinciyle de okura ulaşır ve okura seçme özgürlüğü verir.

Okuru bilmediği bir dünyaya fırlatır. Onu kendi yaşamına ve dünyaya karşı açıldırır.

Okur bir şiiri, neden şairin istediği gibi anlasın?

Anlarsa o şiir durağan, statik bir şiir olur.

Bu açıdan bakınca şairleri iki bölüme ayırabiliriz: Okuru şiire katan, okurunun şiiriyle bütünleşmesini sağlayan şairler ve okurunu şiiriyle sınırlayan şairler.

Bence okur, şiiri her okuduğunda yeni şeyler bulmalıdır. Heyecan duymalıdır.

Şiirin bilinçaltı: Sözcüklerin yanma noktaları arasındaki alanlarda söylenmeyen fakat beynimize ve kalbimize akıtılan kızgın eriyikleridir. Okur bunu, şiiri okurken anlamaz.

Yazılmayan, çağrıştırılan sözcüklerdir.

Yazılan sözcüklerin uçurumlarıdır.

Okuru heyecanlandıran işte bu uçurumlardır.

Bazende sözcüklerin arasındaki sessizliktir.

Uçurumlarla sessizlik arasında bir yolculuk...

Klasik müziği ve caz şarkılarını düşünün.

Onları var eden: melodiler arasında ki sessizlikler değil midir?

Bu sessizliği çıkarırsanız, melodiler, trafik kazasında birbirinin üzerine binen arabalara benzer.

Şiirde, sözcükler aralarındaki suskunlukla donanmıştır

Bu suskunluklar şiirin nefes aldığı deliklerdir.

Şiirin yaşam süresini belirler.

Kısaca, şair, anlattıklarının dışında, anlatmadıklarını okurun bilincine akıtan insandır."

CEMAL SÜREYA

Cemal Süreya ile Özkan Mert'in yolları çok erken bir vakitte kesişir:

"Yıl 1966.

Üzerinde asker elbiseleri olan bir çavuş, İstanbul'da, PapirÜs dergisinden içeri girer

ve kapıyı açan kişiye 'Cemal Süreya ile görüşmek istiyorum' der.

Kapıyı açan kişi 'Buyurun! Benim'

'Benim adım Özkan Mert, size bir şiir getirdim Papirus için.'

'Demek Özkan Mert sensin.'

'Evet! Benim!'

Cemal'le ilk karşılaşmam böyle olmuştu. Hemen kaynaştık. Çaylarımızı içtik. Şiirimi bir solukta okuyan Cemal:

'Çok güzel bir şiir' dedi.

'Çok güzel ama bu şiiri basarsak dergiyi kapatırlar, ikimizi de içeri atarlar.'

'Bak! Üzerinde asker elbiseleri var. Askerliğini de yakarlar.

Ama sen 'her şeyi göze alıyorum, bas şiiri' dersin basarım.'

Doğrusu, Türk şiirinin büyük ustası Cemal Süreya'nın bu korkusuz, alçakgönüllü, bilge tavrı beni şaşırtmıştı.

Oturduk, çay içtik, şiirden ve her şeyden konuştuk. Ayrılırken: 'Sen istersen bir düşün' dedi.

Papirüs dergisinin benim şiirim yüzünden toplatılmasını elbette istemiyordum.

Nitekim Cemal çok sonra haklı çıktı. Bu şiirim de yer aldığı ilk kitabım: "*Kuracağız Herşeyi Yeniden*" (1969) toplatıldı ve hüküm giydi.

O gün bütün gece düşündüm. Ertesi günü Cemal'e gittim.

'Bas şiiri' dedim.

Cemal, bu olayı Gösteri'deki günlüklerinde şu cümleyle anlatır:

'Özkan gitti, 3 gün 3 gece düşündü ve geldi...'

Cemal büyük şair... Her şeye büyü katacak... Bir gece 3 geceye çıkacak.

Bu şiir 'Diren Ey kalbim'di.

Şiir yayınlandı.

Başına da bir iş gelmedi.

Bu çapta dergi redaktörü kaldı mı Türkiye'de?

Hem has şair, hem has redaktör.

Hem de has adam! (...)

Ölümünden çok kısa bir önce Cemal Süreya ile İstanbul'da Cağaloğlu'nda bir meyhanede içiyoruz, şiir ve hayat üzerine konuşuyoruz. 1969 yılında ANT dergisinde yayınlanan '60 Şiir Kuşağı Manifestosunda' Cemal Süreya'yı en fazla eleştiren şair bendim. Ateşin içinde yaşanan '60'lı yıllarda, İkinci Yeni'yi toplumsal duyarsızlıkla eleştiri yapıyorduk.

'Cemal,' dedim: "Seni ben fazla mı eleştirdim?"

'Yok,' dedi. 'Sen haklıydın. Şairler, kuşaklar dövüşe dövüşe gelişirler.'

O zaman aynı süreci farklı duyarlılıklarla yaşadığımızı anladım. Ben gençtim, ateşin içindeydim, o belki biraz kıyıda süreci daha ince yorumladı.

'Peki ama,' dedim: 'Senin İkinci Yeni'yle ne işin var?'

Tüm sevecenliği ve bilgeliği ile "İkinci yeni benim evim Özkan," diye yanıtladı beni.

Bu son buluşmamızda Cemal, cebindeki cep defterini çıkararak, küçük sayfalara yazılmış bir şiirini ilk kez bana okudu ve "Nasıl buldun?" diye sordu.

Bu şiir "Üstü Kalsın"dı.

Bu şiirin Cemal'in son şiiri olacağını nasıl bilebilirdim. "Şairler ne zaman öleceğini bilir" denir. Hep düşünmüşümdür; Cemal öleceğini biliyor muydu bu şiiri okurken?"

Sürgünlük onun için bir yeryüzüne bir fırlatış olmuştaysa da, şiir ile yeni bir dilsel evrene geçişi, bu noktada kendi dilini yeni baştan keşfedişi ve kuruşu, onun çocukluğundan bu yana "Dünya'ya satışma" olgusunu perçinlemiştir. Artık dünya ile sınırları kalkmıştır. Her anlamıyla dünyadan haberleri alıp ileten bir haber kanalı gibi, duyuları dünyaya açıktır ve bunları şiire taşıırken bir o kadar özenli ve dikkatlidir.

Her yandan her yöne araştırmaları, dilsel bir uzaya taşıyıp, orda sözcüklerle yeni keşifler, yeni dil olanaklarını araştırarak, kendi dilini yeni baştan inşa etmeye girişmiştir.

Çin biraz ilerideki sokaktır artık onun için. Türkiye bahçesi, İsveç bir arka sokak. Dünyayı "evimiz" olarak gören şair Çin'e de gitmiştir. Bir Dünyalının Notları adlı şiirinde bunu anlatır:

Adres defterimi Pekin'e taşıdım
Bir karpuzcunun çocukları
uyuyor üzerinde. Gece
siyah bir kadife gibi
sallanıyor kirpiklerinde

(...)

Pekin! Çorba kokuyor her sabah
Parklara ve bulutlara takılıyor
milyonlarca bisikletli
Bir balıkçı ağı
çekidüzen veriyor kendine
karıştırılmasın diye meridyenlerle
Dev bir uçurtma Çin Seddi
kıvrılmış uyuyor
dağların üzerinde
Ben hep uzaktayım zaten
Pekin ile İzmir arasında bir meyhanede
Çinli kızlarla kırıyorum
dünyayla flört ediyorum
Bu yüzden fotoğrafım

tüm nehirlere asılı
A r a n ı y o r u m
Biliyorum izimi sürdürüyorlar
ele geçirecekler elbet beni bir gün

(...)

Pekinli bir karpuzcuya
Napolili bir şaire
Bodrum'daki küçük bir koyu anlatıyorum

“Bir Irmakla Düello Ediyorum”dan:

Sesi kosmos'un derinliklerinden gelen Çinli:
- Bayım! diyor, işte kraliçelerimiz
Fransız, İngiliz, Japon, Arap...
Bir sürahi kadar ince boyunları

T
O i
Y N
i L
G K E
K i
e d
s l
i

Hangisini istersiniz?

(...)

Çinliler yakınları ölünce
Beyaz giyiniyorlar: Çin'de
Acının rengi beyaz

Özkan Mert'in başta Sinoloji (Çin ile ilgili bilgileri ele alan filoloji) bölümüne kaydolması da güzel bir tesadüftür. Topograf olarak iş bulması, İsveç Radyosu'nda program yapıcılığı ve en son İsveç Devlet Tiyatrosu'nda Uluslararası Kültür ve Tiyatro Projeleri Yönetmeni olarak çalışması da, onun renkli hayatı gibi renkli şiirini de özetler.

ÇOCUKLUK ve İLKGENÇLİK

Her birey gibi Özkan Mert'inde çocukken yaşadığı temel anlar olmuş ve bunlar şairin sonraki hayatı algılayışında, yorumlayışında, bilinçaltına altılışında önemli roller oynamıştır. Bilhassa aile ilişkileri, baba ile olan diyalogsuzluk, anneye duyulan sevgi ve merhamet, bu konuda derin çatışmaya dönüşmüştür.

Çocuklukta yaşanan, sezgisel düzeydeki cinsel algılayış, zaman içinde tümüyle bağımsız bir hal alsa da, hem şairin hem de şiirinin bir bütünlüğe erişmesinde tetikleyici bir unsur olmuştur: "21 Ekim 1944 Erzurum'da doğdum. Doğduğum ev Palandöken dağlarının yamacında iki katlı ahşap bir binaydı. Şafağa karşı doğdum, bu yüzden şafak ve Palandöken sözcükleri benim şiirimde çok özel yeri olan iki sözcüktür. Bu iki sözcük bir anlamda şiirimde anahtar sözcükler oldu. Daha başka sözcükler de var ama bu ikisinin çocukluğuma dayanan bir tarihi var.

O yıllardan hangi resimler kaldı geriye, bunların hangisi gerçek hangisi daha sonra yaratılmış resimler, bunu kestirmek çok güç. Albümlere baktığımda iki yaşında çok şişman bir çocuk olarak görüyorum kendimi. (...) Babam bir Süvari Astsubayıydı. Kendisi İzmit'in Uzuntarla köyündendi. Yakışıklı bir Çerkez'di. Asker olduğu için sürekli tayin oluyordu. Doğumum babamın Erzurum'da hizmet yaptığı döneme rastladı. Annem Denizli'liydi ve çok çok güzel bir kadındı. Genç yaşta babamla evlenmişti.

Beş yaşındayken Konya'ya geldik. Ve ben ilkokula burada başladım. Ortaokul ikinci sınıfa kadar burada kaldık. Daha sonra İzmir'e taşındık. Konya'daki ilkokul yıllarımı çok net hatırlıyorum. Şairlik kariyerim de burada başladı.

Türkçe öğretmenimiz sık sık okuma yarışması yaptırırdı; bir sayfayı en hızlı ve en yanlışsız kim okursa ona ödül olarak bir kitap verilirdi. Ve ben tüm yarışmalarda birinci olurum. Bana verilen kitapları okumaya başladım. Kitapları sınıfta herkese anlatmak gibi bir sorumluluğum vardı. Bu kitapların çoğu kahramanlık öyküleriydi. Kazandığım o kitapları yanımdan hiç ayırmıyordum. Kitaplarla aramda sevgiyi aşan bir ilişki başlamıştı. Daha sonra evimizin çok yakınında bulunan bir kütüphaneye gitmeye başladım. Orada da bu kitapların yanı sıra dünya çocuk klasiklerini de okumaya başladım. Kütüphaneden çıkmaz olmuştum. Bir gün babamın anneme 'Bu çocuğu kütüphaneye gönderme, çok kitap okuyor, başka şeyler yapsın.' dediğini duymuştum. Kafayı üşüteceğimden korkuyordu.

Bu dönem kitaplarla ilişkimin başlangıcı olduğu gibi erotizmi de keşfedişimin başlangıcıydı. Oturduğumuz ev kocaman bahçeli bir evdi. Bahçesinde bir salıncak vardı. -Bahçelere karşı özlemim bundandır.- Komşumuzun oğlu Ahmet, yaşıtımdı ve iyi arkadaşlık. Hep birlikte dolaşır, her yere birlikte giderdik. Onun annesi de çok şakacı biriydi, sürekli olarak: 'Ah! Bu dünya, dibi delik dünya' derdi, hiç unutmam.

Mahallemizde Nedime ve Halime adlı iki kız kardeş vardı. Yaşları bizden büyüktü. Bu iki kız kardeşin sevgilileri vardı; her zaman evlerinin önünde

bisikletle dolaşır, onlarla kırıştırıldardı. Ahmet'le bu iki kızın evinin önünde oynardık. Bu bizim için yeni bir şeydi.

Bu dönemde çok daha önemli bir şey daha yaşadım. Kütüphanenin önündeki meydanda bir insanın asılışını gördüm. O resim hiçbir zaman aklımdan çıkmadı. Ortaya bir darağacı kurmuşlardı. Yüzlerce insan etrafında toplanmıştı. Tesadüfen oradaydım. Kalabalığın arasında ne olup bittiğini anlamaya çalışıyordum. Bir panayır yeri gibiydi. Su satanlar, simit satanlar... Aileler pikniğe gelmiş gibiydi. Daha sonra adamı getirdiler, elleri bağlıydı. Adamın önünde beyaz bir bez asılıydı, ve o bezin üstünde bir şeyler yazılıydı. Alkışlar ve bağırlar arasında adamın asılışını gördüm. Bu olay bende çok yer etti. Bugün bile etkiliyor. Korkmuştum. Eve gittiğimde o gün orada gördüklerimden evdekilere hiç söz etmedim. Bir anlamda içime kapandım. İlk defa size anlatıyorum. (...)

Ortaokulda, Yıldız adında bir kız vardı. Sınıfımızın birincisi, güzel bir kızdı. Onunla konuşabilmek için her fırsattan yararlanırdım. Bildiğim tek şey istasyon müdürünün kızı olduğuydu. Onunla çok gizli, platonik bir aşk yaşadım. O farkında oldu mu, olmadı mı bilemiyorum...

Dört kardeşin en büyüyüydüm. Anneannem bizde kalırdı. O yaşlarda beni Kuran kursuna göndermişlerdi. İlk günden canım çok sıkıldı. Daha sonraki günler arkadaşlarımı da örgütleyerek, oradan kaçmaya başladık. Anneannem tertemiz bir insandı. Akşamları bana dua öğretirdi. Bayramlarda camiye gidip namaz kılmamı isterdi. Onu kırmazdım.

Annemi çok severdim, ama babamla sürekli bir çelişki yaşadım. Hiç bir zaman anlaşamazdık. Her zaman annemim mutluluğa çok layık bir insan olduğunu ama hiç mutlu olamadığını düşünmüşümdür. Çok genç yaşta, kırk yaşında kanserden ölmesi beni çılgına çevirmişti. Bütün nefretim babama yöneldi. Bu olay toplumla ve Tanrı'yla olan çelişkilerimin başlangıcını oluşturdu. Annemin mutlu olamayışından her zaman babamı sorumlu tuttum.

Ortaokuldayken babam İzmir'e tayin oldu. Orta üçüncü sınıfı İzmir'de okudum. İlk gençliğim İzmir'de geçti. İzmir benim için çok büyük bir kenttir. İzmir şiirimizin başkentidir, diye yazdım. Doğrudur. Çünkü benim için önemli heyecanların, ilkleri yaşadığım bir kenttir. Bu yüzden kendimi İzmirli sayarım. Eşrefpaşa semtinde oturuyorduk. Burası yoksul işçilerin, esnafların, kısacası gelir düzeyi ortanın altında olan insanların yaşadığı bir semtti. Biz tek katlı, üstünde terası olan bir evde otururduk. İki odalı bu evde yedi kişi yaşırdık. Bir çıkmaz sokaktaydı evimiz. Bu çıkmaz sokak beni çok etkiledi, birçok şiirime de girmiştir. Bizim evin hemen karşısında bahçeli büyükçe bir ev vardı. Bu evde yalnız bir kadın yaşırdı. Ev de kadın da benim için bir masal ülkesiydi.

Liseye başladığım yıl, bendeki verem hastalığı yeniden nüksetti. Kan kusuyordum yollarda. Babam astsubay olduğu için askeri bir hastanede üç ay yattım. Çok zayıftım, doktorlar kilo almam gerektiğini söylüyordu. Her gün yediğim iğnelerinden delik deşik olan kalçalarım ve bu arada bir kıza

sırlıklam âşık oluşum beni şairliğe hazırlayan ön koşullar mıydı? İlk dizelerimi İzmir'de yattığım hastanede yazdım: 'Yatıyorum beyaz duvarlar arasında / Her şey beyaz / pencereden görünen deniz de beyaz.' Ama bunlar ülkemizde binlerce çocuğun yaşadığı şeyler değil mi? Ve belki çoğu da benim gibi bir sayıklamayı andıran dizeler yazmıştır. Bazı çocuklarda bu yaratıcılık bir yaz yağmuru gibi yok olup giderken, diğerlerinde nasıl kalıcı olabiliyor? Bu kalıcılığın altındaki büyü nedir?

Daha sonra Kafka gibi hastalığımı sevmeye başladım. Çünkü artık hayatımın bir parçasıydı. Ölümüne çok yakındım. O sıralarda hayatıma, hiçbir zaman unutamayacağım ilk gençlik arkadaşlarım girdi. Bunlardan birisi Levent Atalay'dı. Şu anda aramızda değil. Levent, benim yaşlarda, ilginç birisiydi. Şiir yazar, çeşitli işlerde çalışırdı. Bir gün şarap ambarında çalışmaya başladı. Her iş çıkışı birkaç şarap yürütüyordu. Ve biz Kemeraltı'na gider orada kırmızı şarap içer, yumurtalı pide yerdik. Bu durum, bir ay sürdü. Bu bir ay içinde tam on kilo almıştım. Kontrole gittiğim dispanserinin doktoru; -sözleri şimdi bile kulaklarımdadır- "Yırttın Özkan!" demişti. Ondan sonra veremle ilgili bir problemim olmadı. Ama arkadaşım Levent, alkol yüzünden yaşamını kaybetti.

O yaşların en önemli anısı Şenocak Açık hava Sineması'ydı benim için. Burası mahallelilerin buluşma noktasıydı. Herkes yemeklerini alır gelirdi. Önce kukla oynatılırdı. Kızlar erkeklerle kırıştırırdı. Daha sonra ilerleyen saatlerde iki tane film gösterilirdi. Biri Türk diğeri ecnebi filmi. 60'lı yılların melodileri çalınırdı. Özellikle İtalyan melodileri. O melodiler bilinç altıma öyle yerleşti ki, ne zaman duysam aklıma o günler gelir.

Bir gün Şenocak Açık hava Sineması'na bir sihirbaz geldi. Sinemanın önü tıklım tıklım. Ben ve Şeytan Mehmet içeri girmeye çalışıyoruz, giremiyoruz. Film gösterimi yanında sihirbaz olduğu için de bilet fiyatları iki katına çıkmış, paramız yok. Sinemanın çevresinde dolaşırken yanımıza uzun boylu iyi giyimli bir adam geldi. 'İçeri girmek istiyor musunuz?' dedi. "Evet" dedik. 'Peki para da kazanmak istiyor musunuz?' 'İstiyoruz' dedik. 'Ne yapacağız?' 'Size hem bilet vereceğim içeri gireceksiniz, hem de şu kadar para, ama sihirbaz sizi sahnede uyutuyor numarası yapacak, siz de yalandan uyuyacaksınız.' Biletlerimizi aldık, paramızı da. En önde bir yer de oturduk, bekliyoruz. Sinema ağzına kadar dolu. Bir süre sonra sihirbaz bizi çağırırdı. Biz sahneye çıkınca alkış, bağrışlar, anlayacağın kıyamet gibiydi ortalık. Sihirbaz, 'şimdi sizin de tanıdığımız bu gençleri gözleriniz önünde uyutacağım' dedi. Sonra başladı numaralarına. Biz daha önce direktifleri aldığımız için yavaş yavaş uyumaya başladık. Müthiş bir alkış koptu. Biz uyur halde sahneden indik.

Ertesi gün ve daha sonraki günler tüm mahallenin ağzındaydık. Her ne kadar Şeytan Mehmet 'Biz uyumadık, uyur numarası yaptık' dediyse de hiç kimseyi inandıramadık. Bu ve buna benzer şeyler çocukluğumdaki önemli renklerdir, tatlı renkler...

Namık Kemal Lisesi'ne gidiyordum. Refik Durbaş, Abdullah Özkan sınıf arkadaşlarımdı. Okulu hiç sevmedim. Edebiyat derslerini seviyor, en yüksek notları bu dersten alıyordum. Şiirle olan ilk ilişkim burada başladı. Annem ile ilgili bir şiir yazmıştım. Edebiyat öğretmenimiz Perihan Hanım, bu şiirimi liseler arası şiir yarışmasına göndermiş. O yarışmada ödül aldım. Bir de aşk mektuplarında çok ustalaşmıştım. Arkadaşlarım benim güzel aşk mektupları yazdığımı görünce, onlar için de yazmamı istediler. O yıllarda âşık olduğunuz birine mektup vermek çok önemliydi. Giderken kızın cebine mektup sıkıştırmak gibi, işte öyle şeyler. Okuldaki arkadaşlarım adına aşk mektupları yazmaya başladım. Yazdığım her mektup için bir paket Bafra sigarası telif alıyordum. Bir gün bir arkadaşım geldi, 'Özkan, mektubun hiçbir sonuç vermedi dedi. 'Ya nasıl olur, şu mektuba bir bakayım. Bu mektubun altına şiir yazmayı unutmuşum' dedim. 'Altına bir de şiir yazayım ama iki paket Bafra olur.' 'Tamam' dedi. Ve böylece şiir hayatıma girmiş oldu. Ben hiçbir zaman şair olacağım demedim, şiir yaşamımın çizgisi içerisinde birdenbire çıkıverdi. Şiir beni seçmişti.

TBC'ye yakalanmamış olsaydım, Levent'in şarapları olmasaydı, âşık olmasaydım, arkadaşlarım aşk mektuplarının altına şiir de yazmamı istemeseydi bugün şair olur muydum? Bilmiyorum.

Eğitim sistemi bana tersti. Perihan Hanım'a rastlamam bana şiirin ve düşüncenin kapılarını açtı diyebilirim. Bize roman okutur, o roman üzerine eleştirel bir gözle bakmamızı sağlardı. O yaşlarda İngiliz, Fransız ve Rus şairleriyle tanıştım. Daha Türk şairleri okumadan dünya şairlerini tanımıştım. Sartre, Camus, Panait Istrati ilk öğretmenlerim olmuştu. Biz İzmir'de Gündüz Badak'ın yönetiminde Evrim dergisi çevresinde toplanmaya başladık. Ankara'da bulunan arkadaşlar da 'Devinim 60' dergisini çıkarıyordu. İki dergi arasında yakın ilişkiler kuruldu, birbirimizin şiirlerini izlemeye başladık. Ardından Türkiye İşçi Partisi'ne katıldım, toplumcu düşüncelere yönelişim böyle oldu.

Sonra askere gittim, bu yaşa kadar yaşadıklarım İzmir'i dar etmişti bana. Liseyi bitirmeden Sivas'a askerlik görevim için gittim. Askerlik görevinden sonra liseyi bitirdim. Özel İdare vergi memuru olarak çalıştım. Başarılıyım, ancak bu iş on beş gün sürdü. Müdürüm istifamı verirken bana 'Geleceğini yok ediyorsun.' dedi. Geleceğimi büyük bir zevkle yok ettim...

Yaşıtlarım liseyi bitirmiş üniversiteye başlamıştı. Ben de üniversite okumak için 1967 yılının ortalarında Ankara'ya gittim. Ama okumak için ne param vardı, ne de kalacak bir yerim. Veysel Öngören ile Gölbaşı Sineması'nın karşısında bir ev kiraladık. Veysel, herkesin tanıdığı, sevilen bir insandı. Edebiyatla yakından ilgilenirdi. Veysel'le yaşamak başlı başına bir maceraydı.

Birden bire öğrenci hareketinin içinde bulmuştum kendimi. Bir yerde çalışıp okula devam etmem gerekiyordu. O sıralarda banka müdürü olan Haluk Öktem'le tanıştım. Türkiye Elektrik Kurumu Topograf yetiştirmek için bir kurs açmıştı. Haluk ağabey bu kursa girmem için bana ön ayak oldu, bana

kefil oldu, yüreklendirdi. Oysa benim ne matematik bilgim vardı ne de elektrik. Çok düşündüm, başaramam diye endişendim, sonunda Haluk ağabeye mahcup olmamak için sınıfın en yüksek notunu alarak kursu bitirdim. TEK'te topograf olarak çalışmaya başladım.

O dönemde Mahir'le de yakın bir arkadaşlığım vardı. Mahir çok entelektüel biriydi. İyi şiirler yazardı. Elektrik Kurumunda çalışırken İpek'le tanıştım. Kısa sürede aramızda bir sevgi oluştu. 1970 yılında evlendik. Bir kızımız oldu."

Baba otoritesi, şairin İzmir'de yaşadığı yıllarda ergenlikle birlikte özgürlüğün ele alınışı ve otoritenin yıkılışı, kendini oluşturup yapılandırmasında önemli rol oynamıştır.

Hastalıktan kurtulmuştur, 1968'in sıcak günlerini yaşamaktadır, âşıktır ve şiir yazıyordu.

DİREN! EY KALBİM

Özkan Mert'in '68 kuşağına ve edebiyat ortamına ismini duyuruşunda, dizelerinin pankartlara çıkmasında önemli rol oynayan şiiridir. Aynı zamanda şairin en çok bilinen, sevilen şiirlerinin başında gelir de diyebiliriz.: "Biten her iyi şiir bilinmeyen bir adrese postalanmış bir mektuptur.

Adresini kendi bulur.

Hızını kendi tayin eder.

Bakarsınız yazdığınız bir şiir bir yerlere takılır kalır, bir diğeri adresini bulur. Hiç tanımadığınız bir yerde insanların elinde dolaşır, onların hayatına ortak olur.

İstanbulda düzenlenen bir söyleşi ve şiir saatinde, bir devrimci: 'Hocam!' dedi. 'Sizin şiirleriniz beni hapishanede ayakta tuttu, bana direnç verdi. Şiirlerinizi okumasaydım şu anda hayatta olmayacaktım.'

O an ağlamamak için kendimi zor tuttum.

Bir şair olarak yaşadığım en mutlu ve en sevinçli anlardan biriydi.

İşveç'te, İsveçli bir kadın bana telefon ederek, şiirlerimi okuduktan sonra intihar etmekten vazgeçtiği söyledi.

İzmit'te, Süleyman Demirel Kültür Merkezi'nde benim için düzenlenen bir şiir gününde, üniversiteli genç bir kız: 'Hocam! Diren! Ey kalbim'i okur musunuz ?' diye sordu.

Şaşırdım. 20 yaşında bir öğrencinin, 40 yıl önce yazdığım şiiri dinlemek istemesi şaşırttı beni.

Ben bu şiiri yazdığım zaman daha doğmamıştı o.

Anladım ki, '68 olayları için yazılan bu şiir bu gün de aynı tazelikte ve güncellikte.

Umarım, bu öğrencinin çocuğu da, bir gün benden aynı şiiri okumamı ister. Hayattaysam elbet.

Bence, bir şairin hiç tanımadığı insanların hayatına olumlu yönde ortak olması, onlara sevinç, direnç ve yaşama sevinci taşıması, aşılması, şairliğin en güzel yanı.

Bazen bir şair, bazı şiirlerinin önemini okurlarından öğrenir.

Çok önemli çok iyi bulduğunuz bir şiir değilse, başka bir şiiriniz insanlara ulaşır.

Bu da şiirin şairden ayrı, kendi yaşamı olduğunun ispatıdır.

Şiir bittikten, yayınlandıktan sonra artık şairin malı olmaktan çıkar.

Ve okurlarına, şairinden fazla ulaşabilir. Sonsuz bir zaman dilimine dağılır.

Şairin hayatı, gerçek bir şiirin hayatı karşısında bir karıncanın hayatı kadar kısadır.

Kendi kısa yaşamıyla, şiirinin yaşamını uzatmaya çalışan bir şairin yaptığı iş ne kadar saçma bir iştir.

Şair, şiirinin yaşamına kısa bir süre (yaşamı kadar) eşlik edebilir.

Gerçek şiirin yaşamı ise sonsuzluğa uzanır."

DÜNYA

"Dünyayı anlamak istiyorum. Bu sataşma bende bir 'dünyalı olma' felsefesini doğurdu. Benim için şiirin konusu diye bir şey yok. Bütün hayatımız, bütün dünya şiirin malzemesidir. Yarına açık bir şiirin peşinde oldum her zaman. Gelişen dünyayla birlikte gelişen bir şiirin peşinde koştum. Şiir bir nehir gibi akmalı bence; birçok yerden geçerek bir yerlere gitmeli. Aslında şairin ulaşacağı bir yer yoktur, sadece geçtiği yerler vardır. Şiirimi okuyan bir insanın dünyaya ortak olmasını, dünyayı daha iyi kavramasını istiyorum. (...)

Dünyayı kucaklama kaygısı hep vardı ama o zamanlar belki yalnız Türkiye ile sınırlıydı. Şimdi çok daha geniş bir insan coğrafyasının içersindeyim. Daha önce sürekli olarak dünya ile bir didişme, bir karşı karşıya gelme ağır basıyordu şiirlerimde. Artık dünyayı evim gibi görüyorum. Kendimi de 'dünyalı' olarak tanımlıyorum. Her yer evim: Dünya bizim evimiz. Türkiye arka bahçesi, İsveç yandaki avlusu, Çin biraz daha ilerde bir sokak. Kendimi daha evrensel boyutta görüyorum artık. Kafamın içindeki sınırlar kalktı."

DTCF

“Hem çalışıyor hem de Dil Tarih Coğrafya Fakültesinde okuyorum. Öğrenci olaylarının doruğa çıktığı yıllarda dünyaya gözlerimi açmışım sanki. Böyle bir ortamdan etkilenmemek söz konusu değildi.

Dev-Genç’in Sosyal Fikir Kulübü temsilcisi oldum. Seçimle gelmişim yönetime. Politik hareketlerde aktif rol almaya başladım. Olaylarda en önde yer aldım. DTCF’de okuyordum ama yerim olmadığı için Siyasal Bilgiler Fakültesinin yurdunda kalıyordum. Bir gün, üstüme dökülen bir kova suyla uyandım. Ne olduğunu anlayamadan bir grubun yanımdan uzaklaştığını fark ettim. Peşlerinden koştum, koridora ulaştım bir de baktım ki bir grup Dev-Genç’li, başlarında da Deniz Gezmiş, uyuyanlara şaka yapıyorlar. Ben de onlara katıldım. Tuğrul Eryılmaz’ın üstüne bir kova suyu döken bendim. Ertesi gün Dev-Genç bir bildiri yayımladı. Bildiride, devrimci gençler arasında bir burjuva alışkanlığının başladığı, derhal bu alışkanlığa bir son verilmesi isteniyordu.”

Tuğrul Eryılmaz şöyle anlatıyor o dönemi: “Şair Özkan Mert ile arkadaşlığım 1960’ların ikinci yarısına, Ankara’ya uzanır. Biz Siyasal’da okurken Özkan Mert, DTCF’de öğrenciydi ve biz devrimci öğrenciler arasında epey forsu vardı. Kolay değil, adam şiir yazıyordu.”

E DİP CANSEVER

“Yıl 1964 olmalı.

İzmir’de Namık Kemal Lisesinde okuyan genç bir şairim.

Diğer genç şairlerle okul sonrası Varyant kıyısındaki açık hava kahvesinde oturuyoruz.

Şair Levent Atalay geliyor, İstanbul’da Edip Cansever’le konuşmuş.

Konuştukları her sözcüğü ballandırara ballandırara anlatıyor.

Biz biraz önce sorduğumuz soruları yeniden, yeniden, yeniden sorarak yeniden dinliyoruz Levent’ten.

Levent her anlatışında hikâyeye yeni şeyler katarak yeniden anlatıyor.

Biz Levent’in fazladan uydurduğu şeyleri biliyoruz ama gene dinlemekten büyük bir keyif alıyoruz. İnanılacak şey değil: Adam, Edip Cansever’le konuşmuş.

Bir süre sonra, İstanbul’a gidişlerimden birinde, Edip Cansever’i ziyaret ettim, Kapalı Çarşı’daki antikacı dükkânında. Yumuşak bakışlı, sevimli, nazik, saygılı bir insan.

Çok sevdim. Şiir üzerine aklıma ne gelirse sordum, sıcak çaylarımızın eşliğinde beni

büyük bir hoşgörü ve anlayışla yanıtladı.

Yanımdan ayrılırken, ‘Özkan’ dedi. ‘Şiir yazmak istiyorsan, ekonomi öğren, ekonomi!’.

*Edip Cansever'in bu sözünü hiç unutmadım.
Çünkü ekonomi, sözcüklerin çakılacağı en sağlam zemini gösterir."*

ELBET ACI DUYAR TOMURCUKLAR

Elbet Acı Duyar Tomurcuklar adlı kitap, yaklaşık otuz yıldır İsveç'te ve İsveç dilinin içinde, Türkçe'den hiç kopmadan yaşayan Özkan Mert'in hazırladığı seçkinin adıdır.

Tam otuz yıldır İsveç'te yaşayan şair, kendisine sorulan *"Sürgünlük şiirinize ne getirdi?"* sorusuna şöyle yanıt vermişti: *"Kazanımları çok oldu. Sürgünlük olgusu bende başka pencereler açtı. Yeni bir dil kazandırdı. Hem Türkçe düşünmeye başladım, hem İsveççe. İki dil arasındaki diyalektik bağlardan yararlanmaya çalıştım. İsveççe'yi Türkçe'nin Türkçe'yi İsveççe'nin neşterine yatırdım. İsveç dili benim için sadece bir laboratuvar. Örneğin İsveççe'de olan bazı imgelerin Türkçe'de karşılığı yok. O imgeleri ben şiirle yaratmaya çalıştım, çalışıyorum."*

İşte bu seçkide; iki dil arasında kurulan bağ, çarpıcı imgeleri, neştere yatırılan iki dilden Türkçe'ye çevrilen şiirleri görmek mümkün. 1999'da yitirdiğimiz Can Yücel gibi Özkan Mert de yaptığı çevirilerde Türkçe'nin sıcaklığını, imkanlarını kullandığını hemen hissettiriyor. Hatta bazen bunların Türkçe yazılmış olduklarını sanıyorsunuz. Bu çevirilerde Özkan Mert'in şiirlerinden aldığınız hazzı da yakalamanız mümkün.

Ülkemizde de ara ara gündeme gelen, dergilerde dosyalar açılan, söyleşiler yapılan bir konudur "kadın yazar, kadın şair" olmak... Özellikle de "kadın duyarlılığı"...

Seçkiyi büyük bir içtenlik ve özenle hazırladığı belli olan Özkan Mert, bir şiirini şöyle bitirir: *"Yarın bir başka gün... / Yarın dünyayı güllerle boyacağız"*... İşte Özkan Mert'in seçkide yer verdiği şairler de, şiirleriyle dünyayı güllerle ve kendi renkleriyle boyamışlardır.

Dünyanın bir çok yerini gezen Özkan Mert, özgün ve usta çizgisini çeviriye de taşıyarak, yolculuğuna ve serüvenine bizi de ortak eder.

ESİN

Özkan Mert şiirini nasıl yazar? İşte cevabı:

"Hiçbir zaman şiir yazayım diye şiire başlamadım. Bir şair, masaya oturarak şiir yazamaz. Şiir kendisini yazdırmalı, yazılmazsa "olmaz" dedirtmeli, şairi buna mecbur bırakmalı. Benim kafamda şiir tam bir resim fırtınasıyla oluşur. Yolda gördüğüm bir ağaç, güzel bir kadın, gökyüzünde değişik bir görüntü, okuduğum kitaplardan kalan ilginç bir cümle. Bunları sürekli bir köşeye ya da kafama not ederim. Bu resimler beni tokatlamaya başlayınca şiir gelir. Sonrası işçilik... Saatlerce günlerce o resimleri bir kurgu içerisinde

kaynaştırmaya, sözcükler arasındaki yanma noktalarını bulmaya çalışırım. Dizeleri bir demirci gibi dövmektir bu. Ayrıca her şiirin içeriği kendi estetiğini yaratır. Sürekli olarak metinle oynama, oradan oraya savurma. Örgütlü bir savurma.' (...)

Ülkemizde, şiirin, 'Allah vergisi' , 'İlham kaynağı' olduğu, bu nedenle, hiç bir bilgi ve yeteneğe gerek duyulmadan yazılabileceği kanısı yaygın.

Edebiyat dergileri, internet sayfaları, 'kötü şiir'le depolanıyor.

Kuşkusuz ki, 60'dan sonra ülkemizi yöneten çağdışı faşizan, yobaz güçlerin, kültür ve edebiyatımızı yoketmek için verdikleri mücadele bu sonucun altyapısını oluşturmuştur.

Ortaya, iyi edebiyatı, iyi şiiri tanımayan ve hiç bir beğenisi olmayan bir okur kitlesi çıkarılmıştır.

Bu okurlar yalnızca, eğitimsiz halk kitlelerinden oluşmuyor: Bunların içinde aydınlar, sanatçılar, bilim adamları, profesörler de var. Çürüme, kokuşma tabandan başlayıp bacayı sarmıştır. Buna 'Çağdaş cehalet' de diyebiliriz.

İşin ilginç yanı, bu çürüme ve kokuşmayı herkes biliyor, görüyor ama engellemek için hiç bir şey yapmıyor. Çünkü tüm toplumda akılalmaz ölçüde, korkunç bir duyarsızlık hâkimdir.

-Peki! Gelecek kuşaklar, iyi edebiyatı, iyi şiiri nereden, kimden öğrenecek?

Şiir, kuşkusuz ki bir edebiyattır ve bir edebiyatı edebiyat yapan tüm değer ölçülerini taşır.

Şiir, edebiyat olmadan şiir olamaz.

Ama şiir edebiyata karşıdır ve asla edebiyata düşmez.

George Mounin, Rene Char için: 'Char hiç bir zaman şiirden edebiyata düşmemiştir.' der.

Çünkü şiir, edebiyat içinde bir 'Üstdil' dir.

Şair de, bu üstdilin içinde, kendi üstdilini yaratan insandır.

Maurice Blanchot, Char'ın eşi bulunmaz özgünlükte bir şair olduğuna gerekçe olarak,

'Şiirin şiirini' yazdığını gerekçe gösterir.

Şiir, yıldızlardan, çiçeklerden, minerallerden, acılardan, sevgiden, aşktan, kimyadan, fizikten... damıtılarak yazılır. Sözcükler de damıtma aracıdır.

Bu nedenle şair, biraz filozoftur, biraz fizikçidir, biraz kimyacıdır, biraz biologdur, biraz her şeydir.

Şiir yazmada en önemli şey: Bilgidir.

Yetenek ve duyarlılıkla harmanlanmış bilgi.

Bitirilen her şiirin içinde, bir sonraki şiirin tohumları yatar.

Bu tohumlardan hangisinin yeşerip, hangisinin öleceğini bilmek kolay iş değildir.

Biten şiirle, yeni başlayacak şiirin arasındaki manyetik alanda bir gezintidir bu aynı zamanda. Sözcükler bu alanda gömülü, gizli mayınlardır.

Bazen bu alanda günlerce gezinirsiniz hiç bir mayın (sözcük) patlamaz. Bazen de, havada uçuşan bir kelebeğin kanat vuruşlarındaki titreşim 'şiiirin kozmik alan'ındaki elektriği harekete geçirir.

Şairlik bu alanda gezinti yapmayı bilmek, yönetilebilen sözcükleri yönetmek yönetilemeyenlerin (şaire) gelişini beklemektir.

Bu bekleyişi bir randevuya dönüştürmektir.

İşte bu bekleyişi öğrenmek, sözcükleri ne kadar görebileceğimizi bilmenin ilk yoklamasıdır.

Şair, sürekli olarak, sözcüklerle yoklama yapan bir dil işçidir.

Sözcüklerle dünyayı yoklayan işçi.

Şiiri beklemek sözcükleri kendi şiirsel zamanlarında yakalamanın ilk sürecidir.

Kendi süreçlerinin ve şiirsel gerçekliklerinin dışında kullanılan sözcükler yanlış sözcüklerdir. Bunları şiire 'doldurmak'la şiir yazmanın bir ilişkisi yoktur.

Sözcükler kendini elevermez.

Şairin, kendilerini hangi duyarlılıkta, hangi boyutta, hangi ustalıkta kullanabileceğini bilmek isterler.

Çünkü sıradan ve olağan bir şekilde kullanılmaktan nefret eder.

Bunu anlamak için şairi düelloya çağırır.

Şair bu düelloya hazır mıdır?

Hazırsa ne kadar hazırdır?

Sözcüklerle düelloya çağrılmak büyük bir duyarlılığı ve bilgiyi gerektirir.

Bu yetilere sahip değilseniz, milyonlarca yıldır kendilerini yenileyen, doğurtan, yeni renkler ve seslerle yıkanan sözcüklerin karşısına nasıl çıkarsınız?

Bu nedenle, şiirler, şairlerini kendileri seçerler.

Başka bir deyişle; şiirleri yazan şairler değildir.

Şiirler, şairlere kendilerini yazdırtırlar.

Şairler, sözcüklerin düellosunda, şair şiirden hızlı davranıp, ilk kurşunda bir kaç sözcük vurabilir.

Hatta bir dize bile yaklayabilir. Bu çok önemlidir, çünkü şiirin belkide kılavuz dizesidir.

Kılavuz dize bir trenin lokomotifidir, arkasındaki vagonları (sözcükleri) çekip götürebilir.

Şiirin mimari yapısının oluşmasında çok önemli bir rol oynar.

Paul Valery'ye göre "İlk dize tanrıdandır."

Neden ilk dize tanrıdandır?

Çünkü bir kaosun içinden çıkar ve kaosun ilk örgütlü birimidir.

Fakat bu tanrısal dize (ki ben buna 'kılavuz dize' diyorum) yanıltıcı da olabilir.

Şiir bu dize ile şairin önüne ilk yemi atmış olabilir.

Şairin bu dize ile ne yapabileceğini dener.

Şair ilk dizeyi bilmez.
Yalnızca sezer.
Bu da şiiri görmekten geçer.
Şiiri görmek, sürekliliği gerektirir.
Süreklilik olmadan şairlik olmaz.

Şairlik sürekli bir iştir.
Günde beş saat şairlik olmaz.
Cemal Süreya, 'Ben günde 24 saat şiir düşünürüm' derken bunu anlatmak istedi.
Şair günde 24 saat dünyaya şair olarak bakar.
Günde 5 saatlik avukatlık, 6 saatlik mühendislik, 10 saatlik öğretmenlik, 3 saat kabızmallık olur ama şairlik olmaz.
Ne olursanız olun, ne yaparsanız yapın, günde 24 saat dünyaya şair olarak bakacaksınız.
Ama otobüsten, balkondan, trenden değil, sözcüklerin içinden bakacaksınız.

Çünkü şairin gözlükleri sözcüklerdir.
Şair, dünyayı sözcüklerle gören insandır.

Evet! Şiiri çok seviyorsunuz
ama şiiri sevmek başka şey, şiir yazmak başka şeydir.
Şiiri çok sevmeniz, size iyi şiir yazma olanağını ve garantisini vermez.
Ben jet uçağıyla uçmayı çok seviyorum ama pilot değilim.
Kalp sözcüğünü çok seviyorum ama by-pass ameliyatı yapamam.
Şiir yazmakjet uçağını kullanmaktan ya da by-pass ameliyat yapmaktan daha mı kolay?
Şiir yazma konusundaki bu kolaycılık anlayışı nereden geliyor?
Ülkemizin kültüründe mi böyle bir sakatlık var?
Sanıyorum bu anlayışın kökünde, Türkiye'de, kötü şiir yazarak da 'Ünlü Şair' olunabileceği düşüncesi yatıyor. Bunun da yüzlerce örneği var.
Ama Türkiye'de bu şairlerin sabun köpükleri gibi yokolup gittiğini görmediniz mi?
Türk edebiyatı şiir mezarlıklarıyla doludur.
İnternet bu işe yeni bir boyut kattı. Kâğıt mezarlıkların yanında elektronik mezarlıklar oluşturdu.
Ama edebiyatın en güzel yanı kötüyü temizlemesidir.
İşin olumlu yanı da var tabii; kötü şairler olmasa iyi şairler olmazdı.
Kötü olmasa, iyi olmazdı.
Çirkin olmasa, güzel olmazdı.
Yaşasın kötü şiir."

'Şiirlerinin önemli bir özelliğinin de sanki birden bire yazılmış, bir coşku ve sevgi seli olması...' olduğu söylendiğinde yanıtı kesindir: "Tam tersine! Bir

şiiir üzerinde aylarca çalışırım. Korkunç sancılar çekerek, hatta nefretle bile yazmışımdır. “Bu şiiiri artık bırakıp da kurtulayım” dediğim çok olmuştur. Şiiir bittikten sonra bile sürer bu sancı. Yazdıklarımı durmadan gözden geçiririm, bitip bitmediğine de karar veremem. İşçilik çok önemli. Çünkü kafamdaki resimlerin belli bir formu oluşturması için çok sağlam bir doku ve estetiğe gereksinimim var. Ayrıca, o şiiir için düşündüğüm estetiği içeriğe oturtamadığım zaman ortaya ya hiçbir şey çıkmaz ya da bambaşka bir şey çıkabilir.”

FIRTINA

Özkan Mert'in yaşamı gibi şiiirleri de fırtınalarla savrulmuştur. Yazısının bir yerinde şöyle diyor Gültekin Emre: “Onca fırtınayı kendine kardeş kılmış, onca badireyi tek başına atlatmış, onca aşkın üstesinden gelmiş Özkan Mert, tutmuş bir de "Van Gölü"nü savunuyor, ya da şiiirine uzun mu uzun bir Van Gölü tiradı geçiriyor. Uzun şiiirlerin abisidir kendisi, bunu bilen bilir. Bir uzun şiiir biterse başlığı da upuzun bir başka uzun şiiirin elinden tutar, dünyaya gözünü açmasına yardım eder Özkan Mert.”

GEÇ YARATI ve DÖNÜŞ

E.E - Edward W. Said, Adorna'nın sözünü ettiği 'Geç yaratı üslubunda' ortaya çıkan 'kırılmaya uğramak' olgusunun ölümün doğrudan bir sonucu olamayacağını, sanat yapıtının organik bir yaşamı olamayacağına bağlayarak, sanatçının yaklaşan ölümünün kaçınılmaz olarak yapıtlarına gireceğini söylüyor. Bu, genç yaratı ile geç yaratının arasındaki en önemli fark mı?

Ö.M - Bedenimiz yaşlandıkça çürümektedir ve ölüm kaçınılmazdır. Yazarın, yaşadıklarını ve genç yaratısını geride bırakarak, geç yaratı dönemine girmesi, kaçınılmaz son karşısında yeni bir yaşama şeklidir, bir hazırlanıştır. Ama geç yaratı dönemi yalnız kendisi içinde vardır, keşfedilmeyi bekleyen gizemli son gezegendir, karanlıktır, anakronizttir. Yazar geç yaratının ötesinde başka bir şey olmadığını bilir. Sözünü ettiğiniz Adorna geç dönem çalışmalarındaki üslubun hem nesnel hem de öznel olduğunu söyler, nesneldir, çünkü paramparça bir manzara yaratmaktadır; öznel, çünkü -tek başına- hayata doğmasını sağlayan ışıktır.

Geç dönem yapıtlarını, 'sanat tarihinin felaketleri olarak' gören Adorno'nun, Beethoven'ın, nesnel ile öznelin uyumlu sentezini yapmadığını söylemesi ve bunu 'sonsuz saklamak için zaman içinde paramparça ederek çözülmenin gücüne ulaştırma çabasına' bağlaması çok ilginçtir. Bu sözler, Beethoven'ın, bilinçli bir ölümsüzlük peşinde olduğunu düşündürüyor bize. Ben aynı kanıda değilim. Ama Adorno'nun, "geçliğin ötesine geçemeyeceğimiz" düşüncesine katılıyorum. Geçlik'in ötesinde bizi bekleyen hiç bir şey yoktur. Edward W.Said gibi düşünüyorum: "Geç'lik bir sürgün biçimidir ve bu dünya gerçekten tarih öncesidir: Günlük baskı ve kaygılardan bağımsızdır ve bireysel arzulara düşkünlük, eğlence ve lüks kapasitesi sınırsız görünür: 20.yüzyıl geç dönem üslubunun karakteristik özelliklerinden biri de budur."

E.E - Edward W. Said'in 'Geçlik bir sürgün biçimidir.' düşüncesine katıldığınızı söylediniz. Sizin genç yaratı döneminiz de sürgünlükte geçti. Thomas Mann, Stefan Zweig, Rafael Alberti, Pablo Neruda, Yannis Ritsos ve Nazım Hikmet zorunlu; Ernest Hemingway, Henry Miller, F.Scott Fitzgerald, Marcel Proust, R.M Rilke, Franz Kafka, James Joyce ise gönüllü sürgünlüklerini yaşadılar. Sizse bunların hepsini yaşadınız: 12 Mart döneminde 142/1 maddeden hüküm giyen ilk şiir kitabınız 'Kuracağız herşeyi yeniden'in dışındaki tüm kitaplarınızı İsveç'te sürgünde yazdınız. 35 yıllık bir dönemi kapsıyor bu. İlk yıllarda yaşadığınız politik sürgünlük koşulları kalktıktan sonra 'İç sürgünlük' yaşadınız. Yazarların çoğunda, "gençlik'ten geçlik'e geçiş süresi" kendi ülkesinde ve kendi dilinde oluyor. Sizse bunu İsveç'te yaşadınız.

Bu yazarlarla sizin aranızda yaratı ve yaşam açısından ne fark var?

Ö.M - Sürgünlük sürekli bir şok halidir: Zamanın içinde ve dışında yalnızlıklarla örtülü bir kaçış dünyası. Belki en ilginç olan kopulan yerin bağlanılan yer olması. Yeryüzü haritalarında kimliğin ve yeni dilsel uzayın aranişı.

Edward W. Said'in 'Geçlik'i bir sürgün biçimi' olarak kabul edişini düşünürsek karşımıza çok ilginç resimler çıkar. Ben zorunlu, gönüllü, iç sürgünlük süreçlerini ard arda bazen de iç içe yaşadım. Bunlar benim yaşam biçimim oldu. Tüm bunlardan biraz kurtulup açığa çıkmayı düşündüğüm anda, geçlik'in sürgünlük alanında buldum kendimi. Geçlik'in dışındaki sürgünlük, belli ölçülerde değiştirilebilirdi. Ama geç yaratı, ölümden önce dolaşacağımız son dil bahçesi.

E.E - Peki! Dönüş var mı? Dönüş nerede?

Ö.M - Dönüş yok, çünkü terk ettiğiniz yer yok artık. Dönüş kaçırılmıştır, dönüş kaçış olmuştur.

Kaçış, dönüşün kaçınılmaz, dayanılmaz sonucudur.

Sürgün sanatçıyı bekleyen,yeni sürgünlük olarak tanımlayabileceğimiz 'geç yaratı' dır. Yıllardır beklediğiniz 'büyük dönüş firardadır'.

Çünkü 'büyük dönüşün' yapılacağı ülke yoktur. Bunun da ötesinde, yaşadığınız ülke terk edeceğiniz bir ülke bile değildir artık. Geriye ne kalıyor?

Geriye dünya kalıyor.

Peki! Hep dünyada değil miydik?

E.E - Değil miydik?

Ö.M - Dünyadaydık, zamanın dışında bir dünyada. Edward W. Said'in dünya gerçekten tarih öncesidir dediği yerde. Küçük bir örnek: Hollanda'dan ya da başka bir ülkeden tohum ithal ediyoruz.

Bu tohumların bir bölümü ithal eden ülkede, yeni üretimlerde kullanılmak için ayrılıyor. Bu o bitkinin kalıcılığı ve geleceği için gerekli. Oysa, bu tohum ithal edilen ülkede bir kez büyüyor sonra ölüyor.

Geleceği yok.

Sürgün sanatçının konumu da bu: Birileri, bazı güçler genlerimizi manipüle etmişler.

Ait olduğumuz toprak, bir kuşun kanatları arasından dökülüyor. Geriye kalan tek şey, yazarın dili, dilsel uzayı. Yazarın dili, yazarın evi.

Zamanın dışında bir ev bu!

E.E - Sanatçının 'baş yapıtları', 'geç yaratı döneminde' mi ortaya çıkar?

En iyi şiirlerinizi hangi dönemde yazdınız?

Ö.M - Edward W. Said ve bazı düşünürler, sanatçının en en iyi yapıtlarını 'geçlik döneminde' yaratıklarını söylüyorlar. 'Geç yaratı' bir başlangıç belirler geçmişle, daha doğrusu tüm yaşamla hesaplaşmayı yanında getirir. Yanılgılarımızla yaşayıp gitmemizi güçleştirir. Sanatçının dünya ve yaşam ile arasındaki filtre kalkmıştır, kendisiyle ve sözcüklerle çırılçıplaktır. Tüm bunlar sanatçının en iyi yapıtlarını yaratmasını olanaklı kılar. Sanatçı olmak ve yaratıcılık sürekli bir arayıştır. Şiir için söylemem gerekirse, her şiir kendinden sonraki daha iyi bir şiirin tohumlarını içinde taşır. Şairlerin en güzel, en iyi şiirlerini 'geç yaratı döneminde' yazdıklarını söylemek yanlış olmaz.

E.E - Bir elma büyüklüğünde sakallarım olmasaydı, Diren! Ey Kalbim yazılamazdı. Diren! Ey kalbim olmasaydı, Bir ırmakla düello ediyorum, olmazdı. Diyalektik açıdan Bir ırmakla düello ediyorum, olmasaydı, Van Gölü savunması ve Gelincikya yazılamazdı... diyebilir miyiz? Bu kitaplarınızın hangilerini 'geç yaratı dönemi' yapıtı olarak görebiliriz?

Ö.M - Şiir sürekli olarak mükemmel bir estetiğe ulaşma çabası. İnsafsız ve uzlaşmasız bir çaba bu. 'Geç yaratı dönemine' girişin kesin bir sınırını çizmek kolay değil. Belli bir dönemden sonra, geç yaratı sanatçının yapıtlarına sızmaya başlar. Bunu araştırmak, incelemek eleştirmenlerin ve edebiyat tarihçilerinin işi. Benim şiirlerimde bu sızıntının 'Bir Irmakla Düello Ediyorum'la başladığını sanıyorum.

E.E - 'Geç yaratı dönemi'nin 'bilgelik dönemi' olduğunu söyleyebilir miyiz?

Ö.M - Söyleyebiliriz. Bilim adamları bilgiyi şu aşamalarla tanımlıyorlar: Bilinçsiz bilgisizlik, bilinçli bilgisizlik, bilinçli bilgi ve bilinçsiz (sindirilmiş) bilgi ki buna "Bilgelik" de diyebiliriz: Nasıl yaptığını bilmeden yapabilmek, artık bilgi dışarıda değil, içeridedir, insanın kendisi olmuştur.

Bence şiirin en temel öğelerinin başında bilgi gelir: Bilgisiz şiir yazılmaz. Sanatçı 'Geç yaratı döneminde' kendi olgunluğunu, üslubunu ve estetiğini bulur. Ve bu üslubunu bozma lüksüne sahiptir.

E.E - Genç ve geç yaratı dönemlerinde yazdığınız şiirlerde ölüme karşı tavrınız farklı. Örneğin bir şiirinde "Seni kalçalarından tutarak çevirişim kendime / ölüme karşı bir şenliktir" diyen Özkan Mert, bir başka şiirde de "Hepimiz öleceğiz bir gün / böcekler yiyecek / çükümüzü ve kalbimizi / Yüzümüz bir ayna gibi parlayacak / toprağın altında / Sizi bilmem ama ben / gözlüklerimi çıkarmayacağım / daha iyi görmek için / solucanları / ve yağmurları" dizeleriyle karşımızda. Kırık ve keskin bir ironi değil mi bu?

Ö.M - Genç ve geç yaratı süreçleri içinde dünyayı algılayışımız elbette farklı. Ama her iki dönemde de, temelde aynı algılamayı gösteren yüzlerce dize bulabilirsiniz şiirlerimde. Belki de, geç yaratı süreci, doğum, yaşam ve ölüm gibi fundamental konularda daha fazla seçme ve derinleşme olanaklarını getiriyor. Arada bir çelişki yok.

İstanbul'da bir konuşmamda, genç bir şair arkadaş, " 'Diren! Ey Kalbim' ile 'Ben Savaşçı değil, gül yetiştiriciyim' şiirleri arasında bir çelişki yok mu?" diye sorduğunda...

"Hayır! Yok. Ben savaşı sevdiğim için savaşçı değilim. Özgür bir ülkede, özgür bir dünyada, gül yetiştirici olmama izin vermedikleri için savaşçıyım. Bunu için 'Diren! Ey Kalbim' diye bağırdım ve bu gün de bağıryorum," demiştim.

Genç ve geç yaratı dönemlerinin tüm yazarlarda aynı olduğunu söyleyemeyiz. Bu konuda genelleme yapmak yanlış olur. Sözünü ettiğiniz kırık ve keskin ironinin, şiirimin temel taşlarında biri olduğunu biliyorsunuz.

E.E - Son bir soru, geç yaratı döneminde şiir yazmanın en büyük gücüğü ne sizce?

Ö.M - Gereksiz hiç bir sözcüğü, hiç bir şeyi şiire sokmamak. Şiiri çırılçıplak soymak.

GELİNCİKYA

Türk şiiri, özü itibariyle mısra'dan başlayan, kaynağını oradan alarak çoğalan bir şiirdir.

Bu sav, günümüzde pek çok yönden doğrulanan bir sonuçtur. Çünkü Modernist şiirin, birincil anlamdan, yan anlamlara, yan anlamlardan imgeye, imgeden metafora, metafordan düzdeğişmeceye, düzdeğişmecedan de anlam yitimine doğru geçişi söz konusudur. Bu geçişte her zaman dize, değişimin merkezlendiği ana unsur olmuştur. Şiir gelip "sözcüğe" dayansa da, modern şiirde imgesel zorunluluk, şiiri tekrar dizeye sürmüştür.

Şiir, "konuşuyorum" dediği an biçimsel konumu ona özgü sorunlar doğurmuyorsa, anlamı, tüm açıklığına rağmen, sonsuza uzanan bir yol açar. Çünkü şiir, açılımıyla kendini yakacak kadar derin bir dil değildir, kendinin uzağına yerleşen dildir. Michel Foucault'un Gide için yazdığını, ben eski-eskiyen şiir için olduğu kadar, şu an çoğunluk tarafından yazılan, yeni imgesel şiir anlayışı için de alıntılayabilirim: "Saf-olmayan bir sessizliği saf bir dile tercüme etmek istemişlerdi, ama böyle bir sözün saflığını ancak daha derin bir sessizlikten aldığını, bu sessizliği de adlandırmadığını, sessizliğin onun içinde, ona rağmen konuştuğunu kuşkusuz görememişlerdi."

Doğru bir şiir, zamanı ve sessizliği ayarlar, bir ağ oluşturur. Roland Barthes'in deyişiyle: "Öyleyse şiir, artık süslerle bezenmiş ya da özgürlükleri budanmış bir Düzyazı değildir. İndirgenmez ve kalıtımsız bir niteliktir. Özellik değil, tözdür artık, bunun sonucu olarak da rahatlıkla göstergelerden vazgeçebilir, çünkü doğasını kendinde taşır, kimliğini dışarıya imlemeye gereksinimi yoktur. (...) Çağdaş şiir sanatındaysa, sözcükler bir tür biçimsel sürerlik üretirler, bundan da yavaş yavaş onlar olmadıkça olmayan bir düşünsel ya da duygusal yoğunluk çıkar; o zaman söz daha tinsel bir yaratma çabasının yoğun zamanıdır; bu zaman boyunca 'düşünce' hazırlanmış, sözcüklerin rastlantısınca yavaş yavaş yerleşmiştir. Öyleyse içinden bir anlamın olgun meyvasının düşeceği bu sözsel şans, artık bir 'üretim'in değil, olanaklı bir serüvenin zamanını, bir göstergeyle bir amacın rastlaşımı olan şiirsel bir zamanı içerir. Çağdaş şiir, dilin bütün yapısını kavrayan bir farkla ayrılır klasik sanattan, öyle ki iki şiir arasında aynı toplumbilimsel amacı taşımaları dışında hiçbir ortak nokta kalmaz".

Gelincikya, şairin elli yıllık şiir serüveninde ortaya koyduğu nehrin son uzantısı. Bu nehirde de şair şiirsel gerilimi olabildiğince "okuma keyfi"nde tutarak, okuru bir şiir şölenine davet ediyor. Bilhassa uzun soluklu, ritmi ve metaforları zengin, birbirinden renkli imgeleri ve yüreği kıpır kıpır eden

temalarıyla tanınan şair, okuru yakalayarak, okumayı büyük bir keyfe dönüştürüyor.

Gelincikya, Türk şiirinin giderek hayattan koptuğu, imgesel bir yetersizliğe döndüğü ortamda, hem “anlamın olgun meyva”larını, hem de şairin yaşantısına ortak ettiği “olanaklı bir serüvenin zamanını” içeriyor. Dilin bütün yapısını, katmanlarını, derinliğini, çekirdeğini kavrayan bir farkla ayrılıyor diğer şiirlerden. Bu fark, Özkan Mert’in hayata ve şiire bakışının çakışmasından, en ilginç hayallerinin, fantezilerinin, gezgin ve bohem hayatıyla bütünleşmesinden kaynaklanıyor. Örneklerle açarsak:

I.

Ben oturmuş ne yapıyorum burada?

Gidip bahçemde leoparla oynasam daha iyi.

Ya da Tayland’ta bar açsam; en fiyakalı

Akdeniz mavileri satsam.

Dudaklarındaki Leylak buğusu’nu

çek kenara

geçeyim sevgilim.

II.

Gömleğimi kırmızı bir okyanusa döküp

sürgülenmem Bangkok’a

suçlu olduğumu göstermez tenimin:

Tenin bilinci yoktur

S a v r u l u r

Yaşamının bir bölümü artık Tayland’ta geçiren şair, birçok şiirinde burada yaşadıklarını şiirine aktarıyor. Bunu yaparken çok değişik ve gösterişli bir görsel imge çizmiştir. Tayland’ta bar açmak gibi bir “gerçeklik” taşıyan durumu, “Akdeniz mavileri satmak”la kırmıştır. Sevgilisinin dudaklarına sürdüğü ruj renginin ismi olan “leylak buğusu” burada önce bir çiçek olan leylakla birleşmiş, sonra da bu ruju maddi bir engel, bir kapı gibi göstererek “çek kenara / geçeyim” diyerek aşmıştır.

İkinci bölümde ise tutkuyu simgeleyen kırmızıyı okyanusla birleştirmesi, gömleğini bu okyanusa atması değil de “su gibi dökmesi”, şiiri coğrafya ile görsel olarak ilişkilendirmiştir. Hemen ardından şairin “sürgülenmem” sözcüğünü seçmesi ise, kendi “sürgün”lüğü ve bir kilitleme olarak “sürgülemeyi” aynı anda içermesi açısından son derece ilginç. Suçu teninin, teninin altındaki benliğin kanıtı olarak görmemesi, onu felsefi bir içeriğe itiyor: “Tenin bilinci yoktur / savrulur.” Harfleri aralayarak bu düşüncüyü iyice sindirmemizi sağlıyor. Bu hem şairin kendi yaşamı, hem de tarihle ilişkilendirdiği bir imgedir. Bu sözcüklerin altında kendisiyle ve aşkla olan yüzleşmesi, bunların felsefi açılımı yatmaktadır.

Özkan Mert, önceki şiirlerinde olduğu gibi Gelincikya’da da, aşkı, erotizmden ayırmadan, estetik bir içeriği atlamadan şiirlerinin gövdesi

kılıyor. Şunu açıkça söyleyebiliriz ki şair, aşka, neredeyse “aşk” sözcüğünü bile kullanmadan, tamamen yan eylemseller, erotik, baştan çıkarıcı çağrışım dizgeleriyle yer verir. Şair aşkı anlatmaz, onun işi aşkı açıklamak ve anlatmak değildir. O, bize aşkın, tutkunun, cinsel ilişkinin tamamen hülyalı, renkli, estetik kısımlarını aktarır. Bunu yaparken de, soyut değil somut eylemlerden, benzetmelerden yola çıkar:

III.

Yırtık haritalara bir güvercin yuvası gibi
işaretledim gizli aşklarımı: Kimse görmüyor.
İnsanlar neyi görüyor zaten.

(...)

VIII.

En iyisi ben gidip bahçemde leoparlarla oynayayım.
Sevgilim mutfakta çırılçıplak
bana nefis pilav yapıyor.
Ona bile söylemedim:
Ben orta iki’de kaleciydim
Bu yüzden hep rüzgarlı kaldı kalbim.

Zaten ben artık
K a l b i m e i n a n m ı y o r u m .

Özkan Mert, bohem bir yaşantının altını çiziyor gibi gözüküyor başta. Ama şiirin tamamı okunursa, aşkı ve cinselliği tüm eti ve kemiğiyle, hücrelerine varıncaya değin somut olarak yaşadığını ama bunu yaparken okuru bir okuma şölenine sürüklediğini görürüz. “Aşkları işaretlemek”. Haritada somut olarak işaretleyeceğimiz bir coğrafyadan çıkıp, aşkları “yırtık haritalara bir güvercin yuvası gibi” işaretlemeye götürmek, ama bunun kimsenin görmediği, bilmediğini vurgulamak, ona seçkin bir söyleyiş kazandırmıştır.

Bütün bu şiirsel devinim içinde şiirin başına döndükten sonra, “Sevgilim mutfakta çırılçıplak / bana nefis pilav yapıyor” demesi, bir yemek yapımıyla aşk arasındaki köprüyü okura uzatması, söz konusu aşkın iki kişi arasında meydana gelen, somut bir durum olduğunu gösterir. Ancak sevgilinin “çırılçıplak” nefis pilav yapması, aşkın somutluğu ile fantezisi arasında şiire ince bir denge sağlar.

Şairin önemsiz görülen bir gerçeklikten şiir çıkarması da, bunu gösterir. “Ben orta ikide kaleciydim” gibi insana son derece basit gelen bir cümle, Özkan Mert’in elinde işlene işlene, renkli ve yaratıcı imgelerle beslenerek, bambaşka bir anlam kazanıyor. Hayatın ufak bir ayrıntısındaki önem, bunu yalnız kendine saklaması, “kalbinin rüzgarlı kalışını”, herkesin tanıdığı yanları olsa da bunu özenle saklayışı ve sadece okura itiraf etmesi, şiirin

hayatla buluşma noktaları açısından son derece düşündürücüdür, büyük bir zenginliktir.

Onların kalçaları küçük bir okyanus'tur
hırçın dalgaları
Güneş'e vuran.

(...)

Bir çocuğun hayatı
benim hayatımdır dedim.
Bir kiraz ağacının
gömleğimi giymesinden korkmadım:
Hayatımı başka hayatlara
tenimi başka tenlere savurdum.
Tüm hayatlarla silkinmeyi öğrendim.

(...)

Aşk'a ve hayat'a fiyaka atmak ince iştir
Alp Dağları'nda
fotoğraf çektirmeye benzemez:
Albatrosların
uçurumlarla
nişanlanması gibi bir şey.

Alıntı yaptığım bu şiir "Ben Ağzında Dinamitle Öpüşecek Kadar Usta Değilim" adını taşıyor. Neyi sezdiriyor şair bu sözleriyle? Aslında "usta değilim" diyerek, usta oluşunu ispatlamıyor mu? Fiyaka atma eylemini, aşka ve hayata yönelterek, bunların eğretilmesini çıkarması, bunu da hem düşsel hem de coğrafya açısından olabildiğince geniş tutması, şiiri benzersiz kılar. "Herkesin hayatının herkesten geçtiğini" söyleyecek kadar felsefi gerilimli, "toprağa diktiği lale soğanlarından kuşlar fışkırınca, jandarmaların götürdüğünü" söyleyecek denli hayal dolu bir şiir. Dahası mı? İşte: "İskenderiye'de / siyahlar giyinmiş genç arap kızlarının / çırılçıplak ayakları / neden bir çift kelebek gibi / konuyor gömleğime? (...) Nedir hep eksik olan ve hiç tamamlanamayan / aşk nereye götürür bizi? / Yere çakılmakta olan bir uçağa / İstanbul'a saat kaçta ineceğini / sormak gibi bir şey bu. (...) Kübalı kadınların / memeleri arasında yuvarlayarak / yaptığı kaçınıcı puro ağzımdaki? (...) şebekelerinden serçeler uçuran / kızlara doğru yanışam / yanlış anlaşıldı" (Devrik Yaz Kasabalarının...)

Şair, dünya gezgini olarak Mısır'dan, İzmir-Karaburun'dan, Küba'dan taşıdığı bu görüntüleri tek bir şiirde kaynaştırır. Çünkü şairde, aşkın, tutkunun farklı kentlere ve yolculuklara uzanan yanları vardır. Muhsin Şener'in Özkan Mert

şiiiri üstüne bir yazısında değindiği gibi, “O aşkın ayrımsız coğrafyalara, kentlere ve yolculuklara uzanan yanları vardır. Bahsettiği coğrafyanın herhangi bir noktasıyla, herhangi bir yolculukla bu aşk arasında kurulmuş bulunan ilişki yoğunluk bakımından hiçbir ayırım taşımaz.”

Alp Dağları’nda fotoğraf çektiirmekteki “aşka ve hayata fiyaka atmak”, aşkın bizi nereye götürdüğü sorusuyla ateşleniyor. Bu soruya karşılık yere çakılmakta olan bir uçağın şiddetli görüntüsünü, şairin ince bir alayla “İstanbul’a kaçta ineceğini sormak gibi” diyerek çizmesi, şiiire hayatı karşılayan bir zenginlik katıyor.

İster “bir vişne ağacının gömleği giymesi” gibi gerçeküstü benzetmeler, ister “Kübalı kadınların memeleri arasında yuvarlayarak yaptığı purolar” gibi fanteziler olsun, şiiir her iki şekilde de hülyalı, bambaşka tatlar veren ortamlarda yer alıyor. Şair böylesi eylemler içinde kullandığı sözcüklerle yaratıyor şiiirini; şiiirin bütünlüğü içinde insanı her şeyi ile etkileyen aşkı, somut biçimden soyuta taşıyor.

Özkan Mert’in poetik duruşu, her şeyden önce “dünyalı” olmaktır. Ona göre hayat, şiiirsel bir iklimin ta kendisidir. Bu nedenle Gelincikya’da da böylesi bir şiiir iklimi söz konusu. Şair, dünya ve hayat içinde yaşadığı savruluşu, bize hissettiriyor; şiiiri dizeler aracılığıyla görkemli, “fiyakalı” bir bütünlüğe eriştirip bizi de savuruyor. Çünkü şair, dünyayı anlamak istiyor. Bu nedenle birçoğumuzun olamadığı kadar “dünyalı” ve okurlarına “dünyalı olma felsefesi” kazandırıyor. “Dünyaya sataşma, dünyayı anlamaya çalışma”, Özkan Mert şiiirinin en önemli psikodinamiği...:

Ben İlkokul’da, Kalbimi gelinciklere yaklaştırmada birinciydim.

O zaman daha, Konya, Konya olmamişti

siyah beyaz bir fotoğraftı uzayda,

danseden dervişlerin yüzü hariç: Çünkü dervişlerin yüzleri ve ayakları gelincik yapraklarıyla ovulmuştur, daha iyi dönsünler diye.

(...)

Ne zaman dâhil oldum dünya nüfusuna bilmem.

Belki de Atlas dağlarında at sırtında dolaşırken girdim dünyaya.

Ama başka bir gezegenden çalındığım kesin

Bir gelinciğın içinden fırlatıldım dünyaya.

(...)

Kahvaltımı yaptım!

Yüzümü biraz daha yaklaştırdım dünyaya.

Üzerimde yakaları kolalı süt gibi beyaz bir gömlek

açılışını yaptım kalbimin. Zaten

kalbim her şeye aldandı benim: En çok

tabiat'a ve aşk'a.
Bu yüzden
bir dağa öpülü kalmaktır
hayatım.

(...)

Birdenbire varız
Birdenbire yokuz
Birdenbire aşk
Birdenbire hüzn

Birdenbire mineraliz.

Dikkat edilirse her dize net bir ifade taşır, ancak hemen ardından gelen bütünleştirici dizelerle şiiri “örgütlü bir kaos” içinde savurur. Çocukluk günlerinde, herhangi bir derste değil, kalbini gelinciklere yaklaştırmada birinci olduğunu söyleyerek baştan kırar. Dervişlerin, semazenlerin daha iyi dönmek için ayaklarını gelincik yapraklarıyla ovduğunu söylemesi ise, şiir ve okurun kafasında canlanan imge açısından tadına doyumaz bir yaratımdır. Böylesi bir hayalin bulunduğu gerçekte ilk defa karşılaşır okur, şaşkınlığa kapılır. Sonrasında ise doğmayı, “dünya nüfusuna dahil olmaya”, bu dahil olmayı da “Atlas Dağları’nda at sırtında dünyaya girmekle” bütünleştiriyor. Ne demektir “dünyaya girmek”? Başlı başına düşünülecek bir imgedir bu. Şair varlığını “bir gezegenden çalınmaya”, “anne rahmini” ise bir “gelinciğin içinden fırlatılmaya” taşıyor.

Pazartesi Günleri Ben Dünyada Yokum’da ise daha şiirin isminden bir politik-estetik mesaj yerini bulur. İşinden istifa edişi nedeniyle, hafta başı olan her Pazartesi işe gitmek için yollara dökülen milyonlarca insandan biri olmayışını, dünyada olmamakla özdeşleştirir. Okurun aklına “Peki neredesin?” sorusu gelir. Bu soru geldiği an, okur şiirsel ağın içine düşmüştür... “Kahvaltımı yaptım” gibi net bir ifadenin ardından gelen “yüzümü biraz daha yaklaştırdım dünyaya” dizesi, şiiri hemen ayağa kaldırır, okuru şiirin içine alır. Gömleğin sadece beyaz olması yetmez, “süt gibi beyaz” olmalıdır; ancak böyle lekesiz olabilir aşk, “kalbinin açılışı” ancak böyle gerçekleşir. Görülmemiş, yaşanmamış bir şekilde, bir dağa “öpülü” kalmaktadır hayatı. Şiirde nakarat şeklinde tekrarlanan “Birdenbire aşk / Birdenbire hüzn // Birdenbire mineraliz.” dizeleriyle şiirsel ritmi zenginleştirir, anlamı büyütür ve “bazen dünyada olmamanın” anlamını derinleştirir.

Özkan Mert şiirinde imge, yaratıcılık süreci içinde doğuyor. Bu nedenle imge, şiirsel kaynağını doğrudan hayattan bulup çıkarıyor. İmgenin büyütülmesi, yeşertilmesi, olgunlaştırılması tamamen şiirin içinde gerçekleşiyor. Bu imgelerin altına psikanalitik bir bakış attığımızda şairin

duygusal ve dūşünsel yaşantısının, cinsel tutkusunun, tensel hazzın, dūnyalı ve gezgin olarak ortaya çıkan “sürgünlüğü”, babasıyla arasındaki gizli rekabetin, dūřmanlıđın, annesine duyduğu sevginin İzmir’de geçirdiği ilk gençlik yıllarının izdūřümlerini görüyoruz. Bilhassa kitapla aynı adı taşıyan şiirde bu iyice su yüzüne çıkıyor:

Babam sarışın bir süvari başçavuşu. Yıllarca gitti geldi eve hiç atını ve yüzünü görmedim. Öldüğünü bile haber vermedi bana. İki kardeşi vardı, serbest güreşte dünya şampiyonu, 50’li yıllarda. Vurdular mı rakiplerinin sırtlarını mindere, kıvılcımlar çıkarırlardı: ... sonra seyircileri selamlarlar, kulaklarının ardında bir çift gelincik.

En çok annemi sevdim ben, incecik esmer bir kadın:
Gözleri ışıklı kahverengi, Ege ve dūnyalar güzeli.
Öptü mü beni, bulutlara çarpardı saçlarım.
Elimden tutup Gelincikya’yı gösterdi bana.

Bu yüzden olsa gerek,
ışıklı kahverengi gözlü kızlar titretti beni hep.

Bir de gelincikya.

řair daha iki yaşındayken ölümlle burun buruna gelmiş, bu nedenle babasının mezar satın aldığını öğrenmiştir. Bu ve kitap okumasını engelleyici tavırlarını Orhan Tūleyliođlu’yla yaptığı uzun söyleşiden öğreniyoruz. Bu nedenle babasıyla ilgili olarak “öldüğünü bile haber vermedi bana” dizesi, onunla ilgili ironik ama hüznü bir ilişkiyi belirtir. En çok sevdiği kiři olarak da, Can Yücel gibi babasını değil, annesini göstermiştir. Genç yaşta annesini kaybetmesi, onun aşka ve “ışıklı kahverengi gözlü kızlar”ca titremesine neden olmuştur. Anne Ege ve dūnyalar güzeldir. Burada “Gelincikya” bir kadının güzelliğini simgelediği gibi, gelinleri, hayatla ve aşkla nişanlanmasını, gelinciğe benzettiği kadınları, gelinciklerden oluşan bir ülkeyi ve hatta Oedipus Kompleksi’ni de işaret ediyor olabilir. Belki aradaki yarım asırlık süreyi de göz önüne alarak Cemal Süreya’nın Üvercinka’sına da göz kırıyor.

Özkan Mert’in şiirlerinde, hayalle gerçeğin birleşiminden, kaynaşmasından doğan imgeler, yaratıcılık ve titiz bir çalışma sonucu, coşkuyla patlayarak ateş alıyor: “Çünkü haber geldi: kabul etti hayat beni”, “İşte sabah’ın en çıplak saatinde / bir güvercinle kucaklaştığı sokak”, “toprağa diktiğim lale soğanlarından / kuşlar fışkırınca / jandarmalar götürdü beni”, “Suçum büyük! Bir gül’ün / üzerinde dinlenen kelebeklerde / uçup gittiler ben dokununca: / Geriye kalanlar renkli resim oldular çocuk kitaplarında”.

Bu öyle bir hayal gücü ki, “dişlerinde taze çimen kokusu taşıyan bir tayın soluğunu”, “çırılçıplak bir meklele el sıkışmayı”, “sözcüklere bindirilip

dünyaya doğru büyümekle meşhur edilmeyi”, “omuz başlarında sevişen kelekleri”, “dolunayda saçlarının marul tarlasına takılıp kalmasını”, “bir gelincik saçlarımı tarasın”daki duyguları, romans yüklü bir şekilde anlatıyor; ödünç aldığı hüznü ödemek için “defterinin kenar süslerine konmuş kuşları” teklif ediyor. Tüm bunlar şairi ve şiirlerini, “dünyalı ve âşık” olan konumuna getiriyor. Georges Bataille “Erotizm” adlı kitabında şöyle diyor: “Şiir, erotizmin her şekli ile hemen hemen aynı noktalara taşır bizleri: Somut ve farklı varlıkların, eşyaların, birbirleriyle kaynaşmalarına, bulanıklaşmalarına, özelliklerini yitirmelerine. Şiir bizi sonsuzluğa, ölüme ve ölüm aracılığıyla da devamlılığa, ebediyete taşır. Şiir sonsuzluktur. Güneşle kaçan bir deniz...” Kollarını tüm coğrafyaya, doğaya ve insanlara açmış olan şair, şiirin psikodinamiğini de buradan çıkarıyor. Aşkı ve dünyayı böylesine renkli, düşsel benimseme, şiirin hücrelerine değin işleyen bir değişimle varolmasını sağlıyor.

Şiir, hülyalı bir iklimde, hayattan çıkartılan imgelerle, dizelerle, ipekten bir dilde kendini buluyor böylece. Bu iklim onun çocukluk, ilk gençlik serüvenlerini de kapsıyor. “Bir Bebek Gibi Bakıyor Kalbim Dünyaya” demesi bundan kaynaklanıyor. Böylece bir gerçeğin hemen vermesinin ardından, bu “dizeyi” yaratıcı imge ve metaforla kırar, okuru estetik bir büyüün içine yuvarlar:

İzmir’de eskiden açık hava sinemaları vardı
Hacivat Karagöz oynatırlar
üstüne üstlük, bomba gibi iki de film
biri ecnebi, biri yerli: Balık etinde Neriman Köksal
beyaz perde de görüldü mü
 kalbim bir bomba gibi patlamaya hazırlanırdı.
İşte! Jean Seberg kısa saçlarıyla bir aşk tanrısı:
Serseri Âşıklar’da.

 Jean Paul Belmando’yu kurşunladı sırtından polisler:
Dünyayla dalga geçen kırık bir hüzün
 izmarit gibi duruyor ağzında.
Öldü mü Belmando, neden ölsün?
Hem filmin sonunda ölür mü insan?
Birkaç dakika kısa olsa film
 ölmezdi kahraman!

Hiç sevmem sonu kötü biten filmleri.

(...)

Eski bir adam oldum artık ben
bir yerde duramıyorum.
Gökkuşağının üzerinden bir çocuk gibi kayıyorum.

Pasifik ile Atlantik'in arasında bir pirinç tarlasında
ay ışığı ile yüzümü yıkıyorum.

Şimdi "film kahramanının, film iki dakika önce bitse ölmeyeceği" bir duyarlılığı, hayalgücünü düşünün. Bu noktada şair, gerçeğin bir uzantısı olan sözü aşıyor. Hiçbir yerde duramayışını, gezginliğini, gökkuşağının üzerinden "bir kaydırak gibi" kaymasıyla, "yüzünü bir pirinç tarlasında ayışığı ile yıkamasıyla" bağdaştırıyor. Şair, şiirlerindeki imgelerde sözcüklerin "yanma" noktalarını bularak bunları imgeye döndürüyor. Sonrasında Günner Ekelöf gibi bunları "okurun görmediği bir kırmızı ip" in manyetik alanı etrafında, bütünsel bir alana oturtuyor. Böylece her şiirinde, yeni ve "yaşayan" imgelerle çıkageliyor.

Gelincikya'daki şiirler, bu nehir şiir anlayışının arılaşmasının, kristalleşmenin ve en mükemmele ulaşma çalışmasının örnekleriyle dolu. Bu durum, çok daha önce Cemal Süreya'nın: "Özkan Mert, kuşağı içindeki konumunu değiştirdi. Bir şeyleri tersine çevirdi. Kuşağının dize ustaları arasında birinci sırayı yakaladı; gerçekten şiire müthiş bir açılışı var. Şiiri, dizeyi, imgeyi ve dünya konukluğunu nasıl yakaladı! (...) Her yanıyla gerçek bir şair karşısındayız. Uzaklardan yazmış: 'Türkiye, şiirde, İsveç'ten daha iyi görülüyor gibi geliyor bana.' Sevgili Özkan, elbet öyle olacak sen varsın bir kere...", Vedat Günyol'un: "Her sanatçı, Özkan Mert gibi şöyle diyebilirse dünyalaşabiliriz belki de: İstedğin yerden geçir acılarını / İçtiğimiz bulut renkli rakı, adresimiz: Dünyadır." Salah Birsel'in: "Özkan usta, soluklu, kafadaki kan dolaşımını düzenliyen bir ozan" ve Pia Zandelin'in: "Özkan Mert'in şiirleri başdöndürücü. Bu şiirlerde, Lorca yeşilliğinin bir köşesi ve Neruda'nın ışıldayan denizi var" sözlerinde ifadesini bulmuştur. Bu sözler, Özkan Mert şiirlerinin, Türk ve İsveç şairleri, yazarları tarafından nasıl yorumlandığını ve algılandığını göstermesi açısından ilginçtir. En doğru yorumlardan biri Jitka Zamrazilova'ya ait: "Özkan Mert'in şiiri, İsveç şiir geleneğine karşı fakat bu geleneğe seçenek ve yeni olanaklar sunan bir şiir. Modern Türk şiiri içinde de tek başına, benzeri olmayan bir özgünlükte. Eşi bulunmaz, inanılmaz bir şiirsel güç, ateşli bir tutku ve renk fırtınası ile çalkalanan bu şiirler, okumayı büyük bir zevke dönüştürüyor."

Özkan Mert, doğaya, kentlere, kadınlara aşkla bağlı. Bu aşk tüm dünyayı ve içindekileri kavrayışındaki hümanistlikten, coşkusundan gelmektedir. Turhan Günay şöyle diyor: "Özkan Mert, yaşadığı dönemlerin ve tarihin keskin tanığı. Gençlik yıllarındaki şiirlerinde militanca söylediği şeyleri bu kez çok ustaca ve ironi ile söylüyor... Okurken, tramvayla dünya gezisine çıkıyorsunuz. İlk dizede İstanbul'dasınız, ikinci dizede Venedik'tesiniz... Belki de, Avrupa'da yaşadığından olsa gerek, Türkiye'deki çarpıcı resimleri yakalayabiliyor hemen. Çoğumuz için olağan olan bu görüntüler, Özkan'ın şiirinde kıvılcımlanıyor ve şiirsel boyutlarına oturuyor... Evet! Özkan'ın şiirleri özgürlük ve yaşam şiirleri, ama ince bir erotizm ve acı bir hüznün, şiirlerin dibinde tortu gibi çökmüş."

“Uçup gidiyordu”da çocukluğunda cinsellikle ilk karşılaşmasını gizlice veriyor. Bu “kurabiye hırsızlığı”nı ve şairin erotizmle bu ilk garip buluşmasını, seçme şiirlerinden oluşan “Ben Savaşçı Değil, Gül Yetitiriciyim”deki uzun söyleşide okuyabilirsiniz. “Tayland Şiirleri” başlığı altında toplayabileceğimiz “Tangon, Biri Şeytan Mehmet Öteki Kim Acaba?, Serçeler ve Özgürlük, Tiffany” adlı şiirler, şairin yaşadıklarından görsel izdüşümleri. Çok samimi ancak diğer şiirlere göre oldukça zayıf bu şiirler. Yine biz insanları eleştirdiği “Ahhh! Biz İnsancıklar”, çocukluğuna ironiyle yaklaştığı “Sevgili Hortlaklar”, barış özlemi ve dede olmanın getirdiği kimlikle yazdığı “Güvencinlerle Oyna Joel”, şiirin şu son zamanlarda en çok gereksindiği samimiyeti karşılarsa da, diğer şiirlere göre epey farklı kalıyor. Ancak başarılı bir öykü olan “Cennetten Sesler”de, şairin aynı zamanda düzyazıda, öyküde ne kadar başarılı, ironi ve erotizm içerikli olduğunu yakalıyorsunuz. Bu samimiyet “Ne Kadar Çok Özledik Edip Cansever’i”, gerçeküstücü bir anlayışa yaslanan, ironik “Balık Etinde” ve “Her Şey Bu Dünyada Oluyor” şiirlerinde başarılı bir etik, estetik ve politik donanıma dönüyor:

Zaten ben, ne zaman dökülse kalbim dünyaya
kuşların en çok geçtiği sokaklara sorarım yüzümü.
O sokaklarda kaybolup gitmiştir gençliğim.

Ama İzmir’i en iyi ben bilirim:
Çünkü çok uzaklardan gelenler bilirler
en iyi evlerinin kokusunu.

Peki! Siz ne yaparsınız Şükrü Bey?

Ben muhacırım, rakı içerim.

(...)

Her şey bir şey eder, ama ölüm, yalnız kendi eder.

(...)

Ey sevgili halk
ne zaman dünyaya dokundun?

Sosyo-ekonomik açıdan bakarsak, cinsel aşkın toplumsal bakışla ilişkisi her zaman baskıcıdır ve aşkın toplumsal normlarla ahengi, kolaylıkla uzlaşmacılığa, Cemal Süreya’nın deyişiyle “utanç cinselliği”ne dönerek yozlaşabilir. Oysa Özkan Mert şiirlerinde birinci tekil öznenin ve bir aşk ilişkisini karşılıklı paylaşan çiftin, aşktaki cinsel özgürlüğü toplumsal normlara aldırılmadan yaşamaları vardır. Bir psikiyatri profesörü olan Otto F.

Kernberg, "Aşk İlişkileri" adlı kitabında şöyle diyor: "Süperegonun bir altyapısı olarak ego ideali düzlemi, âşık olma kapasitesinin temel bir önkoşuludur. Sevilen ötekinin idealleştirilmesi, ödipal arzuların yüceltmeli gerçekleştirilmesini temsil eden bir ideal olan kişinin ego idealinin özelliklerini yansıtır. Sevilen ötekinin arzulanan ve derin özlem duyulan bir idealin dışsal gerçekliğinde hayat bulmayı temsil etmesi anlamında bu, yansıtılan ideale bağlanmakla örtüşen bir yansıtmadır. Bu bağlamda, gerçekte sevilen ötekiyle kurulan ilişki ideal olarak kişinin kendi fiziksel sınırlarını aşma deneyimi, bildik gündelik dünyayla diyalektik bir karşıtlık içinde bir esrime deneyimi ve hayata yeni bir anlam getiren bir deneyimdir. Dolayısıyla, romantik aşk insanların çift oluşturma nedenlerinin başında gelen ve salt bir kültürel ideal olarak romantizmden kaynaklanmayan, derin bir duygusal ihtiyacı ifade eder. (...) Bazı evlilik dışı ilişkilerin ana işlevi ilişkinin bilinçdışı olarak korkulan bir yanından evliliği korumak, böylelikle mahremiyet düzeyini düşürerek aslında ilişkiyi pekiştirmektir." Şairin şiirlerindeki özne, aşkı ve şiiri savuruyor. Bu yansıma aşkın en beyaz, en güzel şekilde ortaya konmasından kaynaklanıyor. İster evlilikte, ister evlilik dışı olsun, erotizm, onun şiirlerinde bir dünyayı değiştirme, güzelleştirme çabasıdır. Ancak Özkan Mert'in, arkadaşı da olan Cemal Süreya'nın kendi şiiri için işaretlediği "humor ve erotik özellikleri, lirik, hatta trajik bir plana götürme"yi başardığını söyleyebiliriz. Çünkü "yalnız dünyayı sorgulayan değil, dünyayla birlikte sorgulanan bir şiir" in peşindedir o. Şair olarak, son derece doğru tespitlerde bulunmak değildir sorunu. Ama en azından "doğru yanıtlar" kadar, "doğru sorular" sormak gerektiğini düşünüyor: "Benim kimseye yol gösterecek halim yok. Ben yalnızca, geleceği gören bir büyücü, bir sezinleyici olarak bir yön verebilirim şiire."

Özkan Mert, 1969'da kuşakdaşı üç şairle birlikte yeni bir toplumcu şiir manifestosuna imza atsa da, şiirin etik, estetik ve politik donanımından asla taviz vermedi. Bir şiir, şiir olduktan sonra "toplumsalıcı", çok ince bir zevke, estetiğe sahip dizelerle, Ataol Behramoğlu'nun deyişiyle "kabına sığmayan bir yaşama sevinci ve özlemi, halkın ve ülkenin yaşamına ilgi, geleceğe ve gençliğe umut duyguları ve istekleriyle dolu şiirler yazdı. Uzun ve soluklu şiirleri, benzetme, metafor zenginliği ve tema çeşitliliğiyle dikkat çekti."

Özkan Mert şiirde, kuşakdaşı İsmet Özel kadar İkinci Yeni şiirinden faydalanmıştır. Ancak Özel'in şiirlerindeki islami anlayışla birlikte düşen şiirsel gerilim, Özkan Mert'te iyice yükselmiş ve "Bir Irmakla Düello Ediyorum", "...Van Gölü Savunması" kitaplarından sonra yeni bir şiirsel kalenin ele geçirilişi, Türkçe'nin zarafetle zaferine dönüşmüştür. Şiirler arasında Cemal Süreya, Edip Cansever, Turgut Uyar'ın isimlerinin geçmesi kadar, İkinci Yeni'yi en doğru şekilde şiirlerine enjekte etmesi, bunu kendi şiirini bozmadan, daha yüksek bir şiirsel düzeye çıkararak yapması, günümüz şairleri için çıkarılacak derslerle doludur!

Şair Gelincikya'da bazen karşılaştırıldığı Nâzım Hikmet'in temasal zenginliklerini, nehir şiir anlayışını alabildiğine genişletiyor, nehir şiire yeni

bir soluk, ince bir politik kimlik, rengarenk ve şaşırtıcı imgeler, yakıcı sorular, çarpıcı buluşlar ve yeni, bireysel bir soluk getiriyor.

Şairin Toplumsalçı şiirin zengin damarından, İkinci Yeni'den, İsveççe'den, gezginlikten, bohem bir hayattan, aşktan ve hayattan çıkardıkları, renkli bir nehre dönüp coşkuyla akıyor. Peşpeşe gelen dizeleri imgeleri ateşleyerek, temasal bütünlük içinde, Michel Foucault'un belirttiği sessizliğin dile gelişini ortaya koyar.

Hayatla buluşan, sizi İstanbul'daki bir tramvaydan Amik Ovası'nda indiren, mor bir motosikletle Tayland'a götürüp orada da tuk-tuk'a bindiren, coğrafyalar ve yaratıcı imgelerle, metaforlarla, Türkçe'nin güzellikleriyle öpüşen şiirlerin, bir okuma şölenine dönüştüğü bu kitap okuru da hayata ortak eder...

Kitapla aynı adı taşıyan şiire gelirse, Necmi Selamet bunu "Özgürlük Ülkesi: Gelincikya" adlı yazısında ayrıntılarıyla incelemiştir:

"1960'lı yılların başlarında şiire başlayan, '68 olaylarını şiirleriyle de yaşayan Özkan Mert, gezgin düşünceyi ve bu düşünceyi oluşturan nedenlerin verdiği kırıklığı Gelincikya şiiriyle de öne çıkarmakta. Özkan Mert şiirlerinde, gezginlik ve sürgünlük birbirine bağlı kavramlardır. Sürekli gezginliği, sürgünlük durumunu, özgürlük özlemini daha da artırmıştır; sürgünlüğü de gezginliğini...

Şiiri ile nesnel gerçeklik arasında karşıtlık oluşturan, kendi ülkesinin kentlerini nesnesinin aracı haline getiren Özkan Mert, Konya, İzmir, Bitez/Bodrum il ve ilçelerini, bütünsel anlamda şiirselliği yitirmeden, yaşamıyla olan ilgisiyle kurguluyor; özgür bir kent, özgür bir ülke arayışının sonu gelmeyecek gibi...

Şiirleri sürgün içeriğine kolayca dönüşür. Yer ve mekân sıçramaları ve değişikliği sık görülür; Şubat 2007'de yayımlanan kitabına adını veren Gelincikya şiirinde de olduğu gibi: İç Anadolu, Ege, Atlas dağları, Dünya ve Uzay arası sürülür durur. Şiirlerindeki bu tedirginlik, huzursuzluk sürekli çatışma içinde olduğunun göstergesidir. Yaşamı önemli ölçüde şiirlerine yansır, ancak bu yansıma hep bir özgürlük yoksunluğunu imler. 'Gelincik' imgesine sarılmasının en önemli nedeni de budur.

Gelincik, bağımsızlığın ve özgürlüğün simgesidir; eski Yunan ve Roma mitolojisinde de tanrılara güç katar. Homeros'un İlyada'sında ölen savaşçılar gelinciklere benzetilir.

Gelincikya şiirinde, çocukluktan başlayarak yitirilen değerler gelincik imgesinde simgeleşiyor. Özgürlük bilincini ve benliğini öne sürme cesaretini çocukluğunda annesinden alıyor. Özgürlük bilinci kazandırılma, elinden tutulma ile özdeş. Cesaret ise, sürgüne başkaldırma ve her şeye rağmen her şeyi göz alma ile özdeş: "Hangi sokağa, hangi parka çarpsam bir şey olmazdı bana:" Özdeşliklerle kurulmuş bir şiir: Sürgünlüğünü, savaşlar nedeniyle genç yaştaki ölümlere benzetiyor. Sürgünlük, ölüm korkusu kadar bezdirici bir hâl alıyor...

Konya ilini küçük harfle kullanıyor: 'O zaman daha konya konya olmamıştı'. Şair, çocukluğundaki kendi "konya"sı ile bugünkü 'Konya' arasındaki muhafazakârlık farkını açıkça ortaya koymak ereğindedir. Anlambilim açısından uzak bir eğretilime ile semazenlerin, dervişlerin salınımlarını ve devingenliğini gelincik çiçeğinin aktarlık yeteneğine yorar. Mitolojideki tanrıların gücü de gelincik bitkisinin özünden gelir.

- Balıklar bizim abimiz mi? diyerek, din ve tanrı ögesini Darwin teorisine göre sorgular; bir çok şiirinde bilim ve yaratılışı birlikte kurgular. Evrim teorisinin, Özkan Mert şiirlerinin anlam evrenine sık sık egemen olduğu görülür. Bu bağlamda bağnaz ve dini unsurlar nesnel bir araçtır o'nun için. Çocukluğundaki 'konya' imgesini: 'Siyah beyaz bir fotoğraftı uzayda' diyerek, saflık ve doğallık olarak betimler; şiirsel gerçekliğinde 'Konya' imgesiyle çelişen ideolojik yanını açık etmez; ama içbenliğinde akıl ile onu yenerek şiirsel söylemini sertleştirir: 'Ama ya yakalansaydım allah kızarmıydı / - Portakal bahçesi mi yapardı beni?' dizesiyle. Başkaldırının ötesinde bir alaysı tavır ve hatta günahlarından ötürü başına gelebilecek öngörülü cezaları, gerçekçilik boyutunda toprak ve bahçe tutkusu ardına takılmış bir iyimserlikle karşılar; 'Garip şiiri'ndeki ironiyi öne çıkarır; biçem olarak da konuşma diline yaslanır...

'Elimden tutup Gelincikya'yı gösterdi bana.' dizesi ile özgürlük ve başkaldırı bilincinin annesi tarafından verilmiş olabileceğini düşündürüyor demiştik. Şiir, şairin yaşamının bir tür göstergesi haline dönüşmüş: (...) Öldüğünü bile haber vermedi bana. Sözü şairin sürgünlüğünü ve sürgünlüğün yarattığı aile bağlarının kopukluğunu çıkarıyor ortaya. Bağlar, kimi dizede övgü ya da yakınma içerse de hem psikolojik hem de duygusal açıdan şiirin nesnesine dönüşüyor.

Şiirdeki bütünlük ve dizeler arasındaki ilişki, devamlılık gelincik ve gelincikya sözcükleriyle sağlanıyor. Bu sözcükler biçemsel açıdan şiire egemen; şiire yön veren, okuru soyut ile somut arasındaki anlam evreninde taşıyan göstergeler. Şairin yaratıcı benliğini ve tutkusunu, dil arayışını simgeleyen sözcükler. Özellikle gelincikya sözcüğü şiirde, özgürlük arayışını simgeliyor olsa da soyut bir yer adını göstermesiyle, okuru yer ve mekan sıçramasına yönlendiriyor. Nesnel gerçeklikte ütopyik olmasına rağmen, okuru şiirin ütopyasına çeken estetik bir sıçrayış...

Dil açısından tek başına -ya son ekinin sıçrayışı da çok belirgin... 'Gel-in-cik-ya' sözcüğünde dört kök, üç ek ile yedi anlam saklı. Anamlardan ikisi tekil ve çoğul çağırma, bir diğeri "-cik" eki ile nitel küçültme içeriyor. Şiirde, sözcük -ya son eki aldığı anda bilinmeyen bir ad ve anlam yaratılmış oluyor. Dil konusunda da arayış ve yaratıcılık, sözcük türetme peşinde şair.

Özünde özgürlüğü ve bağımsızlığı çağrıştıran Gelincikya özgür bir ülke ya da bir kent adı olarak çıkıyor karşımıza; bir bahçe gibi sınırları çizilmiş tel örgüler içinde değil; 'tarla-lar-ı' sözcüğü içinde saklı olan sınırsızlık ifadesiyle, çizilemeyen, sınırlanamayan özgürlük... Kendisi de özellikle vurgular bu düşünceyi: 'Ama biliyorsunuz, gelincik tarlaları bahçe değil,

bıçaktır.' Bir bıçak gibi saplı durur gelincik tarlalarda yabancı, çekici, nazlı, ince ve uzun... Çıkmak istediği yeri ve toprağı seçmekte özgürdür; bu nitelik, Özkan Mert'in yaşamında önemlidir. Şairin gezginliği onu yabancılaştırıyor. Yabancılaşmaya karşın özgürlük arayışından ödün vermiyor. Bu özellikler gelincik sözcüğünü, genelde sonda bulunan ülke adlarındaki '-ya' son eki ile birlikte kapalı eğretileme yoluyla 'Özgürlük Ülkesi: Gelincikya' adına ulaştırıyor.

'Gelincikya' sözcüğü, yapısal açıdan 'gel' köküne kadar eklerinden ayrılabilir görünüyorsa da kavramsal ve dilbilim açısından ayrılamaz.

Bıçak sözcüğü de şiirlerinde sık kullandığı bir sözcük. 'Astığı astık, kestiği kestik' der gibi özellikle anlamı itirazsız kesinleştirmek, okuru dilediği anlama gönderebilmek için bir tür aracı sözcük; asıl olan özgürlüğe vurgudur. Kararlılığı yer çekimi kanunu ile özdeşleşir: 'Ama biliyorsunuz, gelincik tarlaları bahçe değil bıçaktır / Yeryüzüne uzaydan fırlatılmış.'

Şiirden özgürlük imgesini algılayabilmiş olan okur, kendi kısıtlarını, yoksunluğunu düşünecek ve dolayısıyla kendi özgürlük anlayışını ortaya çıkaracaktır. Gelincik bitkisinin toprağa tutunuşu, 'bıçak' biçimine benzetilirken; sözcüklerin karşıtlıklarından(özgürlük ve şiddet), uzaklıklarından okura dönük etki tepki gözetiliyor. Şiire göre okur, 'bıçak gibi' kararlı olmalı özgürlük arayışında. Okur açısından başka bir etki kurgusu ise gelincik bitkisinin yumuşak dokusu ve buna rağmen dik duruşu, renk ve görsel anlamdaki etkisidir. Renkler ve çiçekler Özkan Mert şiirlerinde okura dönük en önemli araçlar; şiiri için, soyuttan somuta yol alış...

Özkan Mert, imgeleminde 'nesnel bağlılaşık' bulamadığı coşumlarda, üstgerçekçi (sürrealizm) söz dizimine yönelebiliyor: 'Ama başka bir gezegenden çalındığım kesin / Bir gelinciğin içinden fırlatıldım dünyaya.'. Şairin anlık umarsızlığı mı yoksa şiiri anlamsal açıdan sınırlamamak adına mıdır bu yönelim? Özkan Mert şiirinin toplumcu gerçekçilik anlayışı ile başladığını göz önüne alacak olursak; şiirinin değişmeye açık olduğu görünür. Sözcük ilişkilerindeki çarpıcılıktan yararlanma; estetik ve anlambilim açısından en uzak bağlama ulaşma çabası...

Deneysel şiir arayışlarına da giren Özkan Mert şiirinin, 68'lerde yazdığı şiirlerine göre önemli ölçüde söz ile arası açılmış görünüyor. Oysa o dönemlerde anlamsal açıdan daha sert ve söze yakın, ideolojisini ele veren sözcüklerden kaçınmadığı, çekinmeden kullandığı, slogan şiire çok yaklaştığı ve hatta en iyi örneklerini verdiği görülür; estetik anlayışı söze daha yakın dururdu. Gelincikya şiirinde özgürlük içeriğine ulaşabilmek için 'gelincik' bitkisinin simgeselliğinden yararlanıyor; bütünsel anlamda özgürlük içeriği için ise, bir defa bile özgür sözcüğü kullanılmıyor bu şiirinde.

Yine aynı dönemlerde yazdığı şiirlerle Gelincikya arasında önemli biçimsel farklılıklar var. Gelincikya'da, Özkan Mert kısa dizeler yerine uzun dizeler kullanıyor; dize kurulma ortalaması 7.14/sözcük. Toplam 38 dizede yalnızca

4 dize(değişmiş: 6) küçük harf ile başlıyor. 'Gel' fiili ile başlayan ses ve sözcükler şiirde on ayrı yerde kullanılırken; yalnızca bir tanesi incelemekte olduğumuz şiirin anlam bütünlüğü dışında kalıyor. Gelincikya adlı şiirinde, 'ama'(3) bağlacının kullanım sıklığı da dikkat çeken unsurlardan.

Bu şiirde birinci tekil kişi olan şairdir. Birinci tekil kişi ekleri ve ben(2), beni(4), bana(3) adları şiirsel gerçeklikteki özneye egemen. Şiirsel gerçeklikteki 'ben' ile nesnel gerçeklikteki 'ben', yani şiiri yazan özne özdeş. Şairin yaşamının şiirine etkin bir biçimde yansıdığını anlıyoruz. Eleştirel açıdan şair ile metinçi öznenin doğrudan ilişkilendirilmesi olumsuz bir yaklaşımdır ama Özkan Mert bu biçemi çok sık kullanıyor.

Çocukluk, anne, baba, gelincik, özgürlük, dil ve sürgünlük Gelincikya şiirinin nesnel gerçekliğe ilişkin kaynakları. Çocukluk, anne, baba kaynakları bilinçaltından çağırılan kaynaklar. Şiirin bunca kaynağı barındırması, bölümler arasındaki sıçramaların nedenlerini oluşturmakta. Öz açısından, bölümler arasındaki bağlam ise şiire ismini veren 'gelincik' ve kısa ömürlü bu bitkinin kazanmış olduğu özgürlük simgesidir. Böylece poetik, biçim, biçem kaygılarının öz ile giderildiği gözleniyor.

Bu yazı bir yıl önce yazılmıştı ama yayımlanmamıştı. Şiir ilk olarak *Yasakmeyve(Sayı:21)* dergisinde yayımlandı. Gelincikya adlı şiir, kitaba adını verinceye kadar yeniden okumalarda değişmiş. Özkan Mert'in henüz kitaba girmemiş olan şiirlerini değiştirebiliyor olduğunu anlıyoruz."

GÜLTEKİN EMRE

Özkan Mert'in şiir kitapları üstüne en çok inceleme yazan şairlerin başında gelir. "Özkan Mert nereye gidiyor?" başlıklı yazısına bakalım:

"Bakmayın siz Özkan Mert nereye gidiyor, diye sormama. (O, gideceği yere çoktan gitmiş zaten.) Özkan Mert bir yere gitmiyor, demek de istemiyorum durmadan devinen biri olmasına karşın. (Nice büyüdü kent, kanaması hiç durmayan onca nehir, anısı, sızısı hâlâ yaşayan bir yığın aşk, bitmez tükenmez binlerce özlem ve hiç sönmeyen acılar arasında geçerse bir şairin ömrü, varın gerisini siz düşünün!) onun da ömrü İsveç'le Türkiye arasında geçiyor, bir de dünya kentlerinden imge devşirmeye çıkıyor arada bir. (Sınırlar, göçmenlikler, bir başka dilin altında kök salmalar, melez bir dünyayla kucaklaşıp, melez bir dilin elinden el atmalar, şiir pınarının musluğunu hep açık tutmalar, onca imgeyi kucak kucak şiirine boca etmeler boşuna mı?) Asıl soru şu olmalıydı: Özkan Mert'in şiiri almış başını nereye gidiyor, diye sormam gerekiyordu? (Özkan Mert şiiri nehrini, kanalını, oluşunu, deresini, evleğini, arkını, çizgisini bulalı kaç yıl oldu? 1969'daki Ant dergisindeki çıkışı, o çıkış hiç unutulur mu? Şiirde yürü ya kulum diye bir şey varsa, işte o Özkan Mert'e cuk diye oturur!), işte soruyorum bu canalcı soruyu da. Buyurun yanıtlayın bakalım! (Gurbette şiir yazmayla anavatanda şiir yazma arasındaki farka ip atlatan duyguların da

fotoğraflarına bir bakın derim!) Sorunun muhatabı da kim, onu da bilmiyorum ya (Halkımız Özkan Mert şiirini alıp bağına basmışsa, bu basit soruyu da yanıtlar bu manzara.) Özkan'a sormam bu soruyu, o ne diyecek, şiirime bak, der ancak. (Onun şiirine ilişkin kaç yazı yazdım ben? Demek doğru adresteyim.) Okurlara da sormam, onlar da yapıtlarına bak, derler. (Yayımlanmış kitaplarına okur sahip çıkıyorsa, bu yeter Özkan'a.

'Bir Dünyalının Notları'

Ben de öyle yapıyorum ve sevdiğim şiirlerini bir kez daha okuyorum. 'Bir Dünyalının Notları'yla (1997) onun şiir dünyasındaki yerimi alıyorum. Türkiye'den bir ihtilale hazırlanır gibi açılıyorum dünyaya onunla birlikte. Yolumu ne dağlar, ne denizler, ne sınırlar kesebilir, memeleri gül kokulu kızlardan, kalçalarından gül devşirdiğim kadınlardan başka. Dünyayı sarsan her olay bizim de yüreğimizde derin izler bırakıyor. Bu da geçiyor şiire kadınların dupduru yüzleri gibi, yüreklerinde kavruğumuz sıcaklar gibi. Parçalanan dünyayı sevgiyle toparlamaya, bir araya getirmeye uğraşıyoruz tüm gücümüzle, tüm nefesimizle. Can havliyle yazıyoruz ya enez duygular arasında, yelkenimize ne kadar rüzgâr doldurursak o kadar kâr, deyip devam ediyoruz yolumuza. İsveç nere, Bodrum, İstanbul, Berlin, nere? Arada bir hemşerilik var ama, ne nerede başlıyor, ne nerede bitiyor, kestirmesi zor. Çünkü Özkan Mert'in 'Mozart'ı var, sonra yüreklere bir yandan hüznün, bir yandan sevinç şıngılayan 'pompalı mızıkası' var, çentiklerle yoğurduğu 'göç haritası' da var. Onun uslanmaz yüreğinde durmadan 'infilak' eden duyguları da şiirine akıp duruyor. Dünyada saatin kaç olduğunu Özkan Mert kadar merak eden kaç kişi vardır acaba. Çünkü akli ya 'Venedik'tedir onun ya da bitmiş bir aşktadır. 'Gelinciklerle' kendisini kimin tanıştırdığını da herkesten çok merak ediyordur bir yandan da. 'Dünyaya bitişik' yaşadığı için büyük suç işlediğini de düşünür nedense. Sonra "uçurumlarda" onu bekleten şey ancak şiir olabilir, başka bir şey olamaz, "devrik yaz" kentlerinden "lacivert sesi"yle geçip gider patlamaya hazır bir başka kente, ya da kalbe. Durulmaz bir kent ve kalp avcısıdır kendileri yüreği ağzında. Aslında aradığı hayattan başka bir şey değildir; kendisine bir parça neşe ve huzur verecek bir hayatın peşinde ne ihtilallere karıştı, ne aşklara bulaştı, ne günbatımlarına daldı, ne 'saksofon' sesiyle eridi, kim bilir. Sonra da 'bağışlama hayat bizi!', diyor sakın sakın. Onca fırtınayı kendine kardeş kılmış, onca badireyi tek başına atlatmış, onca aşkın üstesinden gelmiş Özkan Mert, tutmuş bir de 'Van Gölü'nü savunuyor, ya da şiirine uzun mu uzun bir Van Gölü tiradı geçiriyor. Uzun şiirlerin abisidir kendisi, bunu bilen bilir. Bir uzun şiir biterse başlığı da upuzun bir başka uzun şiirin elinden tutar, dünyaya gözünü açmasına yardım eder Özkan Mert. Şu başlığa bakın bir! "Wolfgang Amadeus Mozart, Nar Bahçeleri / Pompalı Mızıkam / ve / Ağzımın Kıyısını / Bir Göç Haritası, Sanarak Konan Güvercinlerle / Kozmik Kirlenmeye Girme Öncesi /

Sahaflarda Ele Geçirilen / Bir Kitabın / Dip Notlarında Yer alan / Kırmızı Pelerinimi / Neden Atlantik'ten Değil de / Van Gölü'nden / Geçirdiğime İlişkin / İnfilak Yaratan / Açıklamalar / ya da / Van Gölü Savunması". Böyle uzun mu uzun bir başlığı olan şiir kitabı merak edilmez mi, diye soruyorum şiirseverlere? Bir başka şiirinin başlığı da şöyle: "97 Yaz Manzaraları, Peribacaları / ve Eskitilmeyen Dostluklar" 21 bölümde Kapodokya, İsveç, Sapanca Gölü, Eğridir, Çanakkale, Bursa, Foça, İzmit, Marmara, Tuz Gölü, Büyükada, Muğla Yaylası, Fethiye, Köyceğiz, Pendik, Burgaz Adası.. kucak açmış Özkan Mert'in okurunu bekliyor. Siz onun saydığı bu yerleri dolaşadurun, o "Alıp başını başka bir adrese gider." Ardında "yapayalnız / bir şair bırakıp geriye / Özkan Mert / adında." Kalbi mutlaka "poz veriyor'dur "dünyaya" bir başka aşkın ardında. "Şafak Bülteni"yle çıkmak için okurun karşısına "Gizli bir şifreyle". Yani Özkan Mert'in şiirinde ne ararsanız var, demek istemiyorum, olur olmadık şeylerle tikiş tikiş doldurulmuş bir şiir değildir onun yazdıkları. Dünyaya, hayata, aşka bakışı bu üç, uç sacayağında belirlenmiş. Bu üç, iç ve dış izleğin peşindedir o. Parçalanmış gövdelerin izini sürer tamamlamak için bütünü; parçalanmamışlarsa bütünü parçalamaktır derdi, çünkü öyle gerekiyordur da onun için ne bir eksik, ne bir fazla mutlaka bir bildiği vardır şiirine aldığı nesnelere, kentlere, yüzlere, tarihlere, yolculuklara, kavgalara, kuşlara, hüznü istasyonlara.. ilişkin. Hayatla didişmesinden en çok şiiri kazançlı çıkar.

Tepeden tırnağa şiir

Çünkü lacivert duyguların tuzağını çok iyi bilir onun yaşamı, Özkan Mert de.Yüreğinde aşk depreşip dururken, dünyanın herhangi bir yerindeki bir olayın acısını da yüreğinin gergefine işler ve şu soruyu soruverir hemen: "Darda kalan kaç cana / el uzattın? / Ne kadar sevdin? / Ne kadar tuttu yüreğin aşkla?" O, uslanmaz bir yeryüzü yolcusudur. Destansı, soluklu, uzun şiirleriyle soluğunun nelere, ne kadar yettiğini dünya âleme gösteriyor. Uzun ve soluğu yerli yerinde şiirlerinde Tuz Gölü kıyısında limon taşıyan yaylı arabalardan, Amerika'ya, Jac Kerouac'in, John Steinbeck'in, 50'li yıllarda özgürlük yolu adını verdiği Roue 66'nın kıyısına bir inci gibi dizili, yok olmuş çöl kentlerine, çatlamış topraklarından ayrılan köylülere, Burgaz adasındaki bir balıkçı meyhanesinde yenen ve genç bir kızın memeleri kadar yumuşak levrek buğulamadan, Kapadokya'da, kızıl vadide batan güneşin güzelliğinden, geceleyin gizlice yeryüzüne inip, en güzel kızları öpen yıldızlara uzanan bir şiir coğrafyasında yolculuk bekliyor şiirseverleri Özkan Mert'in yeni şiir kitabı "Van Gölü Savunması"yla. Varşova'da kuşlarla birlikte uyuyacak, bir ay parçası kadar güzel çocuklarını sırtlarında taşıyan Gambiyalı kadınlarla tanışacak, bir meleğin kanatlarını ödünç alarak Van Gölü üzerine uçacak, Ümit Burnu'na şapkasını asan Vasco de Gama ile birlikte baharat, kahve ve mücevher taşıyacak ve Muğla'da bazı akşamlar kuş olup evlere girecek Özkan Mert şiirinin müdavimleri,

tutkunları, müritleri, neferleri... Boğazına kadar değil, tepenize dek şiire batıyorsunuz Özkan Mert'in şiirlerini okurken. Bu yeni, yepyeni, en yeni kitabı "Van Gölü Savunması"nda da bu böyle, bütün şiirlerini topluca okurken de böyle bu. Şiirden bir nehirde şiirle yıkanıp paklanmadır bunun asıl açıklaması; yani şiirle var olma, şiirle yok olma, şiirle didişme, şiire bulaşma, şiir olmadır dahası bu yolculuğun adı. Bu yolda hem şiire, hem de kendilerine can, kan, zaman, ömür vermeye hazır olanlara, kolay gele! Şiirimizin benzersiz imge avcısının yeni kitabı "Van Gölü Savunması", son dönem şiirimizde kolay kolay unutulmayacak özgün bir soluk olarak duruyor karşımızda. Özkan Mert şiirinin nereye doğru gittiğine, hangi nehirlerle kucaklaştığına, hangi okyanuslara aktığına "Van Gölü Savunması"ni okuyanlar karar verecekler."

HALKIN DOSTLARI

"Ataol Behramoğlu, İsmet Özel, Süreyya Berfe ile arkadaşlık. Aynı dünya görüşünü paylaşıp aynı şiirin peşinde olduğumuzun farkına varınca ortak bir tavır geliştirdik. İkinci Yeni'cilerle aramızda tatlı bir sataşma vardı. 1969 yılının sonunda ilk şiir kitabım yayımlandı: Kuracağız Her Şeyi Yeniden. Fakat kitabım çıkar çıkmaz toplatıldı. Aynı yıl Ataol ve İsmet de kitap çıkardı. O üç kitabın adlarını yan yana getirdiğinizde şöyle bir tümce oluşuyordu: 'Evet İsyân, Bir Gün Mutlaka, Kuracağız Her Şeyi Yeniden.'

Mehmet Fuat'ı ne zaman görsem, konuşmasına bu anıyı anlatarak başlardı. Sergi Kitabevi'nde Erdal Öz, Ataol'la İsmet'in kitaplarını tezgahın üzerinde sergiler, benim kitabımı tezgahın altından çıkarıp satardı. Gelenler kitapları bu tümceyi söyleyerek alırlardı. Aynı yıl, Ant dergisinde 'Devrimci Şairler Savaş Açıyor' başlığı altında üç sayı süren bir manifesto yayımladık. Bu manifesto edebiyat dünyasını epeyce sarstı.

Evet, İkinci Yeni'yi dünyaya karşı tavır almamakla suçluyorduk. Almak zorunda mıydılar, o ayrı konu. Biz, yaşayan bir şiirden yanaydık. Yalnız meyhanelerde, lüks yerlerde okunan bir şiir değil, sokaklarda, alanlarda okunan, herkesin anladığı ve bizim inandığımız dünya görüşünü gerçekleştirebilecek bir şiiri savunuyorduk. Fakat İkinci Yeni'ye karşı çıkarken daha önceki kuru, mekanik toplumcu şiire karşı da tavır aldık. O yıllarda dünyada sosyalist hareketler, kurtuluş hareketleri, işçi-öğrenci eylemleri başlamıştı. Biz, bir anlamda içinde bulunduğumuz koşulların çocuğuyduk. İster istemez böyle bir ortamda bulduk kendimizi. Toplumcu düşüncelerin uyanmasına şiirle ivme kazandırmaya yöneldik. Tabii İkinci Yeni şairleri de bize karşı çıkmıştı.

Hayır. İkinci Yeni önemli bir şiirdi. En azından yaptığı deformasyonlarla, biçimcilikle, imge gibi öğelerle Türk şiirine gerçekten önemli katkıları oldu.

Daha sonra bu kuşaktan çok iyi dostluklarım oldu. Cemal Süraya, İlhan Berk gibi.

60'lı yıllarda yaşanan, öğrenci hareketleri, demokratik bir toplum özlemi ve tüm dünyada yükselen kurtuluş ve bağımsızlık hareketleri belki bize, şiirlerimiz için gerekli doneleri hazır sundu. 70'li yıllar ise, baskıların, acıların, suskunluğun yıllarıydı. Belki de, 60'lı yıllarda yaşanan şiirin altın çağı, yerini, dünyadaki hızlı çalkantılar sonucu, 90'lı yılların 'değerler çöküntüsüne' bıraktı. 60'lı yıllarda şairler arasında yaşanan şiirsel ve sosyal sinyaller, 90'lı yıllarda 'ne pahasına olursun' anlayışıyla 'bireysel varoluşlara' dönüştü.

Kitabım çıkar çıkmaz toplatıldı. 'Komünizm propagandası' yaptığı gerekçesiyle Ankara Üçüncü Ağır Ceza Mahkemesinde yargılanmış ve beraat etmişti. Duruşmalar sırasında avukatım çok saygı duyduğum, çok sevdiğim Halit Çelenk, şiir kitabında komünizm propagandası niteliklerinin bulunmadığını, şiir ve sanat yapıtlarıyla propaganda yapmanın mümkün olmadığını, şiirin sembolik temaları işlediğini, bu kitabın ise emperyalizmin niteliklerini anlatmaya çalıştığını çok güzel bir şekilde anlattı ve bilirkişiye inceletilmesini istedi. Bilirkişinin verdiği rapor sonucunda mahkeme beraat kararı verdi. Yapılan duruşmadan sonra, propaganda yaptığım gerekçesiyle 6 yıl 8 ay hapis ve 2.5 yıl da sürgün cezasına çarptırıldım.

Kararın alındığı duruşma günü ben İstanbul'da Sirkeci Gar'ından Almanya'ya gitmekte olan bir trendeydim. Böylece sürgünlük yaşantım başlamış oldu..."

HÜSEYİN YAVUZ

Hüseyin Yavuz, 'Van Gölü Savunması' adını taşıyan yazısında şunları söylüyor:

"1997 yılında YKY'den çıkan "Bir Dünyalının Notları" (1960-1995) adlı toplu şiirlerinden sonra, Özkan Mert, Rotary yayınlarından çıkan yeni bir şiir kitabıyla okurlarının karşısında. Şairin gezdiği, yaşadığı kentler üzerine yazdığı şiirler de ünlü ressamların resimleriyle birlikte nefis bir baskıyla, geçen yıl Boyut yayınlarından çıkmıştı. Her yeni kitabıyla 'şiirin' sınırlarını alabildiğine genişletmek çabası içinde olan şair, kitaba adını veren ve Türk Şiiri'nde belki de en uzun adı taşıyan şiiriyle bu çabasının doruk noktasına ulaşıyor.

Kitabın adı: Wolfgang Amadeus Mozart, Nar Bahçeleri Pompalı Mızıkam ve Ağzımın Kıyısını Bir Göç Haritası Sanarak Konan Güvercinlerle Kozmik Kirlenmeye Girme Öncesi Sahaflarda Ele Geçirilen Bir Kitabın Dipnotlarında Yeralan Kırmızı Pelerinimi Neden Atlantik'ten Değil de Van Gölü'nden Geçirdiğime İlişkin İnfilak Yaratan Açıklamalar ya da Van Gölü Savunması.

60'lı yıllarda, İzmir'de şiire başlayan Özkan Mert, diğer şair arkadaşları, Süreyya Berfe, İsmet Özel ve Ataol Behramoğlu ile birlikte 'İkinci Yeni'ye

karşı '60 Şiir hareketi' çıkışını (1969 ANT Dergisi) yapmadan önce, 60 yıllarda yazdığı ve 1965 yılında yayınlanan Bir Elma Büyüklüğünde Sakallarım adlı şiiriyle tüm dikkatleri üzerine toplamış ve yeni bir şiirin doğuşunu müjdelemişti. Yaşamsal imgeleri odaklaştıran, çok sesli, renkli, coşkulu ve soluklu bir şiirdi bu. Özkan Mert şiiri üzerine araştırı yapacak edebiyat araştırmacılarının bu şiirle çalışmaya başlamaları yerinde olur bence.

1967 yılında, üniversitede öğrenim yapmak için Ankara'ya gelen şair, birdenbire kendini '60 olayları' içinde bulur. Devrimci düşüncelerle ve çevrelerle tanışır. Kısa bir zamanda militan bir şair ve öğrenci lideri olur. Mitinglerde konuşur, şiirlerini okur, toprak işgallerine katılır ve Türk Solu gibi dergilerde ideolojik yazıları yayınlanmaya başlar. DTCF'de Dev-Genç'e bağlı Sosyalist Fikir Kulübü adayı olarak katıldığı seçimlerden en çok oyu olarak öğrenci temsilcisi seçilir. Dünyadaki ve Türkiye'deki devrimci çalkalanım ve bu çalkalanımın yaşamsal boyutları şiirine girer. Bu dönemde yazdığı Diren Ey Kalbim, Kahraman Kalbim, Kuracağız Herşeyi Yeniden adlı şiirleri elden ele dolaşır. Ellerinde kitaplarla gösterilere katılan gençliğin en çok okuduğu ve sevdiği şairlerin başında gelir. 1969 yılı sonunda da, Mert, Berfe, Özel, Behramoğlu ANT Dergisinde O. Saffet Arolat'ın yönettiği açık oturumda '60 Şiir hareketinin' manifestosunu açıklarlar. Aynı dönemde, İsmet Özel'in 'Evet! İsyân', Atol Behramoğlu'nun 'Bir Gün Mutlaka' ve Özkan Mert'in de 'Kuracağız Herşeyi Yeniden' adlı ilk şiir kitapları "Evet! İsyân" bir gün yayınlanır. Bu üç kitabın adını yanyana koyarsanız tek bir cümle oluşturur: Evet! İsyân, bir gün mutlaka kuracağız herşeyi yeniden. O dönemin şiir okuru kitapçıya gittiği zaman bu cümleyi söyleyerek üç kitabı satın alırdı. Fakat Özkan Mert'in ilk şiir kitabı 'Kuracağız Herşeyi Yeniden' çıkarılmıyaz yasaklanır ve toplatılır. Sıkıyönetim mahkemesince 142/1'den hüküm giyer. 25 yaşında yayınladığı ilk kitabın toplatılması ve hüküm giymesi şairin yaşamı ve şiirinin gelişimi konusunda belirleyici bir rol oynar.

Şair, kitabı hakkında kararın verileceği son duruşmaya girmez. Ve aynı gün Türkiye'yi terk eder ve Sirkeci'den bindiği bir trenle Almanya'ya gelir. 68 kuşağının militan şairi artık bir kaçaktır, sürgündür. Asılan, hapislere atılan, yokedilen kuşağından payına düşen sürgünlüktür. Ama bir şair için sürgünlüğün anlamı yalnız karısından, çocuğundan, dostlarından ve ülkesinden ayrı yaşamak zorunda kalmak değildir; Büyük bir onurla, sevgi ve coşkuyla kullandığı dilinden, Türkçe'sinden de ayrılmaktır. İşte, bu Özkan Mert'i derinden vurur. Çünkü kimliği olan dili elinden alınmıştır. Gösteri yürüyüşlerinin, mitinglerin protestocu genç şairi kendini birden bire dünyanın ortasında bulur. Yapayalnızdır. Bu öldürücü darbeyle birlikte Özkan Mert şiirinde 'ölü dönem' başlar (1972). Almanya ve Avrupa'da, kaçak olarak yaşar ve kaçak işlerde çalışır. Dünyanın dört bir köşesinden gelen insanlarla ve kültürlerle tanışır. Nerede biteceği belli olmayan heyecanlı ve tehlikeli bir macerayı yaşar. Fabrikalarda, limanlarda,

okullarda, inşaatlarda vb. çalışır. 1973 yılının sonunda İsveç'e geçer. Bu gidişini şair şu cümlelerle anlatır;

'Germersheime kentindeki bir birahane, sevgili dostum kıvırcıkla (Hamdullah) birlikte içiyorduk. Bütün bir gün bir inşaatta çalıştığımız için yorgunduk. Oturduğumuz masanın altında bir broşür buldum. Hamdullah'a broşürde neler yazılı olduğunu sordum. İsveç üzerine bir broşürmüş... iltica edilebilirmiş, okumak için burs veriyorlarmış, sarışın dilberler, binlerce ada, ormanlarla örtülü bir ülke ve ormanların arasında 80.000 göl. 8 milyon nüfusu olduğuna göre, her 80 kişiye bir göl düşüyor. Hamdullah'a döndüm; 'Ben şimdi İsveç'e gidiyorum' dedim. Şaşkınlıkla baktı yüzüme kıvırcık; "Valizini bari al evden" dedi. 'Hayır! Gerek yok' dedim ve bardağımdaki son yudumu da içtikten sonra istasyondan Karlsruhe'ya giden ilk trene bindim. Oradan Danimarka'ya, Kopenhag'a geldim. Kopenhag'dan da kocaman bir yolcu gemisi ile İsveç'e Malmö'ye indim'.

Özkan Mert'in yazarlığının 'ölü dönemi', İsveç'te de, 1987 yılına kadar sürer. Aradan geçen bu uzun dönemde şair yeni deneyimler kazanmış, yeni kültür ve edebiyatları tanımıştır. 1987 yılında yayınlanan 'Stockholm'de Mavi Saatler' (Broy yay.) adlı şiir kitabıyla şiire güçlü bir dönüş yapar. Kitabı büyük yankı uyandırır. Cemal Süreya, bir gazetenin anketine verdiği yanıtta, 'Stockholm'de Mavi Saatler'i o yılın en iyi şiir kitabı olarak gösterir.

Özkan Mert'in yazarlığının 'ölü dönemi', sonraki kitaplarında yarattığı 'Yeni dilsel uzay'ın hazırlık dönemi olarak da görülebilir. Şair uzun yıllar şiir yazmamıştır ama dünya şiiri üzerine incelemeler yapmıştır. Sürekli 'Şiiri yaşamış' ve 'Şiire hazırlanmıştır'. Nitekim, kendine özgü, yeni evrensel dilsel uzayını bulmasıyla birlikte, şairin en verimli dönemi başlar. Cemal Süreya, şairi şu sözlerle selamlar: "Özkan Mert, kuşağının dize ustaları arasında birinci sırayı yakaladı; gerçekten şiire müthiş bir açılışı var. Şiiri, dizeyi, imgeyi, dünya konukluğunu nasıl yakaladı! Her yanıyla gerçek bir şair karşısındayız".

2.nci Yeni ve 60 kuşağının keskin ve birbirine karşıt bu iki ozanı "İyi şiir" in potasında da çok güzel bir dostluğu yakalarlar.

Nehir şiir oluşumu

Özkan, Cemal'e, İsveç'ten gönderdiği bir mektupta "Türkiye, şiirde, İsveç'ten daha iyi görülüyor gibi geliyor bana." diye yazar. Cemal Süreya Gösteri dergisinde yayımlanan günlüklerinde bu cümleye şu yanıtı verir:

"Sevgili Özkan, elbet öyle olacak, sen varsın bir kere..."

'Stockholm'de Mavi Saatler'i, 'Allah ve Tango' (1990 Yunus Nadi mansiyon, İlhan Demiraslan, Dianysos şiir ödülleri), 'Mozart ve Akdeniz' (1992), 'Bir ırmakla düello ediyorum' (1995) izler.

Özkan Mert'in tüm kitaplarında, 'Bir elma büyüklüğünde sakallarım.' ile başlattığı ve 'Diren! Ey Kalbim', 'Kahraman kalbim', 'Yıldızların nerede Amsterdam?', 'Caz ve karanfiller', 'Ben savaşçı değil, gül yetiştiriciyim', 'Bir ırmakla düello ediyorum', 'Bir dünyalının notları'yla sürdürdüğü, çok sesli, renkli, yaşamdan kaynaklanan ve dünya şiiri süzgecinden geçen bir 'Nehir

Şiir'in oluşumunu görüyoruz. Yerel olduğu yerde evrensel, evrensel olduğu yerde de yereldir. Yıllarca ülkesinden ayrı yaşayıp da, ülkesini (Türkiye'yi) bu kadar canlı, renkli, çarpıcı anlatan ve en küçük detayları dizelerine bu derece ustalıkla yerleştiren başka bir şair bulmak güçtür.

97 Manzaraları, Peribacaları ve eskitilmeyen Dostluklar şiiri bunun en çarpıcı örneği:

"Sapanca Gölü'nün

üstünde

gözleri buğulu dağlar

en güzel sabahları kalbimize bağlar:

Pompalı tüfekte

gençler

yaban ördeği avlar."

"Köyceğiz köyünde

şazlıkların arasından üzerimize atlıyor tabiat."

Özkan Mert, yeni şiir kitabına adını veren "...Van Gölü Savunması" adlı şiiriyle 'Nehir Şiir'in dev bir örneğini sunuyor okura. Şairin, İzmir'deki gençlik yıllarından başlayıp, Toroslardan, Karadeniz yaylalarındaki yoksul çocukların' adı henüz konmamış' acılarından, 50'li yılların ABD'de, Route 66'nın kıyısında uzanan çöl kentlerine, Pasifik'e, Jack Kerouac'a, toprakları çatlayan Oklahomalı köylülere kadar uzanan ve çağımızın çalkalanımını örgütlü bir şiirsel kaos içinde yakalayan uzun ve soluklu bir şiir '...Van Gölü Savunması

Özkan Mert bu şiiri yazmak için Van Gölü'nde, Karadeniz yaylalarında günlerce yaşadı ve araştırma yaptı. En az 5 değişik ülkede yazılan bu şiiri 2 yılda bitirdi. Kitap'ta, "...Van Gölü Savunması'nın yanında, şairin, Adam, Gösteri, Varlık gibi dergilerde yayınlanan ve büyük ilgi gören son şiirleri yer alıyor, 'Bu sabah dünyada saat kaç?', 'Şiirdir beni bekleten uçurumlarda', 'Bağışlama bizi hayat', 'Nefertiti', '97 yaz manzaraları, Peri bacaları ve eskitilmeyen dostluklar', 'Lisbao! Işık'a batmış sonsuz kent', 'Şair! Seni nasıl koparırsın dağlardan?'

Kitabın sonunda inanılmaz güzellikte 4 aşk şiiri var. Şair şiirleri kimin için yazdığını açıklamıyor, 'Bebeğime aşk şiirleri' (1), (2), (3), (4) adını taşıyor şiirler. '...Van Gölü Savunması' gibi uzun soluklu Nehir Şiir'lerden sonra Özkan Mert, kendini en çıplak bir şekilde okurlarının önüne koymaktan çekinmiyor. Çünkü onun gizleyecek hiçbir şeyi yoktur, yaşamıyla şiiri bir madalyonun iki yüzü gibidir.

Şair, şiirlerinde mesajını o kadar büyük bir ustalıkla verir ki, okur bu mesajı aldığı farkına bile varmaz ama çoğu kez bu mesaj okurun beynine kazınır. Örnek mi istiyorsunuz. İşte 'Ben savaşçı değil gül yetiştiriciyim.' Çok güzel bir dizedir bu. Siz bu dizenin güzelliğinin, dilin tadının keyfini çıkarırken, şair, antimilitarist ve barışçıl tavrını keskince ortaya koymuştur ve size hemen bir seçenek sunar: Doğa ve yeryüzü sevgisi. Ve aşk, içinde aşk olmayan hiçbir şiiri yoktur.

"Varşova'da, kuşlarla birlikte uyudum sokaklarda" adlı şiir de bir aşk şiiri, fakat bu kez, Varşova'ya götürüyor bizi şair. Varşova'da gece turu atan Polonyalı genç kızların bacakları kar beyazı rengindedir. Ve kentin içinden geçen Wisla nehri, mavi güller atar sokaklara. Kızlar gülleri almak için eğilince de, kar beyazı bacaklarına çapkın bir öpücük kondurmadan geçmez. Mavi gül olur mu? diye sakın sormayın. Çünkü Polonyada mavi gül üretimi vardır.

Zaman firarda

Kitabın son şiiri Şafak Bülteni'de gene çağımızın çalkantısının şiirsel belgelenimidir. Fizik ile nostaljinin, kimya ile Rock'n Roll'un, hiç fotoğraf çektirmeyen meleklerle havaalanlarının, rakı rengindeki golf topu ile dünya gazetelerinin biraraya geldiği bir şiir okudunuz mu? Özkan'ın şiirinde baş döndürücü yerçekimi de vardır:

"Çok merak ediyorum: Denize düşmemesi için bir faytonu kaç atın çekmesi gerek?"

İşte meleklerle ilişkin bir dize:

"Melekler dünya nüfusuna dahil değildir."

Özkan Mert şiirinin en belirgin özelliklerinden biri de, ne zaman nerede ve hangi kentte olduğunuzu bilmemenizdir. Başka bir söyleyişle 'zaman' ve 'yer' sürekli kaçışta'dır. Zaman firardadır. Kentleri peşinden sürükler götürür.

Özkan Mert '...Van Gölü Savunması' ile Türk şiirinde Nehir Şiir okulunu temellendiriyor ve yeni şiir kuşaklarının ve şiirseverlerin önüne çok zengin bir şiir kaynağı sunuyor. Yarına açık bir şiir bu, hiç bitmeyen, diyalektik ve estetik bir mimaride sürekli yenilenmeyle varolan bir şiir. Şiiri temel öğelerinden biri olan ironi ise, şairin, kendini ve dünyayı kesip içindikileri göstermek için kullandığı bıçak.

Genç şairler için Özkan Mert şiiri gerçek bir hazine."

IRGATOĞLU ATÇALI KEL MEHMET

1970'de ikinci kitabı yayımlanır. Irgatoğlu Atçalı Kel Mehmet'in öyküsünden çok etkilenmiştir. *"Biliyorsunuz uzun şiirler yazan bir şairim; ilk şiirlerim de böyleydi. O dönemdeki şiirlerim, güzel bir dünyanın özlemine dile getiren şiirlerdi. Tarih bilinci bence çok önemlidir. Bütün ülkelerin tarihini incelendiğinde her zaman farklı bir yaklaşımla karşılaşırız. Bir resmi tarih var, bir resmi olmayan tarih. Irgatoğlu Atçalı Kel Mehmet öyküsünü okuduğumda çok heyecanlanmışım. Osmanlı İmparatorluğunda halk ihtilali yapmış bir irgat.*

Bu ırgat kendi adına para basıyor, Aydın ilinden vali ilan ediyor kendini. Yani çok önemli bir olay, araştırdım baktım hiç bir yerde adı geçmiyor. Bu konuyu yazmak için kitaplara ihtiyaç duydum ama bir kitap bulamadım. Fakat ben olayın peşini bırakmak niyetinde değildim, olay benim için çok çarpıcıydı. İşin çarpıcı yanı da tarafı da ihtilali başlatan bir aşk. Edindiğim bilgilere bunu destanlaştırmaya başladım. Burada halk dilinin estetiğini yaratmaya çalıştım. Onlar nasıl konuşuyorlar, nasıl hissediyorlar o duyguyu vermeye çalıştım. Mehmet kel ve kambur bir adam. Ağanın kızını istiyor. Anası diyor Oğlum deli misin sen, ağanın gül gibi kızını sana verirler mi, vermezler. 'Ana sen git iste' diyor adam. 'Ya oğlum yapma, etme'. Sonunda annesi gidiyor ağanın kızını istiyor, ağanın adamları annesini dövüyorlar tabii. Böyle bir adam birden tarihin akışını değiştirmeye kalkıyor, bir aşk nedeniyle. Annesini kanlar içinde gören adam, 'Sana bunu yaptılar ha' diyor ve dağlara çıkıyor. Bu olaya sessiz kalamazdım.'

Bu kitap iki yönden büyük önem taşır: İlki Özkan Mert'in 'Bir Elma Büyüklüğünde Sakallarım' ile başlayan ve ilk kitabıyla perçinleşen NEHİR ŞİİR'le iyice bütünleşmesini sağlar. İkincisi bu uzun şiirde anlatımcılık öne çıksa da seslerin kullanımı çok ilginçtir. 'Dağlar' sözcüğünden sonra gelen 'oyyyyy' nidasıyla tekrarlanan sessel zenginlikler, yine Nâzım Hikmek'ten bu yana ilk defa bu şiirde böyle açıkça ve cesaretle kullanılmıştır.

I KİNCİ YENİ

"İkinci Yeni'yi dünyaya karşı tavır almamakla suçluyorduk. Almak zorunda mıydılar, o ayrı konu. Biz, yaşayan bir şiirden yanaydık. Yalnız meyhanelerde, lüks yerlerde okunan bir şiir değil, sokaklarda, alanlarda okunan, herkesin anladığı ve bizim inandığımız dünya görüşünü gerçekleştirebilecek bir şiiri savunuyorduk. Fakat İkinci Yeni'ye karşı çıkarken daha önceki kuru, mekanik toplumcu şiire karşı da tavır aldık. O yıllarda dünyada sosyalist hareketler, kurtuluş hareketleri, işçi-öğrenci eylemleri başlamıştı. Biz, bir anlamda içinde bulunduğumuz koşulların çocuğuyduk. İster istemez böyle bir ortamda bulduk kendimizi. Toplumcu düşüncelerin uyanmasına şiirle ivme kazandırmaya yöneldik. Tabii İkinci Yeni şairleri de bize karşı çıkmıştı."

İTALYAN MELODİLERİ

"Çocukluk yaşlarımda en önemli anısı Şenocak Açık hava Sineması'ydı benim için. Burası mahallelilerin buluşma noktasıydı. Herkes yemeklerini alır gelirdi. Önce kukla oynatılırdı. Kızlar erkeklerle kırıştırırdı. Daha sonra

ilerleyen saatlerde iki tane film gösterilirdi. Biri Türk diğeri ecnebi filmi. 60'lı yılların melodileri çalınırdı. Özellikle İtalyan melodileri. O melodiler bilinç altıma öyle yerleşti ki, ne zaman duysam aklıma o günler gelir."

İŞTE HAYAT! İŞTE ÖLÜM ve TARİH!

1981 yılında İsveç Devlet Radyosu Türkçe Yayınlar bölümünde program yapımcılığına başlar. 1982 yılında yayımlanır İşte Hayat! İşte Ölüm ve Tarih. Çok zor bir dönemden geçmiştir. Özkan Mert'e göre: "Fakat aynı zamanda da büyük bir olanak ve meydan okuma. Yabancı bir ülkede yaşayan şairin dili, kendini yıllarca beslemiş olan ana kaynaklardan kopar. Hiçbir ilişkisi olmayan yabancı bir dille iç içe yaşamaya zorlanır. Kendi koordinatlarından koptuğu için boşluktadır. Şairin, yazarın bu boşlukta yok olup gitme olasılığı büyüktür. Büyük bir olanak ve meydan okuma olarak nitelediğim öteki seçenek ise, dilin koparıldığı eski koordinatları ile iç içe yaşamaya zorlandığı dilin koordinatları arasında, yalnızca kendine özgü yeni dilsel uzayını yaratmaktır.

Şair bunu başarır, dilin kazandığı yeni ivmeyle dilinin sınırlarını genişletir, aşar. Dilime eklenen bu yeni boyut yeni bir mekan ve zamandı."

Sözünü ettiğim bu yeni dilsel uzayı yaratmak Özkan Mert için zaman alsa da bunu başarır. Bunun ilk işareti yayımlanan kitabıdır. Lund'un, Stockholm'ün kuleleri belirir 'Sevgili Çocuk'ta. Gençliğiyle hesaplaşmaktadır. Yüreğini küçük bir el ilânı gibi taşımaktadır artık. Dünyanın çeşitli yerlerinden dostları olmuştur. 'Valansiya Portakalı', 'Karlos ve ben İsveç'te' adlı şiirler bunu başarıyla gösterir.

Özkan Mert'in bir çok göçmenle tanışmış olmasının da etkisiyle sürgünlüğün, göçmenliğin acıları taşar dizelerden. 'Ülkesinden Ayrılan Bir İşçinin Türküsü', 'Ateş Hattındayız Bir Kentin', 'Hoşgeldiniz! Hoşgeldiniz!', 'Evet! Yarına İnanıyorum', 'Bir Mültecinin Mektubu' adlarından da anlaşıldığı gibi yaşamın şiire aktarılmasında baş sırayı alır. Ancak kaba bir gerçekçilik değildir aktarılan tam tersine dönüştürülmüş, estetiği kuvvetli şiirlerdir. Bunların yanısıra 'Beşlikler', 'Benim Adım Barış', 'Elmaları Ateşledim ve Öptüm' gibi şiirlerde İkinci Yeni'ye de kucak açmıştır şair. İsveççe'ye özgü benzetmeleri, eğretilmeleri, metaforları da katmıştır şiirine. Sözcükler yepyeni anlamlarla buluşurken, sözcük kullanımındaki ustalık artmaya başlamıştır! Örneğin İsveç'e nasıl geldiğini bakın nasıl özetler:

Portakal satılan küçücük istasyonlardan geçip geldik.

İşte orada! Ülkem, dostlarım ve ince belli çay bardağım.

Nerede olursan ol, çiçek ve ceset kokuyor genç dünyamız.

'İnce belli çay bardağı' sözcüğüyle bizi bize getirmiştir zaten. Ancak yaşananlar hüznülüdür. 'Ceset' kokmaktadır dünya. Şiirin devamında da; 'bir çocuk binlerce yıllık acıyla büyüyor' diyerek çarpışmaktadır hayatla... Bu kitap için, 'ara dönem kitabıdır' da diyebiliriz.

İSVEÇ

1972'de Avrupa'ya çıkar Özkan Mert. '60 Kuşağı'nın protestocu şairi sürgündedir. Üstelik o yıllarda evlidir ve bir çocuğu da vardır. Sivil kadrodan oluşan mahkemede aklanmasına rağmen Askeri Mahkeme'ce hapisle cezalandırılmıştır.

İlk durağı Almanya'daki Hamdullah adlı arkadaşının yanı olur. Germersheim'de, dünyanın her yerinden gelmiş öğrencilerin olduğu bir dil okuluna yazılır, öğrenci yurdunda kalır. Arkadaşının arabasıyla kent kent dolaşarak, bekçilikten, inşaat işçiliğine kadar pek çok işte çalışır. Almanya'yı pek sevmemiştir. Almanya'da 10 ay kaldır. Sonrası... *"Bir gün iş çıkışı bir yerde oturup bir şeyler içiyorduk. Orada masanın altında Almanca yazılmış bir broşür buldum. İsveç üzerine yazılmış çok güzel renkli fotoğraflarla dolu Almanca bir broşürdü. İsveç'te 100.000 göl varmış. Nüfusu 8 milyon olduğuna göre, 80 kişiye bir göl düşer.*

Sarışın dilberleri, doğası ve binlerce adasıyla meşhurmüş. Okumak isteyenlere burs veriyorlarmış. İltica hakkı veriyorlarmış. Bardağımdaki son bira yudumunu da içtikten sonra 'Hamdullah' dedim. 'Ben İsveç'e gidiyorum.'

Öğrenci yurdundaki çantamı bile almadan helalleştim dostumla ve bir otobüse binip Karlsruhe'a geldim. Sonra Kopenhag'dan kocaman vapura binerek İsveç'in en güney kenti Malmö'ye oradan bir üniversite kenti olan Lund'a geldim trenle. Sınırlarda kimse ne pasaport sordu bana ne de başka bir şey. Lund sevimli bir öğrenci kenti. Ne yapacağım, nereye gideceğim? Tanıdığım hiç kimse yok."

İZMİR

"Ortaokuldayken babam İzmir'e tayin oldu. Orta üçüncü sınıfı İzmir'de okudum. İlk gençliğim İzmir'de geçti. İzmir benim için çok büyük bir kenttir. İzmir şiirim başkentidir, diye yazdım. Doğrudur. Çünkü benim için önemli heyecanların, ilkleri yaşadığım bir kenttir. Bu yüzden kendimi İzmirli sayarım. Eşrefpaşa semtinde oturuyorduk. Burası yoksul işçilerin, esnafların, kısacası gelir düzeyi ortanın altında olan insanların yaşadığı bir semtti. Biz tek katlı, üstünde terası olan bir evde otururduk. İki odalı bu evde yedi kişi yaşadık. Bir çıkmaz sokaktaydı evimiz. Bu çıkmaz sokak beni çok etkiledi, birçok şiirime de girmiştir. Bizim evin hemen karşısında bahçeli

büyükçe bir ev vardı. Bu evde yalnız bir kadın yaşardı. Ev de kadın da benim için bir masal ülkesiydi.

Atillâ İlhan, İzmir Demokrat gazetesinde edebiyat sayfası düzenliyordu. Orada bıçkın delikanlılık dönemimin ürünü olan şiirler yayımladım. Hiç unutmam, yedi şiiri yayımlanan şairin şiirleri radyoda okunurdu. Bir gün meyhanede arkadaşlarla içerken, radyoda şiirlerimi duydum. Bu beni çok heyecanlandırdı. O coşkuyla şiire sarıldım. Biz İzmir'de Gündüz Badak'ın yönetiminde Evrim dergisini, Ankara'da bulunan şair arkadaşlar da Devrim 60 dergisini çıkarıyorlardı. İki dergi arasında yakın iletişim kuruldu, birbirimizin şiirlerini izlemeye başladık."

KURACAĞIZ HERŞEYİ YENİDEN

Özkan Mert bir yandan '68 olaylarının sıcak günlerini yaşarken, bir yandan da şiirleri üniversite gençliği arasında elden ele dolaşmaktadır. O yıllarda Ataol Behramoğlu, İsmet Özel, Süreyya Berfe ile arkadaşlık kurmuştur. Aynı dünya görüşünü paylaşmaktadırlar. Aynı şiirin peşinde olduklarının farkına varınca ortak bir tavır geliştirirler: " 'İkinci Yeni'cilerle aramızda tatlı bir sataşma vardı. 1969 yılının sonunda ilk şiir kitabım yayımlandı: Kuracağız Her Şeyi Yeniden.

Fakat kitabım çıkar çıkmaz toplatıldı. Aynı yıl Ataol ve İsmet de kitap çıkardı. O üç kitabın adlarını yan yana getirdiğinizde şöyle bir tümce oluşuyordu: "Evet İsyân, Bir Gün Mutlaka, Kuracağız Her Şeyi Yeniden." Mehmet Fuat'ı ne zaman görsem, konuşmasına bu anıyı anlatarak başlardı. Sergi Kitabevi'nde Erdal Öz, Ataol'la İsmet'in kitaplarını tezgahın üzerinde sergiler, benim kitabımı tezgahın altından çıkarıp satardı. Gelenler kitapları bu tümceyi söyleyerek alırlardı. Aynı yıl, Ant dergisinde 'Devrimci Şairler Savaş Açıyor' başlığı altında üç sayı süren bir manifesto yayımladık. Bu manifesto edebiyat dünyasını epeyce sarstı.'

Özkan Mert'in ilk şiir kitabı, yaşananlara ve döneme çok uygun bir ad taşıyor her şeyden önce. 'Protesto şiirleri' diyebiliriz bu şiirler için. Ancak bu şiirlerin hiçbirinde kaba bir toplumcu-gerçekçi'lik yoktur. Kitapla aynı adı taşıyan ve annesine adadığı şiirde, toplumsal perspektif son derece gerçektir. Hatice Teyze'nin sözleri, Halil Usta'nın sözleri başarıyla verilmiştir. Şiirde, Özkan Mert'in şiirlerini radyodan dinlediği yer olan Enver'in Meyhanesi'nden bahsedilmesi, yaşananların gerçekçi oluşunu biraz daha kanıtlar gibidir. Ancak yaşamam, topluma ve ne çok da anneye olan sevgiyle büyük, ritim zenginliğiyle akıp gider şiir.

'Asyalıyım Yarem Derindir' adlı şiirde, aşka arkadaşlık, dostluk, paylaşım öğeleri katılır. Sevgili artık her şeyiyle bir yol arkadaşdır, karıdır:

Yârim mermilerini sürmüş
Tüfengime
Saçlarını yastık etmiş
Başıma
Kadınım, kadınım
Efkârlım
Elbet bu zulm de biter
Bir gün biter
Yanık, aydınlık
Türküler söyleriz

Nâzım Hikmet'ten bu yana kadını bu öğelerle donatıp anlatan bir şair olmamıştır diyebiliriz. Bu şiirin sonunda dediği gibi 'asyalıdır, öfkeli. Sevdadan ve halktan yanadır. Dünya bir ucundan diğer ucuna, tüm insanlar özgür olsun diye sıcacık bir sevgi uzatır. Sıcacık bir yürek uzatır.' İşte bu sıcacık yürekle yazılmıştır şiirler.

"Kahraman Kalbim" şiirinde de aynı sıcacık kalbi buluruz. Şiirdeki müzik ve anlam, devamlı devinen bir nehir gibi güçlüdür. Şiirdeki 'yürüyorum' sözcüğünün tekrarlarıyla oluşturulan sözcüksel ve ritimsel tekrarlar, bu uzun şiirin daha da güçlenmesini sağlamıştır. Yaşama ve dünyaya karşı coşku her kelimedede hissedilir... "Hayatımızdan" adlı şiirini şöyle bitirir:

Şubat 1969

Kış

Berrak

Güneşli hava

Bir paket sigaram

Ve güzel düşlerim var

Dünyadan.

Çamurdan bir heykelmiş gibi

Dünyaya

Şekil verebilmek hayat.

Ve birden

Dönüp yüzümü

Dünyaya

Diyorum ki

Arkadaş:

YAŞARSA

HAVAYA SIKILI

BİR YUMRUK GİBİ

YAŞAMALI İNSAN.

Kitabın kapağı da böyledir zaten. Ancak bu kitaptaki en önemli şiir, 'Diren Ey Kalbim'dir. Şiir yaşanan olayların ortasına bomba gibi düşmüştür. Bizdeki

'68 kuşağının simgesidir adeta. Kitabın diğer şiirlerine göre daha yalın daha az dize kırılmasını içerir. Yalın bir anlayışla yapılandırılmasına karşılık, akılcı ayrıntılarla donatılmıştır. Şiir en vurucu nakarat bölümüyle başlar. Sınırsız bir insan ve hayat sevgisi vardır şiirde, her şey bir solukta olup biter. Coşku bütün sözcüklerin atomundaki yerini alır:

Çiçekler nasıl fişkirir dallarda
Balıklar nasıl yavrular
Bir çocuk ki nasıl çar
Gözlerini dünyaya
İşte ben öyle yaşamak isterim
Bir tren rayların üzerinden
Nasıl kayar gider
Öyle yaşamak isterim.

Cesurum! Ey hayat
Cesurum! Ey namussuzlar
Genç bir yürekle
Karşı çıkıyorum dünyaya
Eskimiş potinlerim benim
Güveniyorum sizlere.
Büyük bir coşkuyla
Yürüyorum sokaklarda
Yumruklarım sıkılı
Türkü söylüyorum haykırarak
Haykırarak yaşıyorum.

Diren! Ey kalbim
Diren! Yenilme
Sen benim silahımsın
Aşkımsın.

İlk şiirlerden beri görülen dünyayla ve hayata olan aşkın yanına artık dünyaya sataşma, dünyayla savaşım eklenir. Bu savaşım da coşkuludur, umutludur. Tüm ülkelere, tüm halkların yaşamına ilgisi vardır. Kitabı oluşturan yedi şiir de uzun solukludur. Her şiirinin gersinde toplumsal olayların resmi vardır. Daha da kazarsanız dünyayı kucaklamak isteyen, kabına sığmayan bir gençliğin güçlü seslerini bulursunuz.

Bu dönemi şöyle anlatıyor Özkan Mert: "60'lı yıllarda yaşanan, öğrenci hareketleri, demokratik bir toplum özlemi ve tüm dünyada yükselen kurtuluş ve bağımsızlık hareketleri belki bize, şiirlerimiz için gerekli doneleri hazır sundu. 70'li yıllar ise, baskıların, acıların, suskunluğun yıllarıydı. Belki de, 60'lı yıllarda yaşanan şiirin altın çağı, yerini, dünyadaki hızlı çalkantılar sonucu, 90'lı yılların 'değerler çöküntüsüne' bıraktı. 60'lı yıllarda şairler

arasında yaşanan şiirsel ve sosyal sinyaller, 90'lı yıllarda 'ne pahasına olursun' anlayışıyla 'bireysel varoluşlara' dönüştü.

Kitabım çıkar çıkmaz toplatıldı. "Komünizm propagandası" yaptığı gerekçesiyle Ankara Üçüncü Ağır Ceza Mahkemesinde yargılanmış ve beraat etmişti. Duruşmalar sırasında avukatım çok saygı duyduğum, çok sevdiğim Halit Çelenk, şiir kitabında komünizm propagandası niteliklerinin bulunmadığını, şiir ve sanat yapıtlarıyla propaganda yapmanın mümkün olmadığını, şiirin sembolik temaları işlediğini, bu kitabın ise emperyalizmin niteliklerini anlatmaya çalıştığını çok güzel bir şekilde anlattı ve bilirkişiye inceletilmesini istedi. Bilirkişinin verdiği rapor sonucunda mahkeme beraat kararı verdi. Yapılan duruşmadan sonra, propaganda yaptığım gerekçesiyle 6 yıl 8 ay hapis ve 2.5 yıl da sürgün cezasına çarptırıldım.

Kararın alındığı duruşma günü ben İstanbul'da Sirkeci Gar'ından Almanya'ya gitmekte olan bir trendeydim. Böylece sürgünlük yaşantım başlamış oldu..."

KADINLAR

"Kadınların şiirle daha ilgili olduğunu sanıyorum. Bunun sonucu olarak kadın şairlerin sayısının daha çok olması gerekirdi. Değil ama. Burada bir eksiklik var. Kadınların yaşamın yaratıcıları olduğunu düşünüyorum.

Kadınlar daha çok barıştan yanadır erkeklerden. Neden? Çünkü onlar yeni bir varlık yaratıyorlar. Yeni bir varlık yaratan insan barıştan yana olur her zaman. Bu yüzden kadınlara büyük saygım var ve onlardan çok şey öğrendim. Elbette bu şiirime de yansdı. Kadınlarla dostluğu ve aşkı her zaman çok yüce bir değer olarak gördüm. Bir şair olarak onları anlamaya, keşfetmeye çalıştım. Kadınların her alanda daha çok yer alması, dünyanın geleceği açısından önemli."

Özkan Mert'e göre şiir, aşk ve kadın birbirinden ayrılmaz: "Aşk ve şiir; birbirlerine çok yakın şeyler. Ben bir yerde şöyle söylemişim: 'Şiirlerimdeki kadınları çıkarırsanız geriye bir şey kalmaz' diye. Kadınlar olmazsa şiir de olmaz."

KENTLERİN SENFONİSİ

Modern Türk şiiri başlangıcından bugüne incelenirse, şiirde kentin ve kentteki şiirin temasal zenginliğini, en özgün anlatan şairlerin başında Özkan Mert gelir.

Kent günümüzde, modern yaşamın parmak izlerini taşır.

Şiirdeki mekân, zamanla açimler yaparak temaya yansır. Şiirdeki mekân olarak kent ise, tema ile olanaklıdır.

Özkan Mert şiirinde kent, aşk ve şiirle buluşur. Bu buluşmada şairin geçmişi, yaşadığı günlerin hisleri, tutkuları ve bunların parmak izleri birleşmekte ve onu yeni bir bütünlüğe taşımaktadır: Aşk'a...

İlk şiirlerinden başlayarak, şair kentin ortasındadır; dünyadaki kaosu odağındaki minik bir maket olan kent, şair için modernitenin ve aşkın dünyaya açılan "eşiği"dir. İlk şiirlerinde dünyaya sataşması, coğrafyalara hızla dalışı ve bunlar arasında şaşırtıcı bağlantılar kuruşu düşündürücüdür. O ilk şiirlerde "*Laterna çalıyor İstanbul'da bir ihtiyar*", "*Paris'te modası geçmiş bir gece / Sein kıyısında Tanrı'nın ayakkabıları*", "*dünyanın içinden trenler, lokantalar geçiyor*" dizeleri, şiirlerini ilk kez radyodan dinlediği "Enver'in meyhanesi"nde "*Aşyalıyım Yarem Derindir*" demesi şiirinin gelecekteki yoluna dair ipuçlarıdır. Şair, kollarını yavaş yavaş bütün dünyaya açmış, sınırları ortadan kaldırmaya başlamıştır. "Kahraman Kalbim"de dediği gibi, artık koşmaktadır, ancak dünyanın kollarına doğru bir koşudur bu: "*Van'a doğru giden / Bir trende / Ve Çin'de anlatılır / Bir piyade erinin / Horasan'da çektiği olduğu / Çiçekli ve kırmızı fotoğrafı / Aşklı, gözyaşlı karısı / Kuru güller sıkıştırılmış mektupları.*" Böylece herkese bir şeyler söyleyebilmekte, dünyadan güzel düşleri olduğunu dillendirebilmektedir.

Özkan Mert şiirinde kentler ve coğrafyalar sürekli bir çalkantı halindedir, aşkla, tutkuyla, heyecanla salınmaktadır. Şair bunun için en uygun metaforları kullanır. Çünkü şiir donmuş bir kavram değil, benzersiz bir varoluş biçimidir. Onun şiirinin saati kavramlara değil, ışıltıyla titreyen, okuru da heyecanlandıran, şaşırtan imgelere ayarlıdır.

Özgürlük isteyen, sokaklarda elde pankartlar, "Diren ey kalbim!" diyen gençlerden sonra ilk kitabı "Kuracağız Her Şeyi Yeniden"i çıkar çıkmaz yasaklanması ve hapis cezası nedeniyle "Afrika kabilelerinde bile düşünce suçu yok" diyerek, İstanbul'dan bindiği trenle yurtdışına çıkar. "*Geçip gitmiştir Orta Avrupa şehirlerini*", bir "dantel işleme" olan Budapeşte'yi. Böylece hep anlattığı, çoktan şiirlerine girmiş olan dünyanın ortasında, bir sürgün olarak bulur kendini. Almanya'da on ay gezerek çalıştıktan sonra, esas serüven başlar: "*Bir gün iş çıkışı birahane bira içiyorduk. Orada masanın altında Almanca yazılmış bir broşür buldum. İsveç üzerine yazılmış çok güzel, renkli fotoğraflarla dolu bir broşürdü. İsveç'te yüz bin göl varmış. Nüfusu sekiz milyon olduğuna göre, seksen kişiye bir göl düşer. Sarışın dilberleri, doğası ve binlerce adasıyla meşhurmüş. Okumak isteyenlere burs ve iltica hakkı veriyorlarmış. Bardağımdaki son bira yudumunu da içtikten sonra 'Hamdullah' dedim, 'Ben İsveç'e gidiyorum'.*"

Özkan Mert bu noktadan itibaren hiç bilmediği bir kültürün, dünyanın dört bir yanından gelen mültecilerin, bambaşka bir hayatın içinde bulur kendini. Dili gibi şiiri de bu noktada büyük bir çalkantı içindedir. Bir süre yazmaz, İsveççe öğrenir ve dilsel uzayın koordinatlarını belirler. 1982'de yayımlanan "İşte Hayat! İşte Ölüm ve Tarih!" adlı kitabı, sürgünlüğün, vahşi ama güzel yaşantı ırmağının izdüşümleri, dip akıntılarıyla kaynaşır. Tıpkı Lund kentine

giriş gibi, *"Bir şehre trenle girer", "Terk etmeden beş dakika önce / Bulduğum bütün şehirler / Gergin işlek karnın senin / Ensemde aşağılara yayılan / Isı"* der. Hint Mihracesi'nden Valansiya Portakalı'na, Beşlikler'den Ateş Hattındayız Bir Kentin'e dek, şiirleri farklı kimliklerle ve Stockholm'ün şaşırtıcı gerçeküstü görüntüleriyle dolmuştur: *"Sanki şehirler yoktu bir zaman, / kuşlar yoktu, savaşlar, aşklar... / (...) İşte! Ateşler ve zambaklar ülkesi / Baltık'tayız // Baştan başa yarıp geçiyor / 6:45 banliyö treni Stockholm'u. / Karşımda oturan çay bardağı gibi bir kadın. / (...) Ne kitaplar kurtarır bu şehri / ne de ortalama bir aşk / (...) Terli terli akar gider trenler / sırtlarında koca koca kentlerin solukları / Ve arkamızdan salladıkları dostların / mendil değil, beyaz güvercinler. // Altın gözlü kısırağım benim / Haydi! Uçur beni Gediz'e ."* Bu görüntüler çocukluğunun geçtiği Konya, ilköğrenlik yıllarını geçirdiği İzmir ve Ankara'yla sarmaldır. Şiirsel gerilim, kentlere, aşka, heyecana ve insan yaşamına, hayata duyulan entelektüel merakla kaynaşmıştır.

Özkan Mert, ucunu Stockholm'e saplayarak pergelini tüm dünyaya açmıştır. O pergelle çizmiştir şiirinin coğrafyasını. Bu coğrafya yalnız doğasıyla varolmaz, insanıyla, yaşantısıyla, kültürel kimlikleriyle katmanlaşır şiirlerde. *"Şakaklarını çarpa çarpa, dans eden sokaklarından geçmiştir"* kentlerden, "hiç bilinmeyen bir planetten", "bir mültecinin mektubu"ndan taşmış, 1987'de yayımlanan "Stockholm'de Mavi Saatler"e dek uzanmıştır. Bu kitapta şiiri gırtlığından yakalamıştır ve şiirlerde kent izleği, geniş bir yer tutmaktadır. "Kalbi dünyanın ortasında bir menekşe"dir: *"Turuncu saatlerle kuşatılmış / bir İskandinav kentinin kahvehanelerinde / hiçbir şeyi yönetemiyorsun. Kalbini bile. // Bu Kuzey kentlerinde hüzün / bir likör tadında, / ve ne zaman öpsem bir Fin güzelini boğazından / katiyen hoyrat bir kırmızı dudaklarında."*

Bu kitapla birlikte kentler, yer yer masalsı, ancak bütününde şiirsel gerçekliği "büyülü gerçekliğe" sürükleyen bir anlayışla yer almıştır Özkan Mert şiirinde. Böylece başta şiirinin başkenti sayılabilecek Stockholm ve İzmir olmak üzere, tüm coğrafyalar ve kristalize olmuş imgeler, soluk almış, gömleğinin yakasını yırtmıştır. Artık kenti "güvencinler sallamakla", "dünyaya girer gibi şiire girmekte", "bir kentten kaçarken, bir başka kent açılmaktadır gözlerinde". Çünkü "Sapanımda İnce Güzel Bir Taş" şiirinde dediği gibi: *"Bir şiir bir kent'i yıkabilir / Doldur kelimeleri Ateeeeeeeeş!"*. Dünya yüzüne çarpmaktadır. Bir yanda "hülyalı İzmir sokaklarında" sihirbazlık asistanlığı yapmakta, "uçan kuşları kiloyla satanları" tanımakta, diğer yandaysa "Atlantik'te bir akşam", *"cebimde meridyenler ve kırmızı gazoz kapakları / sarıl bana sevgilim sarıl! / Kuş sesleri geçsin aramızdan // Yırtmacından öperim seni!"* demektedir. Şiirlerde Baltık'tan İzmir'e, El Salvador'dan Çin'e, kentler arasında savrulup durur. Kitapla aynı adı taşıyan metinde bunu belirtir: *"Hayatım parça parça. Bir parçam İzmir'de mor yağmurlar altında ıslanmakta. Bir parçam Amsterdam'da liseyi yeni bitirmiş"*

genç bir Türk kızının kalbine gömülü. Bir parçam Ankara'daki öğrenci yürüyüşlerinde haykırmakta."

Stockholm ise, onun hem sürgünlüğünün hem de yeni yurdunun başkenti olmuştur. Bu nedenle "sıcak bir Akdeniz mavisini düşlerinde çalkalansa" da, "Masmavi bir Stockholm tutuşturdu beni" demiştir. "Allah ve Tango", "Mozart ve Akdeniz" şairin Türkiye ve dünya görüntüleriyle doludur. "Işıklı bir sürgün"dür ama bütün aşklarla, heyecanlarla, seyahatle dolup taşmaktadır artık: "Çok çapkın bir maceradır bu yüzden / Benim doğduğum: Ekim / Coğrafyası: Palandöken Dağları. // Anlatılır ki, ananın memelerine ilk çarpışım da / Küçük kollarıyla Dünya'yı kucaklayan / Bir sarhoştum."

Metin Celâl bir yazısında, "Yenilik sözde değil, kimlikte olmalıdır. Nüfus kâğıtlarını tütün sararak harcayanlar ancak ozandır. Arnavut kaldırımının, tramvayın ve gözlerle selamlaşmanın sadece nostalji olmadığını, kendi aralarında bir etkileşim olduğunu, onlarla yaşamazsanız kıymetlerini bilebileceğinizi en iyi o hisseder" der. Bu sözler sanki Özkan Mert şiiri için söylenmiştir.

"Aşk hepimizin Venedik'i"dir şaire göre. "İzmir benim hatıra defterim" diyerek, geçmişle bugün, bugünle gelecek yaşamı arasında duyguyla donattığı bir bağ kurar. Bu köprüde esas görevi Stockholm yüklenmiştir. Dünyayı evi olarak görmektedir Özkan Mert. Bir söyleşide "Kendimi de dünyalı olarak tanımlıyorum. Her yer evim. Türkiye arka bahçesi, İsveç yandaki avlusu, Çin biraz daha ileride bir sokak. Kafamın içindeki sınırlar kalktı artık" demektedir. Çay ve elma kokan bu planette, Stockholm onun yeryüzüne açıldığı bir eşik, bir basamaktır. Onun savunma alanı ya da kalesi yoktur, hiç olmamıştır. Cemal Süreya gibi nereye gitse "yalnızlığının" değil, "aşkın, tutkunun" başkenti orası olmuştur. Bu noktada Süreya gibi "göçebe" değil, tam tersine seyyah ve bir şiir kültürü elçisidir.

"İki bombanın patlaması arasındaki sessizlik yönetiyor Dünyamızı" diyen şair, sözcüklerinin atlasını bir filozof edasıyla ölçer ve aforizma tadı taşıyan, şiirinin anahtarı diyebileceğimiz bir dizeyle her şeyi özetler: "Dünya hepimizin buluşma yeri."

Şiir kaleleri bir bir çöküp yıkılırken, Özkan Mert, şiirin o parlayan burcunda, çok sağlam bir kale gibi, soluk alan kentler, aşklar ve coşkunun geriliminde sonsuza doğru akar. Bir seyyahın yaşantısına dönen yaşantısı, bu gerilim içinde çözülüp giderken, gurbeti ve hasreti aşmış, Necatigil'in deyişiyle şiirin "hikmet burcu"na ulaşmıştır. Ataol Behramoğlu'nun deyişiyle ise, "Özkan Mert, kabına sığmayan bir yaşama sevinci ve özlemi, halkın ve ülkenin yaşamına ilgi, geleceğe ve gençliğe umut duyguları ve istekleriyle dolu şiirler yazdı. Uzun ve soluklu şiirleri, benzetme, metafor zenginliği ve tema çeşitliliğiyle dikkat çekti" ...

Stockholm odaklı bu koordinatlar Özkan Mert şiirinin bugün geldiği noktada daha belirgin haldedir. Şiiri her yönden beslenmiş, estetik anlamda özgün bir dilin kristalleşmesine, imgelerin gözalcı bir berraklığa kavuşmasına

neden olmuştur. Bu kavuşma, 1995’de yayımlanan “Bir Irmakla Düello Ediyorum” kitabıyla zirveye ulaşır. Bu kitapta bir yanı İstanbul Bebek, diğer yanı New York Manhattan’dır. “Bir sözcüğe Himalayalar’ı bindirmekle meşhur”dur, çünkü şairin sorunu Türkiye üzerine yazmak değildir. Onun sorunu evrensel bir şablona oturtulmuş “insan” sorunudur. İnsan dünyanın hemen hemen her yerinde aynı sorunları yaşamakta, şair de anayurdu olan “dilinde” bu sorunu aşmaktadır.

1984-2001 arasında yazdığı, çeşitli kitaplarından aldığı kent-aşk temalı şiirlerini bir araya getirdiği “Kentlerin Senfonisi” adlı kitabında buna değinmiştir: “Ben Türkçe yazdığım sürece, fizikî olarak dünyanın neresinde yaşarsam yaşayım evimdeyimdir. Bir şairin şiiri evi, evi de şiiridir.” “Yıldızların Nerde Amsterdam?” diye sormaktadır, “Hoşça kal Belin! Ben Yine Gelirim” demektedir. Bu büyük şiir panoramasında, “Kuzey denizinin üstünde, buzları çelik burgularla delip balık avlayan İsveçliler”, “şiirden arabasıyla Bodrum’da dolaşmakta olan İlhan Berk”, “kurumuş bir nehir yatağı” olan evi yan yanadır: “Ben hep uzaktayım zaten / Napoli ile Rio arasında / bir sokakta / (...) Pekin ile İzmir arasında bir meyhanede / Çinli kızlarla kırıştırıyorum / dünyayla flört ediyorum / (...) Pekinli bir karpuzcuya / Napolili bir şaire / Bodrum’daki küçük bir koyu anlatıyorum / (...) Adres defterim Atlantik’te yüzüyor / üzerinde yanardağlar / ve eskil bir albüm: Tüm fotoğraflarım / denize dökülmüş / Van Gölü ile Atlantik arasına gerili yüzüm / bir sustalıyla delik deşik: / Kuşlar uçuyor içinden / Ben ner’deyim hep bilinir zaten / bir sözcüğün içinde çektiğim esrar / Borneo’da deniz çingeneleriyle / zina halinde yakalandığımız şafak / hep bilinir. Bir efe gibi / dizlerimi vurduğumda dağlara / omzumda bulutlar parçalanır” ...

Özkan Mert doğaya, kentlere, kadınlara aşkla bağlıdır. Özkan Mert şiirinin başında nerede olduğunuzu bilebilirsiniz belki, ancak ineceğiniz yer çok daha farklı bir yerdir. Kaldı ki, şair bile bu “yolculuğun” nereye varacağını kestiremez. Bunu ancak yazarak ortaya koyar. Alışılmış kalıpları kırarak, okuru şaşırtır, hissetmediği şeylerin içine yuvarlar, bambaşka bir yapı kurar sözcüklerle: “Saksafonumdan bir İzlanda güzeli fişkırıyor”, “Barcelona’dan ayağımı denize sokuyorum / Antalya’da bir kadının ayağına değişiyor / Ayaklarımız olmazsa / düşeriz Dünya’dan / Belki de yıldızlara takılır kalırız gömleğimizden / Ne zaman İzmir’e gitsem / ilk şiirlerimi toplarım sokaklardan”, “Ah Nil! Hepimiz senin çamurundan yaratıldık / Sen ki ılık çöl rüzgârlarıyla / öpüşürsün Aralık’ta / Bu yüzden pembe bir yangına dönüşür / Kül rengi dalgaların / Kuşlar ve firavunlar sevişir üzerinde. // Nil Nehri’nde ya da yeni palazlanan / bir Ege kentinde / hırpalayan nedir beni? / Nedir beni hüznülere boyayan? / Eminönü’nde çiçek satan küçük çocuk bağıriyor: - Bugün menekşede olay var!!!”

İkinci Yeni, kent insanının, sanayinin, kaosun, nesnelere dünyasının şiiridir. Bunların insanla olan ilişkisini açıklar. Özkan Mert de, İkinci Yeni’nin olanaklarından faydalanmış, kozmopolit İstanbul’u, sürgünlerin başkenti olan Stockholm’ü, kent insanının yaşamını şiirine ortak etmiştir. O,

şiiirlerinde insanın iç duygularındaki salınımı, tek başına bir anlamı olmayan motifleri değiştirerek, okurun önüne görkemli, etkileyici fotoğraflar koyar. Böylece okumayı şiiirsel bir şölene döndürür. “Şiiirimiz kentten içeridir abiler” diyen Ece Ayhan’ın şiiirindeki “yabancılaşma” olgusu yerine, ekonomik ilişkiler, sosyal hayat ve kaosun ortasında, bir üst gerçeklik yaratarak insanın ve aşkın kokusunu yaşar.

Özkan Mert’in, doğaya ve kentlere duyduğu bu aşk, tüm dünyayı ve içindekileri kavrayışındaki hümanist yaklaşımından gelmektedir. Turhan Günay şöyle diyor: “Özkan Mert, yaşadığı dönemlerin ve tarihin keskin tanığı. Gençlik yıllarındaki şiiirlerinde militanca söylediğı şeyleri bu kez çok ustaca ve ironi ile söylüyor... Okurken, tramvayla dünya gezisine çıkıyorsunuz. İlk dizede İstanbul’dasınız, ikinci dizede Venedik’tesiniz... Belki de, Avrupa’da yaşadığından olsa gerek, Türkiye’deki çarpıcı resimleri yakalayiveriyor hemen. Çoğumuz için olağan olan bu görüntüler, Özkan’ın şiiirinde kıvılcımlanıyor ve şiiirsel boyutlarına oturuyor... Evet! Özkan’ın şiiirleri özgürlük ve yaşam şiiirleri, ama ince bir erotizm ve acı bir hüzün, şiiirlerin dibinde tortu gibi çökmüş.”

“...Van Gölü Savunması” (2001), Türkiye’nin ve belki de dünyanın en uzun isimli şiiir kitabı olma özelliğini taşır. Ancak bu özellik, şiiir kitabının ismindeki tüm kavramların, şiiirin uzayında kaynaşmasıyla yeni bir platforma taşınmıştır. “Hangi kente girsem / dünyaya bitişik yaşamaktır / en büyük suçum” onun kent yaşamına bakışını özetler gibidir. “Temmuz ki / en çok lekeli kentlerde yakışık alır”, “Bize bir köy lâzım Atlantik’in ortasında; El Golfo. / Foça’nın abisi, / martı çığlıklarıyla bir yanardağın arasında” , “Bir saksafon sesine binip giderken ben / Toroslar’la Arizona arasında / yüzüme çizikler atan akam ey!”, “Pelerinimi üzerinde savurup geçtiğim / kentler ve kadınlar / solup gidiyor kalbimin albümlerinde”...

Yukarıda bahsettiğimiz, İkinci Yeni şiiirindeki kent yaşamının fotoğrafları eksiksiz yer alır şiiirlerde. Kentlerden kaçmaz, birçok şairin şiiirlerindeki aksine kenti ve aşkı kucaklar.

Kent olgusu, İkinci Yeni şairlerinden beri iyice sorgulanmıştır. Özkan Mert kenti sorgulamak yerine yaşar. Bu kent, modern, kozmopolit yaşantının içindeki kenttir. Kent her insanı yeniden yaratmaya, onu kendi elleriyle şekillendirmeye zorlar. Kimliğimize ortak olur, çizilmiş bir harita gibi yaşantınızı paylaşır. Elinizdeki bu kent pusulası, köy ve kasabalardan farklı olarak, sizi çizer, şekillendirir ve kaosun ortasında bireyin kendi tragedyasını yaşayamadığı bir dünyada, “insan” olmanın donanımlarını gösterir.

Jonathan Raban’ın “Soft City” (Yumuşak Kent) adlı kitabında şöyle diyor: “Köylerden ve küçük kasabalardan farklı olarak, yoğrulabilir olmak, kentlerin doğasından gelir. Onları kendi hakkımızdaki fikirlerimizle yoğururuz; biz onlara kendi kişisel biçimimizi dayattığımızda gösterdikleri dirençle onlar da bu kez bizi biçimlendirirler. Bu anlamda, bana öyle geliyor ki, kentte yaşamak bir sanattır. Kentsel yaşamın sürekli yaratıcı oyununda

insan ile madde arasındaki özel ilişkiyi betimlemek de sanatın, üslubun sözlüğüne ihtiyaç vardır. Hayal ettiğimiz biçimiyle kent, yanılısamaların, efsanelerin, özelemlerin, karabasanların yumuşak kenti, haritalarda ve istatistiklerde, kentsel sosyoloji, demografi ve mimari monografilerinde varolan katı kent kadar, hatta belki daha da fazla, gerçektir."

Özkan Mert şiirlerinde de, kentin yoğurduğu insan kadar, insanın yoğurduğu kent vardır. Bu kent ağırlık noktasını Stockholm ve İzmir'e dayasa da, her coğrafya, kendimiz hakkındaki düşünceleri yansıttığı aynada büyür ve parlar. Bir kavram olarak kenti, gerçeküstü imge ve büyümlü gerçeklik içinde yumuşakça eritir, masalsı görüntülerin basamaklarını tırmanır, okuru da bu şaşırtıcı güzellikteki manzaraya ortak eder: *"Koşturan halk: Kentin köşesi oluyor / trafik ışıkları önünde", "Hangi sokakta en uzunsa akşam / orada yakmışımdır saçlarımı / gazeteler ve rakıyla", "Yeryüzünün tüm sokaklarını taşımışlar turistler Foça'ya. / Dünya haritasında kargaşa var. / Sokak kırıntılarını taşımak için / ne ücret alınacağı yazılmamış / THY tarifesine"...*

Küçük İskender'in sözleriyle biraz açımlayalım: *"Yeryüzü kültürleri, bir şairin zenginliğidir. Her kültürün getirisi olduğu kadar, yozlaştırıldığında görüntüsünün de olduğu muhakkaktır. Yozlaştırmanın karşısında durmak zorundaki şairin iyi/kötü biçimindeki değerlendirmelerden arınıp diyalektiğe dayalı doğru/yanlış'ı kriter kabullenmesi daha akılcıdır. Bu noktada herkes farklı kültürlerle harmanlanabilir; baskı, yasak, sansür reddedilir."* *"Metropol sado-mazoşist ilişkiler isteyen bir yerleşim biçimidir. Çünkü zordur orda tutunmak. Tutunabilmek için de birini itip birine tutunman gerek. Her biçimde çok zor. Ana kentlerde, özellikle büyük ana kentlerde bu böyledir."*

Bu noktada tutunmak-tutunmamak değildir Özkan Mert şiirinin asıl derdi. O farklı kültürle farklı coğrafyalarda harmanlanmayı göze almıştır. Asıl konu dünyayla birlikte sorgulanan bir dilde, doğru sorulara doğru yanıtlarını bulmak için, kimliğin döllelenmesidir. Böylece "bahar kentlerin gelini" olur ve *"gökyüzünü bir köşesinden yırtarak / dünyaya sapan bulutlarla çarpış"*ır. Bu buluşma, son derece erotik bir çarpışmadır: *"Ben öyle kentler tanırım ki / memesi sutyeninden taşmış / genç kız gibi uyanırlar sabahları. / Güneşin ilk ışıklarıyla öpüştüklerinde / kırmızı bir gül gibi açarlar yeryüzünde. // Ve zaten her kent başka bir kente açılır bir köşesinden."*

Özellikle son dize, bir aforizmadır ve her şehir, Stockholm'e açılır bir köşesinden. Muhsin Şener, Özkan Mert şiiriyle ilgili yazısında değindiği gibi, *"O aşkın ayrımsız coğrafyalara, kentlere ve yolculuklara uzanan yanları vardır. Bahsettiği coğrafyanın herhangi bir noktasıyla, herhangi bir yolculukla bu aşk arasında kurulmuş bulunan ilişki yoğunluk bakımından hiçbir ayırım taşımaz."*

Son olarak 2007 Şubat'ında yayımlanan Gelincikya'da, hayatla buluşan, sizi İstanbul'daki bir tramvaydan Amik Ovası'nda indiren, mor bir motosikletle Tayland'a götürüp orada da tuk-tuk'a bindiren, coğrafyalar ve yaratıcı imgelerle, metaforlarla, Türkçe'nin güzellikleriyle öpüşen şiirlerin, bir

okuma şölenine dönüştüğünü görürüz: *“Zaten ben, ne zaman dökülse kalbim dünyaya / kuşların en çok geçtiği sokaklara sorarım yüzümü. / O sokaklarda kaybolup gitmiştir gençliğim. // Ama İzmir’i en iyi ben bilirim: / Çünkü çok uzaklardan gelenler bilirler / en iyi evlerinin kokusunu.”* Görüldüğü gibi, ilkençlik yıllarıyla Şu andaki yaşamı iç içe geçmiştir.

“Ben oturmuş ne yapıyorum burada? / Gidip bahçemde leoparlarla oynasam daha iyi. / Ya da Tayland’da bar açsam; en fiyakalı / Akdeniz mavileri satsam. / Dudaklarındaki Leylak buğusu’nu / çek kenara / geçeyim sevgilim. // Gömleğimi kırmızı bir okyanusa döküp / sürgülenmem Bangkok’a / suçlu olduğumu göstermez tenimin: / Tenin bilinci yoktur / S a v r u l u r”. Yaşamının bir bölümü artık Tayland’ta geçiren Şair, birçok Şiirinde burada yaşadıklarını Şiirine aktarmıştır. Bunu yaparken çok değişik ve gösterişli bir görsel imge çizmiştir. Tayland’da bar açmak gibi bir “gerçekliği”, “Akdeniz mavileri satmak”la kırmıştır. Yurt dışında yaşadığı deneyimler, onun başka kentlere, yaşamlara dair farklı resimleri hemen yakalamasını sağlamıştır. Dünyayı sözcüklerle gördüğü için de bunu Şiirindeki prizmalara yansıtmiştir.

Bu durum, çok daha önce Cemal Süreya’nın: *“Özkan Mert, kuşağı içindeki konumunu değiştirdi. Bir şeyleri tersine çevirdi. Kuşağının dize ustaları arasında birinci sırayı yakaladı; gerçekten Şiire müthiş bir açılışı var. Şiiri, dizeyi, imgeyi ve dünya konukluğunu nasıl yakaladı! (...) Her yanıyla gerçek bir Şair karşısındayız. Uzaklardan yazmış: ‘Türkiye, Şiirde, İsveç’ten daha iyi görülüyor gibi geliyor bana.’ Sevgili Özkan, elbet öyle olacak sen varsın bir kere...”*[13] sözleriyle saptanmıştır.

“Herkesin hayatının herkesten geçtiğini” söyleyecek kadar felsefe yüklü, *“toprağa diktiği lale soğanlarından kuşlar fıskırınca”* diyecek denli hayal dolu bir Şiirdir Özkan Mert’inki... Dahası mı? İşte: *“İskenderiye’de / siyahlar giyinmiş genç Arap kızlarının / çırılçıplak ayakları / neden bir çift kelebek gibi / konuyor gömleğime? (...) Nedir hep eksik olan ve hiç tamamlanamayan / aşk nereye götürür bizi? / Yere çakılmakta olan bir uçağa / İstanbul’a saat kaçta ineceğini / sormak gibi bir şey bu. (...) Kübalı kadınların / memeleri arasında yuvarlayarak / yaptığı kaçınıcı puro ağızındaki? (...) Şebekelerinden serçeler uçuran / kızlara doğru yanışım / yanış anlaşıldı”.*

Şair, dünya gezgini olarak Mısır’dan, İzmir-Karaburun’dan, Küba’dan taşıdığı görüntüleri tek Şiirde kaynaştırır. Aşkın, tutkunun, kentlere ve yolculuklara uzanan yanları vardır. Çin’den Afrika’ya, Akdeniz’den Baltık’a uzanan bir coğrafyada insanı, hayatı ve aşkı kucaklar. Ona göre, Şiir her yeredir ve *“herkes bir tanıdık arar dünyada”*. Van Gölü Savunması Şiirinde olduğu gibi, ilerleyiş hep *“iç patlamalarla”*, dinamiklerin ateşlenmesiyle gerçekleşir. Şairin bütün Şiirleri birbirlerinin devamı niteliğinde akıp dururlar. Kocaman, coşkulu ve rengarenk bir nehir gibi.

“Sevgili Levet Atalay,
Sevgili dostum, gençlik ve askerlik arkadaşım,
Sevgili şairim.

Yıldızları çalınmış bir gök gibi içim
Levent Atalay

Sana yıllar sonra yazıyorum.
Nasıl da geçip gitti yıllar... İzmirli pembe yıllar, ilk gençlik aşkları, ilk şiirler,
mavi sokaklar, açık hava sinemaları...
Biliyor musun? Varyant'da, akşam güneşinin batışını seyrettiğimiz o küçük
bahçeli kahvehaneyi cami yaptılar. İkiçeşmelik'te, galonla şarap içtiğimiz,
tükrük köftesi yediğimiz “Enver'in Meyhanesi”nin yerinde yeller esiyor.
Herşey satıldı Levent!
Herşeyi buldözerle yıktılar!
Artık ne Lozan ne de Şenocak Açık hava Sineması var.
Hatırlarsın! Eşrefpaşalı aileler manğalları ve yemekleriyle gelirlerdi Şenocak
Açık hava Sinemasına... Kızlar erkekler birbirlerini gözlerler, mektup
değiştirirler ve flört ederlerlerdi. Öğle yemeklerinin hemen arkasında
Hacivat Karagöz oynatılırdı. Akşama kocaman bomba gibi iki yerli film. Ben
Turhan Feyzioğlu ve Eşref Kolçaklı filmleri severdim sen Neriman Köksal ve
Orhan Günşiraylı.
Seninle, su, yeşil nohut ve çizgili romanlar satardık... Pekosbil, Tom Miks,
Mandrake!
Bazı günler sihirbazda gelirdi... Zati Sungur.
Lozan Açık hava Sineması'ndaki o İtalyan şarkıları hala kulaklarımda.
Sürgünlük yıllarımdan sonra İzmir'e ilk gidişimde, Şenocak'ı ve Lozan'ı
aradım.
Bulamadım.
Yerine apartmanlar dikmişler.
Yıl 1961. Lise 1'deydim.
Lozan'ın biraz ilerisindeki kahvehanenin önünden geçerken, radyodan TSK
bildirisini duymuştum. Yönetime el koymuşlardı.

Ne keyifliydik seninle o yıllar!
En güzeli lise 1.
Namık Kemal Lisesi...
Saat kulesi...
Kemeraltı...
Varyant...

Ve ansızın ilk aşk!

Oysa ben TBC'liydim kan kusardım.

Daha 2 yaşındayken yakalandığım verem yakamı bırakmamış, nüksetmişti. Seninle telefon katologlarına, reklam, telefon numaraları toplar tabelacılık yaptık.

Pirinç tabelaları parlatmayı öğretmiştin bana.

Aşık ve veremliydim.

Ve kuş gibi hafıttım, 48 kilo.

Askeri hastahanedede 3 ay yattım. Kalçalarım pensilin iğnelerinden delik değiş olmuştı.

Hastabakıcı iğneyi sokacak, delik olmayan bir yer bulamıyordu.

Çevremizdekiler benim her an öleceğimi düşünürlerdi.

Ama sen her zaman dünyanın en sağlıklı insanıymışım gibi davranırdın bana.

Sonra bir şarap ambarında çalışmaya başladın.Öğle tatillerinde, iki şişe şarapla gelirdin, sonra Kemeraltı'nda bir pidecide 1,5 yada 2'lik kıymalı yumurtalı pide yerdik. O pideler ve senin benim için getirdiğin şaraplarla kilo almaya başladım.

Sürekli gittiğim Dispanserin doktoru:

-N'oldu oğlum sana 10 kilo almışsın.Yırttın! Kurtardın paçayı! demişti.

Hayatımı sana borçluyum Levent!

Sen hayatla hiç uzlaşmadın. Hayatı olduğu gibi kabul etmedin.

Lise'yi de sevmedin, düzeni de sevmedin.

Sanırım tek gerçek dostun, tek arkadaşın bendim.

Çünkü o kadar bohemce ve tehlikeliydi ki yaşamımız, ölüm bile bizden korkmuştu.

Bir kedi yavrusunun yumuşacık başını okşar gibi okşuyorduk ölümü hergün.

İşte bunu paylaştık seninle.

Peki! Şiir nasıl girdi hayatımıza?

Ama önce seninle yaşadığım ve hiç unutmadığım bir anımı anlatmalıyım.

Güzelyalı'da, denize kıyısı olan bir rum evinde kalırdınız, annen ve erkek kardeşinle.

Denizle birleşen küçük bir bahçeniz vardı. Burada, kırmızı şaraplarımızı içerek güneşin batışını seyrederdik. Bir akşam gaz tenekelerinden birinin kapağını koparıp içinde balık kızarttın. Senin yakaladığın bir balıktı.

Ne balığıydı bu gün bile bilmiyorum.

Ama o balığın ve o akşam içtiğimiz şarabın tadını hiç unutmadım.

Güneş de o günden sonra hiç o kadar genç batmadı.

Çok genç yaşta aramızdan ayrıldın.

Bir otobüs'ten iner gibi, sessizce indin hayattan.
Necati Abi'den öğrendim, son nefesinde beni görmek istemişsin.
Kusura bakmak gelemedim Levent! Çok uzaklardaydım.
Sürgündeydim!

Peki! Şiir nasıl girmişti hayatımıza?

Şiir bizim hayatımıza girmedi. Bizim hayatımız zaten şiirdi. Biz şiirdik.
Ansızın sözcüklere yakalandık tıpkı bir sagnağa yakalanır gibi ya da
sözcükler kelebekler gibi konmaya başladı omuzlarımıza, yüzümüze,
saçlarımıza...
Şiir bir kelebek baskınıydı...
Dünya'ya ne kadar meraklıydık!
Varyant'ta şiir konuştuğumuz kahvehaneden, denize bakar, limana girip
çıkan gemilerisayardık. Hanği ülkeden geldiklerini bulmaya çalışırdık:
Şu mavi gemi İtalya'dan!
Hayır! Hayır İspanya'dan, bayrağını görmüyor musun?
Ama yanındaki Çin gemisi!

Tartışmalarımız sürer giderdi. Ve hayal kurardık:
"O gemilerden birine gizlice binip, bizi bulamayacakları bir köşeye
saklansak, Barcelona'ya, Marsilya'ya, Madagaskar'a, Küba'ya... gitsek"

'Marsilya'ya bandıralı bir şilebin içinde olsak ne çıkar' (1)

Yazdığın her şiiri bana gösterirdin.
Bir gün evde aynanın karşısında, yüzümde sabun köpükleri traş
oluyordum:
Bir şiirini getirdin, okudum hemen ve seni kucakladım:
-Levent! dedim. Levent muhteşem bir şiir bu!
Bu olayı herkese şöyle anlattığımı duydum çok sonraları:
-Özkan o kadar çok sevdi ki şiirimi, muhteşem bir şiir! Dedi. Yüzündeki
sabun köpükleriyle öptü beni!

Evet! Sevgili Levent! Yüzümdeki sabun köpükleriyle öptüm seni.
Çünkü çok iyi bir şiirdi okuduğum. Sen daha işin başında çok iyi bir şairdin.
Aradan yıllar geçti ama şiirlerinin içindeki o büyük çarpıntı ve sözcüklerinin
çekim gücü "zaman'dan hızlı. "Zaman"a kök söktürüyor.
Bu gün bile ulaşılamayan muhteşem dizelerinle aramızdasın.
HEP ARAMIZDA OLACAKSIN!

Yıldızları çalınmış gök gibi içim
Şimdi hepimiz
Sen olduğum unutuldu

*Ne mutlu ısırışın içinde mutsuz çekirdek
marsilya bandıralı şilebin içinde olsak ne çıkar
çıkıp gelsen ne çıkar sanki*

*üşümüş kurtlar gibi yalnızlığın duruşu bu gün
unuttuk ne zaman en iyi geçtiğimizi bu yoldan*

Uzun kıyı martılarının bıraktığı ses gibi birden

*şimdi temmuzda düşünen bir adamdan
aralıkta kapanan kadına*

*Yeni şiirlerin bekliyorum Levent!
Unutma göndermeyi!"*

(1) Erken Ölümlü Şairler Antolojisi/ Ahmet Günbaş / Hayal Yay.

EY! İZMİR ŞEHİRİ
EY! LEVENT ATALAY

Özkan Mert

Ben değil miydim
Ey İzmir şehri
Gözleri en kara
En fişkın delikanlın senin?
Masmavi gökyüzünü
Kendime bayrak yapıp
Hülyalı ve amansız yüzümle
Ateşlemedim mi
Kendimi
Şehrin ortasında?

Ben değil miydim
Ey İzmir şehri
Senin hastanelerinde yatan
Tek bir dost yüzü görmeden
Aylarca Aylarca dinleyerek
Denizin dalgalarını
Vahşi hayvan çılgınlıklarına benzeyen
Ölgün, beyazımsı ışık altında
Kendi kendine
Bilenen bir bıçak gibi?

Neler düşünmedim
Hayat üzerine.
Ve ellerime aldım
Yüreğimi, beynimi
Şekil verdim
Parmaklarımla onlara
Sonsuz yalnızlığım içinde.

Ner'desin şimdi sen
Ey! Damarlarımda
Keskin bir cilet gibi duran
Alkollü
Serseri gençliğim?
Öpüştüğüm daracık sokaklar
Seviştığım mezarlıklar.

Ey
unutulmaz
Affedilmez şehir
İzmir!
Kanımın
Şiirimin şehri.

Ben değil miydim
Ey İzmir şehri
Sarı bir alkolün
Hızına kaptırıp kendimi
Küçücük gülüşlerine bir kızın
Büyüsüne aşkın
Uğruna bıçaklar
Mektuplar çeken
Ben değil miydim?

Ner'desin şimdi ey! Sen
İlk gençliğimin dostu
Sürgünlere, polislere
Beraber gittiğimiz
Dost?
Alkolü, yosun kokusunu
Serseriliğimi
Arkadaşlığımı
Paylaştığım
Şair Dostum!
Aslan kardeşim!

Askerlik arkadaşım!
Necati abiden öğrendim
Öldüğünü
Beni istemişsin görmek
son nefesinde
Çok uzaklardaydım ben
Dost! Affet beni
Yapamadım senin için
Hiçbir şey.
Sen'se hayatımı kurtardın benim.

Kuşlarla, çiçeklerle, karıncalarla
uyu!
Yazdığın şiirleri de
gönder
bana.
Unutma ha !

M OZART ve AKDENİZ

Şu iki dizeyle açılır kitap:

Üzgün bir melodidir benim yüzüm
kelebek kanadından ince dudağımdaki cigara

Özkan Mert, yaşadığı derin bir acı sonrasını şiirleştirmiştir. Dudaklarındaki sigarayı üzüntüden öylesine ezmiştir ki, sigara kelebek kanadından ince hale gelmiştir.

Tarihsel olanın dökümü, Düş ve Gerçek'te, 'Şiir Kahve İçmez'de, 'Şampanya Renginde Kalçaları Kleopatra'nın'da verilir. Knedini asi kılanın kitaplar ve hayat olduğunu söyler. Artık dünyanın çeşitli köşeleri aynı şiirin içinde buluşmaya başlar. Birinci bölümde Süveyş'teyken, ikinci bölümde Hamburg'dadır. 'Dünyayla Çektirilmiş Hiç Resmim Yok Benim' dese de, uzun seyahatlere çıkmıştır Özkan Mert. Bir yeryüzü gezginidir. Kuşkusuz bu gezginlik, tıpkı İsveççe'yi öğrenmesi gibi şiirine çok büyük zenginlikler kazandırmıştır: "80'li ve 90'lı yıllarda dünyayı gezmeye başladım. Avrupa artık çok ilginç gelmemeye başladı. Çin'e, Gambiya'ya, Ekvator'a, Portekiz gibi ülkelere gittim ve bu ülkelerin kültürlerini, kokularını yaşantılarını şiirlerime işledim.

Her şairin gezgin olması gerekmiyor tabii ki, ama bir şair gezgin olursa iyi olur. Zaten gezmek, yeni insanlar kentler tanımadan yazılamaz. Bu benim

için kaçınılmaz bir şey. Benim diğer kentlerle, diğer kültürlerle döllemem gerekiyor. Beslenmem gerekiyor. Şair başkalarının yüreğiyle kendini avlayan atmacadır. Şiiri başkasından geçirdikten sonra kendinizden geçireceksiniz. Yoksa benim düşüncelerim çok önemli değil bir birey olarak. Yanlış olur doğru olur, ama ben ne kadar ortak olabilirim insanlarla, insanları ne kadar kendime ortak edebilirim? Sorun budur. Ne kadar ortağız, ne kadar, neyi paylaşabiliriz? Kendimle kendimi paylaşmam o kadar önemli değildir.” (Işıklı Bir Sürgün)

‘Başımdaki Şapka Değil Van Gölüdür’, ‘Limon Renginde Bir Ay Bodrum’da, ‘Akdeniz Resimleri’, ‘Hoşça kal Sevgilim! Hoşça kal Cadillac’ım!’ hep bu seyahatlerin zenginliğiyle yazılmış gibidir. Hüzünlüdür şair, sürgünlük yollarda yine karşısına çıkmıştır sanki. İşte son şiirden önemli dizeler:

Ağzımda yanan sözcüklerle
uzanıp öpüyorum hayatı ve şiiri
en ince yerlerinden:
Sonuna kadar cesur ve güzel.

Kimselerin ulaşamadığı
İssız ve anarşist yüreğim!
Meridyenlerin arasında sıkışıp kalmış
bir mahkumsun sen!

Aşkların ve silahların gölgesinden
kanaryaların, akasyaların taşıdığı sokaklardan
bir biz kaldık geriye:
Gözleri en büyük en acı çocuklar

Kitaba ismini veren şiir, Özkan Mert’in son dönem şiirlerinde olmadığı kadar hüzünlüdür:

Mozart ve Akdeniz imgesi cebimde
nereye gitsem sürgünüm
Yağmur ve hüzün yağıyor tüm fotoğraflarımdan

Sürgünlerin ise tanrıları yoktur

Özkan Mert, ‘Mozart ve Akdeniz nasıl yan yana geldi?’ sorusunu şöyle yanıtlıyor:

“Bu benim şiirimden belirgin özelliğinden biri. Yani birbirleriyle ilişkisi olmayan objelerin bir araya gelmesi. Yaşamda da bu böyle. Örneğin balık ve hastane arasında ne gibi bir bağlantı olabilir? Ama yüzerken gelir bir balık sizi ısırabilir. Üç saniye sonra ya hastanedesinizdir, ya cennette ya da

cehennemdesinizdir. Aynı şekilde bu da benim kullanmak istediğim günlük yaşam tekniğidir. Ama tabii politik yapının içine geçirmek önemli. Hiçbir şey ama hiçbir şey benim şiirim için yabancı değildir.

Şu anda karpuzu getirip şiirin içine sokabilirim. Onun yanına da dokuzuncu senfoniyi koyabilirim. Anlayacağınız hayat çoğul ve renkli. (...) Aslında bütün şiirlerim birbirlerinin devamı niteliğinde. Söylediğim gibi daha değişik bir düzlemde ilerlerler. Sürekli anlatan şiirler bir dizeyle bağlanabilir. Vagonlar gibi, her şiir de kendi içinde özeldir. Benim bütün şiirlerim aşktan yanadır.”

NEHİR

Sonuç olarak Nehir şiir, Özkan Mert şiiridir. Zaten toplu şiirlerini bu ad altında yayımlaması da bunun kanıtıdır. Her yanıyla dünyayı anlamak için dünyaya sataşan bir şairdir Özkan Mert. Büyük acılardan ve kara dönemlerden geçmesine rağmen, beliki de en çok şiire tutunarak devam etmesini bilmiştir. Üstelik ‘coşkusundan hiç bir şey kaybetmemiş, havada sıkılı yumruğunu insan ve ülke sevgisiyle doldurmuştur!’.

Nehir her şair için yeni bir okul, yepyeni bir yol. O yoldan hem gelecekte yaşayacak bir şiire çıkılabilir, hem de bu zenginlikten faydalanarak kendine özgü bir şiir dili yaratılabilir.

Özkan Mert, kitabıyla ilgili olarak şunları söylüyor: “*Bu kitapta Türk şiirinde Nehir Şiiri bir okul haline getirmek istiyorum. Yani içinde çeşitli temalara el atan, uzun şiir geleneğini yaratmak istiyorum. Bu “Nehir Şiir” diye adlandırılabilir. Bu şiirin coğrafyası tüm dünyadır. Değişik ülkelerin kültürlerinden, insanların yaşantılarından resimler çizen, buna şiirsel yorumlar getiren bir stildir. Bu yaratıcılıkta ben yalnız yaşantımdan ve şiirsel imajlardan değil aynı zamanda kimyadan, fizikten, biyolojiden, coğrafyadan, astronomiden de büyük ölçüde yararlanıyorum. Tabii bir şiir akımı yaratmak için her şeyden önce o şiirin estetiğini ve mimari yapısını oluşturmak gerekiyor. Nehir ile bunun örneğini verdim. Böylece genç şairlere, şiire ve dünyada daha geniş perspektifle bakılabileceğini de göstermek istiyorum. Çok ortak duyarlıkların ve sözcüklerin kullanıldığı Türk şiirinde gençlere yeni bir seçim olanağı sunduğumu sanıyorum. Her zaman antimilitarist bir tavrım oldu. Hayatın nişanlısı ancak barış olabilir. Her zaman savaşa karşı oldum. Hangi neden olursa olsun.”*

- 1 "kimse kimsenin yakalayamadı hüznünü"
- 2 "insanın etine sokulmuş bir bıçaktır artık yaşamak"
- 3 "kimselerin karartamadığı bir yüzüm vardır"
- 4 "ama tuzlu serseriliğim benim, eksik olmasın"
- 5 "ateşten ve güllerden geçmelidir"
- 6 "şiirimiz zaten hayata paralel olmalıdır"
- 7 "en çıplak saatlerinde gecenin yakalanıyorum bir şiire"
- 8 "şiirdir diyorum beni bekleten uçurumlarda"
- 9 "yeni bir günün güzelliğiyle yıkanırken kalbimiz"
- 10 "Pelerinimi üzerinde savurup geçtiğim hayat"
- 11 "Dudaklarıyla bizi nasıl öpebildiğini araştırıyor şiir"
- 12 "yeryüzü göçebesi, kalbin otopside senin"
- 13 "kuş sesleriyle perdesini aralar prag"
- 14 "kimse, kimseye söylemez öldüğünü"
- 15 "iki kişinin en büyük yalnızlığı erotika"
- 16 "lale devrinde laleler ağlar mıydı"
- 17 "Şiir belki bir korsandır... bir zaman hırsız kırmızı sakallı"
- 18 "filinta gibi bir hüznle resmedilmişse kalbin."
- 19 "istediğin yerden geçir acılarını"
- 20 "Susun! Ölüm başlıyor oley"
- 21 "Beyaz gömleğimin yakalarına konardı ılık rüzgârlar"
- 22 "Sıfırların ne önemi var? Haydi bir rakam söyle Nancy?"
- 23 "Kaç bin yıllık acının alevinde dönen bir kürrreee!!!"
- 24 "ılık bir kan tadında dudaklarımdaki kuşlar"
- 25 "bilmezdim Türkçe kelimelerin, emilen bir kız dudağından da sıcak olduğunu."
- 26 "Kim topladı bizi Dünya'ya?"
- 27 "Telefon et kalbine. Ve kuşlara sor!"
- 28 "Kış ortasında yaz dağınıklığı yaşayan bir kent: Bodrum"
- 29 "Yeni bir çağ doğuyor acının başaklarından"
- 30 "Tut onu! Ellerin güvercinlensin"
- 31 "Londonskaya otelinin barında konyak kadehleriyle düello ediyor Puşkin"
- 32 "Penguenler nasıl girer bir şiire? Bilinmez"
- 33 "Yüzümüz bir ayna gibi parlayacak toprağın altında"
- 34 "Kuş sesleri kadar yumuşaktır onların (peygamberlerin) yüzü"
- 35 "elindeki rakı bardağını bir çivi gibi saplayarak geceye"
- 36 "İzlanda'da orman yok, Kızılderililerin de sakalı yok"
- 37 "Bir sustalı gibi parlarken dolunay İstanbul'da"
- 38 "Genç kızların pembe memelerinden almış rengini"
- 39 "Nerde akşam olursa or'da batır beni, serin öpücükleriyle"

- 40 "Ellerimi yıkamıyorum ellerinin kokusu çıkmasın diye"
41 "seninle sevişmek kuş seslerinden inip bulutlara binmek gibi bir şey"
42 "hangi dağla sevişse, kırmızı bir gül gibi düşürür akşamı yeryüzüne"
43 "Kalbim çıkmış kafesinden poz veriyor dünyaya!"
44 "Kendimi en çok ellettirdiğim ay mayıstır"
45 "Beni zaten hep bu güzellikler sarhoş etti"
46 "Pasifik ile Atlantik'in arasında bir pirinç tarlasında ay ışığı ile yüzümü yıkıyorum"
47 "Yırtık haritalara bir güvercin yuvası gibi işaretledim gizli aşklarımı"
48 "Dudaklarımdaki tuzlu ve limonlu tekila parıltılarından tanıdılar beni"
49 "Ben öyle kentler tanırım ki memesi sutyeninden taşmış"
50 "Yaşamın okyanuslarında yıkadı sözcüklerini"
51 "ama düşün arkadaş: Kimin tabutu olmuştur tarih?"
52 "akıp giden gençliğimiz şampanya renginde"
53 "Kuşların uçuşuyla yaklaşıyorum dünyaya"
54 "Borneo'da deniz Çingeneleriyle zina halinde yakalandığımız şafak"
55 "Allah amca sever belki de bizi, bindirir bisikletine, Cemal!!! Kızlar nasıl orda?"
56 "Herkes bir şeyi sever: Bay İsa çivileri severdi, bay Muhammed ise zevcelerini"
57 "Genç bir korsandım o zaman saçlarını rom'la tarayan"
58 "Barış çubuğu içeceğiz Kızılderili kardeşlerimizle"
59 "Taktığım da yüzük olsa, ya delik deşik olmuş sözcükler, ya da limonluklar"
60 "Ben nişanlanmasını bilmem, ama sözcüklerle dünyanın saat ayarını yaparım"
61 "yere çakılmakta olan bir uçağa İstanbul'a saat kaçta ineceğini sormak gibi bir şey bu"
62 "Peki! Meleklerde mi yok be kardeşim!"
63 "Bu aşk neden bitmiyor? Unuttum mu bir aşkı bitirmeyi?"
64 "Bu yüzden bir dağa öpülü kalmaktır hayatım"
65 "Hayatı öğrenmeye vaktim yok! Ancak boğulabilirim içinde"

SÜRGÜNLÜK, STOCKHOLM

"Ben bir cephede kaybettiğim zaman, daha büyük bir cephede nasıl kazanırım, onu düşünürüm. Benim hayat bakış tarzım bu... Ya da çok kötü bir durumdaysan bu eksiyi nasıl artıya çevirebilirsin? En kötü durumdan nasıl olumlu bir şey çıkarabilirsin? Ya da batır mısın? Mesele bu... Onun için söylemek istediğim, sahip olmayı istemek çok güzel oluyor."

Çok hastalıklı bir olay... İşin psikolojik yanından bakınca çok hastalıklı bir olay. 'Bir adam neden şair olmak ister?' Tam bir fenomen, klinik olay..."

Yaşamla düello etmeye başlar sonrasında. Diğer cephelerde kazanmaya başlar yavaş yavaş... "Hemen İsveç'e kursuna başladım. Hem kursa gidiyor, hem de çalışıyordum. Dünyanın dört bir yanından gelen mültecilerle dost oldum.

Bu dönem şairliğimin ölü dönemidir. Yazma açısından, çok zengin bir deneyim edinmişim. Yeni kültürler, insanlar tanıdım; kafam sürekli şiirle meşguldü. Yavaş yavaş İsveç'in edebiyatını tanımaya başladım. Yani kendimi birden dünyanın ortasında bulmuştum. Şair olarak dünyadaki konumumu tespit etme durumundaydım. Ne yazacağım ben, ner'den başlayacağım? Bir de Türkçe elden gitmek üzere, onu yeniden keşfetmek gerek diye düşünüyordum. Artık Türkçe eski Türkçe değildi. Dilim diğer dillerin kuşatmasına girmişti. Türkçe'yi yeniden keşfetmek ve onu dilsel uzaylarına, yeni koordinatlarına yerleştirmek gerekiyordu. Burada en büyük kazancım şu oldu: Çok zengin bir deneyim. Yapmadığım iş kalmamıştı. İsveçlilerle ve dünyanın dört bir köşesinden gelen mültecilerle dost oldum. Bu da benim dünyaya bakışımı değiştirdi, ama şiir daha ortalarda yok. Yazamıyordum ama sürekli düşünüyordum." (Işıklı Bir Sürgün)

Özkan Mert, her ne kadar 'ölü dönem' dese de biz bunu 'nadas' ya da 'dilsel uzay' dönemi diyebiliriz. "Sözünü ettiğim bu yeni dilsel uzayı yaratmak benim için uzun bir süre aldı. İsveç'e geldiğim 1973 yılından 80'li yılların başına kadar yazarlığım için ölü bir dönem geçirdim. Bu dönemde hiçbir şey yazmadım. Arjantinli yazar ve şair Julio Cortazar'ın: Her sürgün olayı bir şoktur' ve Josef Brodsky'in de: 'Sürgün şair, bir roketin içinde uzaya fırlatılan bir köpeğe benzer' dediği durumu yaşamıştım."

Üstelik boş durmamış 1978'de Kuracağız Herşeyi Yeniden'e birkaç yeni şiir ekleyerek 1978'de Kırlangıçlar Kırlangıçlar adlı kitabını yayımlamıştır. 1972'de yazılan 'Deniz Yusuf Hüseyin'di Adları' ve 'Biz Demir Kuşları Avlarız' şiirlerinde, toplumsal olayların içinden çıkarır, işler şiiri.

'Biz Demir Kuşları Avlarız'da, rotatifler ve tankların çevirdiği dünyaya, tel örgülere öfkeli şair. Her sabah gazetelerde kurşunlanmış bir çocuk ölüsü görerek uyanmaktadır. Şiiri gibi kendisi de böyle bir ortamda 'iç patlamalar' yaşamaktadır. Yine de Gary Cooper'dan Macellan'a, Ümit Burnu'ndan Van'a her şey girmeye başlamıştır şiirine. Sürgündür ama 'kırlangıçlar' gibi dolaşmaktadır hayatı...

ŞİHIRBAZ

Özkan Mert, sözcükleri bir sihirbaz ustalığıyla yok eder, yepyeni bir alanın içinden okuru büyük şaşkınlıklara sürükleyerek çıkarır sonra... İlk gençlik yıllarının geçtiği İzmir'de sihirbaz çıraklığı da yapmıştır. Hem o değil midir

bir aforizmasında 'Şair sözcüklerin sihirbazıdır' diyen! Zaten 'şeytan ancak şairin çırağı olabilir'!

"Bir gün Şenocak Açık hava Sineması'na bir sihirbaz geldi. Sinemanın önü tıklım tıklım. Ben ve Şeytan Mehmet içeri girmeye çalışıyoruz, giremiyoruz. Film gösterimi yanında sihirbaz olduğu için de bilet fiyatları iki katına çıkmış, paramız yok. Sinemanın çevresinde dolaşırken yanımıza uzun boylu iyi giyimli bir adam geldi. 'İçeri girmek istiyor musunuz?' dedi. 'Evet' dedik. 'Peki para da kazanmak istiyor musunuz?' 'İstiyoruz' dedik. 'Ne yapacağız?' 'Size hem bilet vereceğim içeri gireceksiniz, hem de şu kadar para, ama sihirbaz sizi sahnede uyutuyor numarası yapacak, siz de yalandan uyuyacaksınız.' Biletlerimizi aldık, paramızı da. En önde bir yer de oturduk, bekliyoruz. Sinema ağzına kadar dolu. Bir süre sonra sihirbaz bizi çağırdı. Biz sahneye çıkınca alkış, bağırışlar, anlayacağın kıyamet gibiydi ortalık. Sihirbaz, 'şimdi sizin de tanıdığımız bu gençleri gözleriniz önünde uyutacağım' dedi. Sonra başladı numaralarına. Biz daha önce direktifleri aldığımız için yavaş yavaş uyumaya başladık. Müthiş bir alkış koptu. Biz uyur halde sahneden indik.

Ertesi gün ve daha sonraki günler tüm mahallenin ağzındaydık. Her ne kadar Şeytan Mehmet, 'Biz uyumadık, uyur numarası yaptık' dediyse de hiç kimseyi inandıramadık. Bu ve buna benzer şeyler çocukluğumdaki önemli renklerdir, tatlı renkler..." (Işıklı Bir Sürgün)

Özkan Mert, 'Kalbim Parlardı Bir Haçer Gibi' adlı şiirinde bütün çocukluğunu, gençliğini ustaca şiire yedirirken, bu sihirbazlık anısına da değinir:

Bir tarafta bulutlar, bir tarafta kalbim
Ve bir tarafta sözcükler şaşırıp kalmıştım

- Kelimelerin sihirbazı olmak istiyorum,
diye bağırdım bir sabah heyecanla.
- Hızla geri çeken bir nehri nedir?
- Hangi kelimeyle kuruldu dünya?
- İlk harfi kim yazdı?
Evet bilmek istiyorum bunları

Akşamüstleri evlerinin
taş merdivenlerine oturan yaşlılar
Gerçek bir sihirbaz gibi karşıladılar
beni sokak başında.

(...)

Sonra biliyorsun, yaş nohut ve çekirdek satardım
Açık hava sinemalarında

Sihirbazlara asistanlık yaptım, ikiye kestiler beni
Sonra kuş olarak çıktım bir seyircinin cebinden
İzmir o zaman bir başka İzmir'di
Mor yağmurlar yağardı
Kesiksiz.

STOCHOLM'DE MAVİ SAATLER

Cemal Süreya, Gösteri dergisinde yayımlanan bir yazısında şöyle yazacaktır: "Özkan Mert, kuşağı içindeki konumunu değiştirdi. Bir şeyleri tersine çevirdi. Kuşağının dize ustaları arasında birinci sırayı yakaladı; gerçekten şiire müthiş bir açılışı var. Şiiri, dizeyi, imgeyi, dünya konukluğunu nasıl yakaladı! Her yanıyla gerçek bir şair karşısındayız. Uzaklardan yazmış: 'Türkiye, şiirde, İsveç'ten daha iyi görülüyor gibi geliyor bana.' Sevgili Özkan, elbet öyle olacak, sen varsın bir kere..." (Mayıs 1989)

Bu kitap bir yeniliktir, bir kırılmadır Türk şiirinde. Yeniliği en çok, Özkan Mert'in şiirsel koordinatlarını artık 'evrensel bir şair' olarak çizmesiyle ilgilidir. Bir dünyalıdır artık. Şiirinin coğrafyası artık iyiden iyiye genişlemiş, bir tema ve metafor zenginliğine dönüşmüştür. İkinci Yeni'yle toplumcu gerçekçi şiirin müthiş bir sentezidir bu kitap. Yepyeni bir yoldur. İlk şiir 'Kalbim Dünyanın Ortasında Bir Menekşe', kurgusal açıdan çok sıkı olmasına rağmen, anlamsal açıdan sürekli savrulur ve çoğalır. Yepyeni alanlara kayar. Yine dünyaya olan sevgi ön plandadır ama altan alta hüzün belirgindir. 'Kucak dolusu öpücük sunulmaktadır' dünyaya. Akdeniz ile İskandinav, gençlik ile orta yaş, aşk ve ayrılık çarpışmaktadır. Yalnızlık ve ayrılık bu kitaptaki şiirlerde ağırlığını hissettirir. Eğretilmeler çarpıcıdır: 'Mavi akşamların mavi zencileri', 'güvercinler sallıyor tarihi', 'en uyarsız yerlerimdeki çiçek yanıkları', 'masmavi oldu öpüştüğüm nehirler', 'küllerimden fıskırsın yeni bir ilkbahar' vb.

Bütün şiirler yeni imgelerle, ustalıkla donatılmıştır. İsveççe'nin verdiği rahatlık da artık belirginleşmiştir, sözcüklerle hayat adeta bombalanmaya başlamıştır. Aşktaki erotizm artmaya başlamıştır. 'Kalbim Ateş Altında'ki şu dizelere bakalım:

Göğsümü öp göğsümü rendele,
yarın ırmaklara karışırım belki
memelerini şiddetle uzat bana
Yağız bir şafağın hazzıyla sevişelim
bir bıçak gibi çekip baharı kılıfından
hüküm geçirelim sabaha

Bu şiirde yalnız aşk değil, erotizm ve Özkan Mert'in yaşamıyla yaptığı düello da vardır. Coşku, ilkbaharda patlayan güller gibi içindedir dizelerin! Sınırsız

bir yaşama coşkusu, kabına sığmayan bir heyecan vardır şiirlerde. Çünkü 'Sapanımda İnce Güzel Bir Taş'ta dediği gibi:

Bir şiir bir kent'i yıkabilir
Doldur kelimeleri Ateeeeeeeş!

Artık şiirlerde 'demirci çıraklarının ceplerinde taşıdığı mavi tornavidalar' da vardır, Al Capone'un tahtını devralan Sam'de. Çünkü 'şiirle dolu olmak aşkla dolu olmaktır', hayatla dolu olmaktır... 'Güneş Uçurtmamdı Benim'de oğluyla konuşmasını başarıyla yedirir şiire. İlk şiirlerindeki İsa, yine çıkagelir. Burada şunu belirtmek gerekir ki, Özkan Mert yaşamı boyunca Tanrı ve toplumla ilgili olarak çekişmeler yaşar. Bu olay büyük bir gerilim yaratmış, bu da şiire yansımıştır...

'Kuşlar Kadar Çok Sakallarım'da tek bir dizeyi nakarat gibi kullanmış, yeni bir biçim denemiştir. Ancak bütün şiirler de yeni bir biçim vardır. Dize kırmalar son derece azalsa da sözcüklerin birbirinden doğan müziğin gücü gitgide artmıştır. 'Kalbim Parlardı Bir Hançer Gibi', 'Atlantik'te Bir Akşam' hep gençlikten yola çıkıp dünyaya koşan, hayatı kucaklayan şiirlerdir. Erotizm, sihirbazlık asistanlığı gibi ilk gençlik yıllarında yaşananlar, damıtılarak geçmiştir şiire... İki önemli olay için de şiir yazmıştır bu arada. Biri Afrika şiiridir, diğeryse İsveç'in öldürülen başbakanı için yazdığı 'Barışın Oğlu Palme'.

'Palme ile birkaç kez söyleşi yaptım, İsveç radyosunda. Ona 'Barışın Oğlu Palme' dedim. Mütevazı bir adamdı, insanlar arasında olmayı severdi. Düşünceleri ile karşısındakileri perişan eden biriydi. Konuşması çok etkileyiciydi. Hiç unutmam bir gün radyodan çıkarken yanına gelen yarı sarhoş bir adama gülerek 'iç bakalım iç' diyerek yakınlık göstermişti. Herkesle sanki kırk yıllık dost gibiydi. İsveç'te herkesi yolda görebilirsin, kültür bakanını vb. Palme'nin öldürülmesi beni çok etkiledi. Onunla ilgili şiirlerim gazetelerde yayımlanınca, gösterilerde pankart olarak taşınmaya başlandı. İsveç'te herkes bilir bu şiirlerimi.'

'Şiir beni kurtarır' diyen Özkan Mert, iki de metin koyar kitabının sonuna. Biri 'Ölü Bir Kadının Hatıra Defterinde Gezi', diğeryse kitapla aynı adı taşıyan 'Stockholm'de Mavi Saatler'dir. İkisinin de şiirsel metin olduğunu ve büyük bir keyifle okunduğunu söylemek gerekir.

Stockholm'de Mavi Saatler, Özkan Mert'in bir Türk şairi olarak dünyayla bütünleşmesidir. Sürgünlüğün ve sorunların geride kaldığı, yurt dışında yaşayan bir şair olarak kimliğini bulduğu bir yapıttır. Diren! Ey Kalbim'den sonra ikinci bir zirve olmuştur. 'Nadas' döneminin ardından gelen bir zaferdir...

"Bundan sonra şiirle yaşamım iç içe geçti, şiirle bütünleşti. Aynı sorunları yaşamadım hiçbir zaman. Şiirim doğal akışı içinde akıp gitti. Otuz yılı aşkın bir süredir yurt dışında bulunmam çok acılı ve çok verimli bir süreci

oluşturdu. Bir şairin ulaştığı yer yoktur; geçtiği yerler vardır diye düşünüyorum. Geçtiğim yerler benim ulaşmak istediğim yerlerdir.”

SÖZCÜKLERİN DÜELLOSU

E.E.: Şiirde bilinenin yanında bilinmezliğin gücü nedir?

Ö.M.: Şiir bilinmezde gizlidir. Bilinenin serüveni yoktur. Bilinmeyenden yola çıkılarak şiire ulaşılır. Şiir bir bilinmeme olayıdır ve önemli olanakları, bilinmeyende yatar. Varolandan bir şey çıkmaz, varolmayandan varolana doğru bir yolculuktur şiir. Bilgi bir noktada körlüğe düşebilir. Örneğin masa sözcüğünü birçok kez tekrarlayın, anlamını yitirir. Bilinmezliğe ulaşır.

E.E.: Örneğin Edip Cansever'in "Masa da Masaymış Ha" şiiri.

Ö.M.: O şiirde anlatılanın masa olduğunu hiçbir zaman düşünmedim. Orada Masa bir araçtır, "masa" sözcüğü de fazladır. Edip, üst bilinçle belki masayı anlatıyor ama sözcüklerin alt bilinciyle sezdirilenler çok farklı. Bilinmezliğin bilinirleştirilmesi sürecindeki olanaklarını kullanıyor.

E.E.: Bilinmeyen/bilinen elektriklenmesinde bilinç katmanlarından mı söz ediyorsunuz? Şiirde söz anlamı, anlam da bilinçaltındaki imgeyi savurmaz mı?

Ö.M.: Şiirde bilinmeyen, büyük bir olanaksızlıktır, bilinmeyenden yola çıkarken "neyi bilmediğini" bilir. Bu şiirin alt bilincini oluşturur. Algılamamanın çok farklı boyutları vardır. Bilinenin söyleyecek sözü, serüveni yoktur. Ancak bilinmeyen, şiiri farklı anlam katmanlarına taşır. Şiirilerimde bilinçaltı, bilincin kırarak kırılışıdır; bilincin çeşitli katmanlarında bir gezi. Söz anlamı, anlam da bilinçaltındaki imgeyi savurur. Katmanlara davet edilen okur, dilin olanaklarından yararlanarak, o noktadan anlamaya, savrulmaya başlar. Ancak okurlar arası algılama biçimleri ayrışır; Okurlar değişik zaman birimlerinde değişik algılama katmanlarına şiire ulaşırlar. Yeter ki söz, bu serüvene başlasın.

E.E.: Şairin bilinçaltının, sözcüklerin alt bilinciyle yanma noktaları ortak değil mi? Sizin şiirlerinizin kökleri nerededir?

Ö.M.: Şiirimin kökleri, Palandöken Dağı'na ve şafak sözcüğüne dek uzanır. Sonrasında Konya, erotizmle ilk tanışma, İzmir'de ilk gençlik yılları, trajediyle sonuçlanan ilk aşk, Ankara'daki gençlik hareketi çalkantıları ve siyasal olaylar, sonra sürgünlük ve İsveç görüntüleri.

İsveç'teki altı aylık liman işçiliğim. Şiirimin kökleri, biraz da oradadır. Örneğin Yüzbaşı Carlos adında bir arkadaşım vardı. Portekiz ordusundan kaçıp İsveç'e gelmiş. Onunla Türkiye'den gelen fındık çuvallarını taşımamızdan, koca kazanların dibini parlatmamıza dek bir sürü olay. Sonra Pablo var. Neredeyse on dili karıştırarak konuşan bir adam. Bunları şundan anlatıyorum: Bir şairin yaşantısı şiiri açısından çok önemli bir kaynaktır, keşiftir. Şiir tüm bu süreç içinde, şairin algı katmanları arasında kırılarak yeşermeye başlar.

E.E.: Şair, yaşantısını şiirine ortak ederek bilinçaltını ortaya koyuyor. Sözcüklerin anlamsal uzantısı, algı katmanları bu şekilde alev almaya başlıyor. Tüm bunlar şiirin nefes alması için gerekli dinamikler o halde?

Ö.M.: Gunner Ekelöf'ün bir sözü: "Bir şiiri kalıcı bırakan şeylerden biri, onun nefes aldığı deliklerdir."
Bir şiirin nefes alması, onun temel dinamiğini oluşturur.

E.E.: Peki bu nefes alış, sözün sessizliği mi?

Ö.M.: Sessizlik yalnızca, söz, anlam ve seslerle varolmaz. İçinde ve dışında bıraktığı sessizliklerle, nefeslerle de varolur. Sözcükler birer prizmadır. Söz ve anlam arasında oluşan özel dil, bu prizmaların içinden yansır.

Hangi ışığın nereye ulaşacağını kimse kestiremez.

Bizde çoğu şair sözcükleri prizma olarak değil, bir gazoz kapağı gibi görüyor.

Şair, anlattıklarının dışında, anlatmadıklarını okurun bilincine akıtan insandır.

Bir saksafonun ezgilerinde ses aralıkları, sessizlikler var. Bir saksafonun sürekli aynı notayı basarak ses çıkardığını düşünün. Müziği müzik yapan bu değil, notadan notaya geçişteki aralar, nefesler, sessizlikler. Bu sessizliği çıkarırsanız, melodiler, trafik kazasında birbirinin üzerine binen arabalara benzer.

Şiirde, sözcükler aralarındaki suskunlukla donanmıştır. Bu suskunluklar şiirin nefes aldığı deliklerdir. Şiirin yaşam süresini belirler.

E.E.: O zaman şiir, "konuşuyorum" dediği an biçimsel konumu ona özgü sorunlar doğurmuyorsa, anlamı, tüm açıklığına rağmen, sonsuza uzanan bir yol açıyor. Çünkü şiir, açılımıyla kendini yakacak kadar derin bir dil değil, kendinin uzağına yerleşen bir dil. Michel Foucault'un bir sözü: "Saf-olmayan bir sessizliği saf bir dile tercüme etmek istemişlerdi, ama böyle bir sözün saflığını ancak daha derin bir sessizlikten aldığı, bu sessizliği de

adlandırmadığını, sessizliğin onun içinde, ona rağmen konuştuğunu kuşkusuz görememişlerdi.”

Ö.M.: Şiiri şiir yapan bu sessizliklerdir. O sessizliğin yansıması, şiirin sesini oluşturur.

Şiirin diğer şiirlerden daha özgün yerlere sıçraması, bu sessizlikleri nerede, nasıl, ne kadar yakaladığına bağlıdır.

Büyük şiirlerde hep sessizlik vardır.

Sessizliğin de kendine özgü dili vardır. Sessizlik, şiir için, anlam için, imge için bir altdildir.

Şairle şiir arasında, şiirle sözcükler arasında, sözcüklerle sessizlik arasında ve sessizlikle sessizlik arasında kendine özgü yeni bir iletişim ağı, yeni bir dil vardır.

Bir şiir asla anlattığı kadar değildir.

İyi şiir, alt bilinciyle de ulaşır ve okura seçme özgürlüğü verir. Okuru bilmediği bir dünyaya fırlatır. Onu kendi yaşamına ve dünyaya karşı açıldırır.

Şiirin bilinçaltı, sözcüklerin yanma noktaları arasındaki alanlarda söylenmeyen ancak gizlice akıtılan kızgın eriyikleridir. Okur şiiri okurken bunu anlamaz.

Yazılmayan, çağrıştırılan sözcüklerdir. Yazılan sözcüklerin uçurumlarıdır. Okuru heyecanlandıran işte bu uçurumlardır.

Sözcüklerin arasındaki sessizliktir.

Uçurumlarla sessizlik arasında bir yolculuk...

E.E.: Geldiğimiz bu noktada size nesnelere dilini sorsam? Örneğin yıllarca açılmayan bir pencere düşünelim. Ama günün birinde gıcırdayarak kendi kendine açılıyor. Ya da duvara asılı duran bir posterin, resim çerçevesinin aniden düşmesi. Ben bunu yaşayınca çok etkileniyorum. Nesnelere bize hissettirmeden yaşamaları, aralarında kurdukları da bir altdil değil mi? Şairler gelecekte nesnelere dilini mi yazacaklar?

Ö.M.: “Bir kiraz ağacının gözünden göreceğim dünyayı.” Benim şiirlerimden birinde geçer bu dize.

Nesnelere, örneğin bir aynanın gözünden dünyayı görebilmek. Bir albatros gökyüzünde süzülürken yeryüzünü nasıl görür? Ancak bir albatrosun, bir kiraz ağacının gözünden dünyayı görebilsek, dünyaya ve şiire daha fazla yaklaşabiliriz.

Yıldızların yeryüzüyle, bir otun rüzgârla arasındaki... Bu sesi ortaya koymak gerekiyor.

Nesnelere yalnız kendilerine özgü bir dilleri olduğu gibi, nesnelere birbirleri arasında da özel bir dil var bana kalırsa.

Doğa kendi diyalektik sürecini yaşıyor. Varolan da neden varolduğunu bilmiyor. Çünkü varolduğu an bir anlamı kalmıyor.

Stockholm'de yüksek teknoloji sektöründe mühendis olarak çalışan bir arkadaşımın Grand Hotel'de oturuyoruz. "Sen" dedi, "Şiirlerinde her şeyi anlatıyorsun. Ama neden Ay'ın yüzeyini hiç anlatmadın?"

Şakayla, "Ben henüz ay'da yürümedim" dedim. Arkadaşım haklıydı. Ayın yüzeyini anlatmamam bir eksiklikti. O bir mühendis olarak bunu görüyordu. Bir şair her şeye, başkalarının gözüyle bakmasını bilmeli. Gerektiğinde, mühendis, kimyager, fizikçi, biyolog yada filozof olmasını, bunun bilimini öğrenmeli. Ay'ın yüzeyinin sıcaklığını sözcüklerinin içinden okura hissettirmeli...

E.E.: Oysa Ay'ın çok güzel bir görünüşü var sizin şiirinizde. Diyorsunuz ki: "Ay'dan Yeryüzüne bakılınca / yalnızca "Çin Seddi" görülürmüş. Hayır! Yanlış. / Ben baktım: Palandöken dağında açan / bir gelinciği gördüm. / Ve havada uçuşarak sevişen / bir çift kelebeği." Pazartesi Günleri Ben Dünyada Yokum adlı şiirinizde ise şöyle bir dize var: "Yüzümü biraz daha yaklaştırdım dünyaya." Burada dünyaya adeta uzaydan bakıp, dünyayı ve nesnelere anlamaya çalışan bir durum var. Örneğin toz diyoruz ama şiirde yok. Çamur diyoruz, taş diyoruz. Ya bunların sesi?

Ö.M.: İlk dizeleri yazdıran, Erzurum'dan gönderilen bir kartpostal'daki, Palandöken Dağı'nda, taşlar arasında açmış bir gelinciğin resmi oldu. Bu bende resimler oluşturdu.

İkincisine gelirse, dünyayı daha iyi kavrayabilmek için, nesnelere ve canlıların gözünden dünyayı görebilmek, yaşayabilmek için yüzümü yaklaşıyorum.

Her şey fizik ile kimya arasında. Fizik de bir şiir. Ancak nesnelere, bunların yapısını kavramak gerekiyor, buradan fıskırarak şiir...

İşte o zaman nesnelere, seslerin arasındaki sessizliği duymaya başlayacağız. Bir albatrosun, bir otun, çamurun gözünden dünyayı göreceğiz.

Bu noktada şiir kendi doğar. Mesela "Ben Orta İki'de Kaleciydim". Bunu Ankara'da metroya yürürken saniyelik bir anda iki kişinin konuşması sırasında duydum. Şiir gerilimi hissettim bu cümlede ve şiire taşıdım.

Benim yaptığım şiiri oluşturmak değil. Onu bir yere taşımak. Onun gözünden bakabilmek...

Rene Char'in güzel bir sözü var: "Ozan yoktur var olan yalnız ve yalnız şiirdir" diyor. İyi, doğru bir şiir de her zaman şairinden büyüktür. Şair şiirinin fazlalığıdır. Teferruatıdır.

E.E.: O halde ben de Walter Benjamin'in bir sözünü aktarayım: "Sözün geri kaldığı, yaratının ise dile geldiği yerde gerçekler saydamlaşır." Siz "Tayland'ta bar açsam; en fiyakalı / Akdeniz mavileri satsam" derken bu saydamlaşmayı sağlamıyor musunuz? Bu saydamlıkla, adeta sözcüklerin gölgeleriyle yazıyorsunuz.

Ö.M.: Sözü geri kalışı, müthiş bir olaydır.

Arthur Lundkvist'in "Her sözcük biraz yamacına düşer" sözüyle kastettiği de budur.

Söz, kendinden geri kalır. Anlamla arasında bir mesafe vardır. Bir sözcük, belirli zamanlarda kendine yaklaşabilir.

Sözcük ile anlamı arasında olur her şey. Söz bu geri kalışında, yamacına düşüşünde, değişik uzaylar, uzay birimleri arar. Bu uzayları kendine ev yapabilir. Aksi halde tek başına bir anlamı olmayacaktır.

Bu noktada zorunlu bir çiftleşmeye ihtiyaç vardır.

Sözcüklerin hayatını tanımamız önemli. Bu hayatı yaşarken, sözcükler tek başına, durağan, statik birimler olmadığını anlarız. Onları anlamaya, onlarla anlaşmaya başlarız.

Onları anlamazsanız, yaşantılarına ortak olmaz, dünyayı sözcüklerden görmeyi öğrenemezseniz. Yazdığınız sözcükleri bir araya getirmekten ibaret olur. Yalnızca sözcüklerle yazılan bir şiir, kötü, yanlış bir şiirdir.

Ancak bu hareketin, bu yaşantının olduğu şiir, doğru şiir için başlıca hareket noktasıdır.

Charles Baudelaire, sözcüklerin anlamını hatırlamak için bazen sözlüğe bakarmış. Çünkü sözcükler kendi yaşantıları içinde olduğu gibi, bir şairin elinde de sürekli değişime uğrar. Şair sözcüklerin esrime, yanma noktalarını, değişik anlamların atım gücünü ölçer.

Tüm bunlar, bir şiirin nefes alması için olanaklar sağlar.

E.E.: Bu noktada, her sözcüğün başlangıçta bir imge olduğunu söylemek istiyorum. İnsan konuşmayı ilk öğrendiğinde at diyordu. Ama insanın aklına yüzlerce şekilde at geliyordu. Ama bu yazım süresince kafamızdaki imajını kaybetmeye başladı... Örneğin "ev" diyoruz. Nedir ev sözcüğü? Belki de eve ev değil de mum denecekti. Ya da mumun şekli eve benzeyecekti.

Ö.M.: Ben eve neden "ev" dendiğini hâlâ anlamadım. Çünkü söz, her zaman kendinden geri kalır. Söz, anlam ile arasını açar, sonrasında anlam sözü yakalar. Anlam sıçrar, sürekli devinir, atom çekirdekleri gibi...

Söz kendinin arkasında kaldığında, söze ulaşamayan "şey", kendine başka bir uzay yakalamaya başlar. Bulamadığı noktada yarattığı uzay dilimleri, yarattığı zamanlar birleşir. Böyle anlarda söz daha çok kendine yaklaşır.

Arkada kalan anlamın, sözcüğe isyanı vardır burada! Uzay dilimlerini yakalayan söz, kendine yeni bir ev kurar. Her ne olursa olsun sonunda sözle birleşmek zorundadır. Bu bir yasadır. Şiirin kendi kuralıdır. Bir çocuğun annesinin karnından çıkmak zorunda oluşu gibi...

Söz bu kendinden geri kalış sürecinde, değişik hayat biçimlerini dener. Ancak bu şekilde kaosun bir parçası olur ve örgütlenmeye başlar.

Söz de ancak o zaman dünyanın ve şiirin bir parçasıdır.

Sözün yoğunluğu bu noktada taşar.

Bu ayarlandığı sürece şiir olanaklı kılınıyor.

E.E.: Bu noktada şunu sorabiliriz. Şiir ölür mü?

Ö.M.: Şiir ölür mü? Nefes alan büyük şiirler yaşar.

Üstelik büyük şiirler kimse okumasa da yaşar.

Bir şiir zaman denen uzam içinde, herhangi bir noktada okunduğu an anlamla diyaloga girer, yeniden başlar.

Doğa kendi sürecini yaşar, doğadaki her parça, her birim kendi diyalektik sürecini yaşar. Güneşi düşün, güneş hiç “bugün çıkayım, yeryüzü ısınsın” ya da yağmur hiç “ben yağayım, ekinler yeşersin” diyor mu?

Doğa asla bize sormaz.

Böyle bir doğa içinde insan tesadüfen var.

Şiirde sürekli mücadele vardır.

Bu anlamda şiir zaten bir düellodur. Şair ile şiir, şiir ile sözcük, sözcük ile sessizlik ve hatta sessizlik ile sessizlik arasında...

Son ana kadar, kimin kazanacağı asla belli olmaz!

Bu nedenle şiir hep eksiktir. Şiir hiçbir zaman tamamlamaz kendini, sürekli devinir. Bir dağ gibi... Doğa da tamamlanmaz, sürekli değişir.

Bir dağ kendini ne zaman tamamlar?

Aslında tamamlanamayacağı bir yerdedir.

Şiirin bu bitmemişlikte nefes alması söz konusu. Sessizlik de burada ortaya çıkıyor. Söz anlamı yakalamaya çalışır. Zaman içinde okurdan okura savrulur. Şiirin sessizliği, sözü, aldığı nefes; bu dilin hayatıdır. Dil kendi kurallarını yaratır; kurallara karşı olsa da...

Şiir kendini tamamladığı anda biter. Hareketsiz kalır, zamanı durdurur. Artık söyleyecek bir sözü kalmaz!

E.E.: Sözcüklerin düştüğü yamaçta, her sözcüğün gölgesiyle yazıyoruz. Bana kalırsa şiir, dilin düş gördüğü yerdir. Özellikle imge. Şiirde yeniliğin, sözcüklerin nefes alması olarak görüyorum. İşte bu yeniliğin yaşanması, kapalı bir anlama, şiirin bitmemişliğine bağlı değil mi? Şiirde anlam yırtmaç biçimde olursa, kendini çoğaltabiliyor sanki.

Ö.M.: Her sözcüğün gölgesiyle, düşüyle yazıyoruz.

Her sözcüğün kendi yamacına düşmesi, orada sözcüğün kendisini aşması, nefes almasıdır.

Şiirimde çıktığım nokta, tamamen resimdir. Bu anlamda şiirlerimde bir şey anlatmam, taşıyım.

Şiir sürekli olarak bu görüntülerin avıdır. Şiirin, içinde varolduğu ve dışında akan zamanı yakalaması da böyle olur.

Şiir, zamanın dışında bir zamanda varolur.

E.E.: Şiirlerinizde ince bir erotizm hep var. Gelincikya'da da, aşkı, erotizmden ayırmadan, estetik bir içeriği atlamadan şiirlerinin gövdesi kılıyorsunuz. Şunu açıkça söyleyebiliriz ki, aşka, neredeyse "aşk" sözcüğünü bile kullanmadan, tamamen yan eylemseller, erotik, baştan çıkarıcı çağrışım dizgeleriyle, bize aşkın tamamen hülyalı, renkli, estetik kısımlarını taşıyorsunuz. Bunu yaparken somut eylemlerden yola çıkmıyor musunuz? Örneğin bir yatağın beyaz çarşafı altında gözükken bir ayak. Asıl erotizm kendini özne kılan bu ayakta ya da bir yırtmaç değil mi?

Ö.M.: 2005'te, Gunner Ekelöf'ün şiirlerini çevirmek için, Mısır'a, İskenderiye'ye davet edildim. Orada İskenderiye Kütüphanesi'ni gezerken bayan bir görevli vardı. Tepeden tırnağa kadar siyah giyinmiş. Vücudunda yüzü dışında bir yer gözüküyor, yalnız ayaklarında topuklu ayakkabı var. Ben bunda müthiş bir erotizm buldum ve heyecanlandım. O an nedenini anlayamadım.

Daha önce hiç bulunmadığım bir yerde o ayakların taşıdığı bir serüven vardı. O ayaklardaki büyü, gizlilik beni çarptı. Burada ne var? Bir kere bir gizlilik var. İkincisi ulaşmamak. Son olarak karşıtlık, olayı şok haline çevirdi.

E.E.: O halde Cemal Süreya'nın deyişiyle "o kadar olur işte". Cemal Süreya'nın bir sözü daha var,"erotizm dünyayı güzelleştirme çabasıdır" diyor. Sizin şiirinizde de tutku ve aşk iç içe. Gelincikya'da her okuyuşumda beni düşündüren bir dizeniz var: "Tenin bilinci yoktur / S a v r u l u r". Özkan Mert'e göre tutku nedir?

Ö.M.: Tutku, erotizm ölümcül bir olaydır.

Orada tenin bilincinin olmaması, tenin olanaklarını yaratıyor. Burada mesajı sözcüklerin bilinçaltıyla vermek var.

Sevişmek. Sevişmek, eğer cennet diye bir yer varsa oradadır.

Çünkü sevişme sırasında insan, bir yandan kısa süreliğine ölümü yaşadığı için, bir yandan da ölmediğini bilmenin, bunun çılgın zevkini duyduğu için de "mutludur".

Ölmeden ölmeyi tatmanın koşuludur bu.

Bu ölümün uzun süreli olmadığını bilmenin hazzı, her şeyin önüne geçiyor.

E.E.: "Sevgilim mutfakta çırılçıplak / bana nefis pilav yapıyor" diye bir dizeniz var. Bir yemek yapımıyla aşk arasındaki köprüyü okura uzatıyor, şiirlerde rastlamadığımız bir gerçeği, bir başka gerçeğe değiştiriyorsunuz. Ancak sevgilinin "çırılçıplak" nefis pilav yapması, aşkın somutluğu ile fantezisi arasında şiire ince bir denge sağlıyor. "Onların kalçaları küçük bir okyanus'tur / hırçın dalgaları / Güneş'e vuran (...) İskenderiye'de / siyahlar giyinmiş genç arap kızlarının / çırılçıplak ayakları / neden bir çift kelebek gibi / konuyor gömleğime? (...) Nedir hep eksik olan ve hiç

tamamlanamayan / aşk nereye götürür bizi? / Yere çakılmakta olan bir uçağa / İstanbul'a saat kaçta ineceğini / sormak gibi bir şey bu. (...) Kübalı kadınların / memeleri arasında yuvarlayarak / yaptığı kaçınıcı puro ağızındaki? (...) şebekelerinden serçeler uçuran / kızlara doğru yanışım / yanlış anlaşıldı". İster gerçeküstü benzetmeler, ister fanteziler olsun, kadın ve güzellik hakkında ne söylemek istersiniz?

Ö.M.: Kübalı kadınlarla ilgili dize aslında bir gerçeği de işaretliyor. Örneğin Amazonlu kadınlar. Amazonlar, yayı germek ve av avlayabilmek için memelerini kesiyorlar. Yüzyıllar boyunca memeye çok farklı anlamlar yüklenmiş... Erotizm açısından kadın vücudu aslında müthiş bir enstrüman. Aslında bu konuda söylenecek çok şey var. Erkekle kadın arasındaki en önemli fark, kadın vücudunun yalnızca kendine ait olmayışdır. Bir kadının güzelliği, yalnız kendine ait değildir. Olmamıştır da. O güzellik, hem doğanın hem erkeğin bir parçasıdır. Ancak erkeğinki kendine ait. Erkek bir üretim yapmıyor bu anlamda. Bu nedenle kadının vücudu, evrenseldir, sürekli devinir, hiçbir zaman tükenmez...

E.E.: İsveç Enstitüsünün davetlisi olarak gittiğiniz Mısır'da İskenderiye Kütüphanesi'nde hiç Türkçe kitap görmediğinizi söylemişsiniz, şimdi var mı?

Ö.M.: Evet! Gunnar Ekelöf'ü Türkçe'ye çevirmek için davet edilmişim Mısır'a. 9 çevirmen 9 dile çevirdik Ekelöf'ü. Çok güzel bir antoloji oldu. Çalışmalarımızı İskenderiye'de yaptık. İskenderiye kütüphanesini ziyaret ettik, muhteşem bir yapıydı ve tek bir Türkçe kitap yoktu. Kütüphane müdürü bizden birer kitaplarımızı hediye etmemizi rica etti. Boyut yayınlarından çıkan ve toplu şiirlerimi içeren Nehir'den elimdeki tek örneği verdim. Şimdi İskenderiye Kütüphanesindeki tek Türkçe kitap, "Nehir"... Sevdiğim diğer Türk şairlerinin kitaplarını da vermek istedim. Ama elimde yoktu. Çok üzuldüm buna.

Ş EYTAN MEHMET

"Şeytan Mehmet bizden bir iki yaş büyüktü ve en sevdiğim arkadaşlarımdan biriydi. Sanki, Tanrı tarafından mutsuz olmak için dünyaya gönderilmiş bir insandı. Mehmet kadınları seven biriydi. Yanından hiç kız arkadaşı eksik olmazdı. Çok mu yakışıklıydı? Hayır, tam tersine kısa boylu, zayıf, o yaşta saçları beyazlamaya başlamış bir gençti. Mutsuz

biriydi. Çok içki içer hemen sarhoş olurdu ve meyhanede kavga çıkarırdı. Ufak tefek olduğu halde, oturduğu yerden iri yarı adamlara çatal, kaşık, bardak atar kavganın başlamasına neden olurdu. Olay içinden çıkılmaz bir hal alınca polis gelir bizi içeri atarlardı. Mehmet'in babası komiserdi. Aslında bizi içeri atan da babasıydı. Emin adında bir arkadaşımız daha vardı. Emin aramızda en kültürlü olanımızdı. Şiir konusunda beni yüreklendiren de o oldu. Ama Emin'in de diğer iki arkadaşım gibi garip takıntıları vardı. Üçü de bu takıntılarına garip bir şekilde yenildiler. Önce Levent, içkiden; Şeytan Mehmet akciğer kanserinden; Emin ise bilinmeyen bir nedenden genç yaşta yaşama veda ettiler.

Belki ben de onların kaderini paylaşabilirdim. Şiire olan yoğun ilgim belki de beni ölümden kurtardı. Ama şunu söyleyebilirim; şiir her zaman kurtarıcımdı. O yaşlarda neyin önemli neyin önemsiz olduğunu anladım. Her anın önemini, kavradım... Her günü, yarın ölecekmişim gibi yaşadım. Bu bakış açısı çocukluğumda ve ilk gençlik yıllarımda şekillendi..."

ŞİİR BİR KORSANDIR

Muhsin Şener, Özkan Mert şiirleri üstüne en oylumlu yazanların başında gelir:

"1. mert, şiirinde kimi sözcükleri çok kullanıyor. onlara karşı sanki bir tutkusu vardır. o kavramlar mert'in bilincinin resmidir sanki: gelincik, dünya,çiçek,kuş,gül, tarih, mavi, lacivert...şiirinin tümünde en çok karşılaşılan kavramlar.

bu kavramlar bağlamında genel olarak bakıldığında, düşünce yapısının temelini doğa-dünya ve tarih boyutunun oluşturduğunu söyleyebiliriz.

etkilendiği konuları ya da durumları, doğa ve dünya boyutu içinde düşündüğü anlaşılıyor. doğaya olan inancı ve bağlılığını da belgeliyor bu durum.

bilincinin ayakları, mutlaka toprağı arıyor. onu bulmadan ya da ayaklarını toprağa basmadan, ne kadar etkilenirse etkilenen hiçbir konuyu şiirine yansıtmayı düşünmüyor.

doğa ve doğal yapılanmadan uzaklaşmamasını da sağlıyor bu yaklaşım biçimi ayakları yere sağlam basan bu yaklaşımın dünya ile ilişkilendirilmesi, bir bakıma ele alınan maddenin toplumsal boyutu ile de ilgilidir. dünya ile ilişkilendirilmiş, doğal çıplaklığı içinde işlenen konunun toplumsal ağırlığını hemen duyumsarsınız.

buradan tarihe geliniyor.

tarih, hem bireyin hem de toplumsalın alanıdır.

konu, bir kez daha toplumsallıkla renklendirilmiş olarak ve yeni bir biçim verilmeğe en uygun hale getirilmiş demektir.

gelincik, mavi, çiçek, kuş, lacivert kavramları, şairin yüreğini simgeliyorlar sanki.

şair, bir duygu adamıdır. konulara yaklaşımı hiçbir zaman duygudan uzak olamaz.

hem doğa, hem dünya, hem de tarih boyutu içinde yuğurduğu konuları, duygu yüklü bir yapılanma ile şiirine aktarması, onun şiirinin hem en yeni ve hep yeni olan yanısıdır, hem de en şaşırtıcı ve heyecanlandırıcı yanı...

mert, uzun şiirler yazmaktan hem hoşlanıyor hem de korkmuyor.

mert'in söylemek istediği şeyler vardır. onlardan, hiç ödün verme taraftarı olmamıştır. onlar arasında bir seçim yapmak gibi bir tavra girdiği hiç görülmemiştir.

söylemek istediklerini açıkça sıralamak onun ilkesidir.

izlek, onun için önem taşıyor. izleği, onun şiirinin çekirdeği sayabiliriz. o çekirdek çevresinde oluşur şiir.

ne ki çekirdek hep görünür.

izleğin tüm boyutlarıyla ortaya konulması, şiirin kolayca elden çıkmasına yardımcı olabilir. hatta şairin önüne bu yolu genişçe açar. çok dikkatli olmak gerekir.

uzun şiir yazmak zordur, cesaret ister. hemen öyküye yenilme olasılığına tutsak olunabilir. bunun kolayca ayırımında olunamaz.

hatta belki de uzun şiirler yazarak, nehir roman gibi nehir şiir kurma gibi bir açmazına da düşülebiliyor.

uzun şiirinin eteklerini toplamak çok zordur öncelikle. nereden çıktığınızı ve nereye ulaştığınızı bilemezsiniz. çıkış yerinizle varış noktanızın, ayrı ayrı yerler olması çok doğaldır. oysa başlangıçta seçtiğiniz çizgiyi sonuna kadar sürdürmelisiniz. yoksa şiirin bütünlüğünü yitirirsiniz.

öte yandan, uzun şiirde anlatımın öne çıkması çok mümkündür ve bunu önleme olanağını her an elden kaçırabilirsiniz. anlatımı öne çıkararak şiir kurmak da mümkün olmakla birlikte, anlatıma şiirlik kazandırmak kolay değildir. anlatımı seçince bu zorluğu yüklenmiş oluyorsunuz.

bu uzun anlatımın içinde, belki birkaç dize şiir olarak bulunabilir. hatta bulunması sizi yanıtabilir de... şiir yazdığınızı sanırsınız. oysa yaptınız şey bir anlatı oluşturmaktır.

bu noktada mert, çok cesurca davranıyor. uzun şiirler yazmaktan çekinmiyor. çünkü onun "meselesi" vardır ve o bu "mesele"nin altını iyice kazarak onu kabak gibi ortaya çıkarmanın peşine düşmüştür.

ırgatoğlu atçalı kel memet bu uzun şiirlerinden biri. bu olayın altındaki dramı ortaya çıkarmak için kurmuş bulunuyor bu uzun şiiri.

van gölü savunması da bir başka uzun şiiridir onun...

mert, nasıl başarıyor uzun şiirlerde şiirliği yitirmemeyi?...

ele aldığı konuyu, o konunun havasına, suyuna, rengine, tadına.... iyice bulduğu sözcüklerle yazıyor şiirlerini o...bu çaba, onun ele aldığı konuları şiirleştirmesini sağlayan çok önemli bir ayrımı ortaya koyuyor.

bir konunun sesini, tadını, rengini, suyunu, huyunu...saptamanın ve sözcüklerinizi bunlara bulmanın kolay bir şey olduğunu mu sanıyorsunuz?...

mert, bunu başarı ile gerçekleştiriyor.
sözü edilen renk, koku, tad...bu yöntemle, okuyucunun onun şiirini heyecanla okumasını sağlıyor ve okuyucuyu şaşkınlığa düşürüyor.
onun içindir ki özkan mert'in şiiri, döne döne okunacak şiirlerdendir denilmiştir.

3. mert'in şiiri, tüm insanları ilgilendiriyor.

her konuda, bireyselden evrensele geçişini, onun şiirinin tüm insanları ilgilendirmiş olmasına bağlamak galiba onu anlamak için önemli bir koşul.

ama tuzlu sersemliğim benim eksik olmasın

derken, "tuzlu" sıfatını, "sersemlik" in önüne koyarak ilginç bir şey yapıyor: 'eğer "sersemlik", "tuzlu" olursa kabulümdür' demiş oluyor.

"tuzlu" luktan vazgeçemiyor. bu tutum "sersemlik" bile olsa...

onun eksikliğine dayanamayacağını söylüyor.

burada, insanların tad aldıkları, onlara keyif veren şeylerin ne olduğunun çok önem taşımadığı; yeter ki o tadı ve keyfi vermiş olsunlar gerçeği ortaya çıkıyor. bu insani durum, hemen evrensel bir yapıya bürünüyor.

dünyayı dağlıklara çarparak

temizlemek istiyorum

kirinden

mert, dünya ile herkesle birlikte düşünüyor demiştik. bunun iyi bir örneğidir bu dizeler.

"dünyayı dağlara çarpmak", gerçekten çok şaşırtıcı bir imge!..

imge, dinamizmini, "dünyanın dağlara çarpılmasından" alıyor. 'vurmak' denmiyor; 'atmak,atılmak' fiilleri falan seçilmemiştir. doğrudan doğruya "çarpmak" fiilimsisi seçiliyor ve kullanılıyor. bu kullanım, imgeye heyecan ögesini getirmiştir.

ardından, bu eylemin, "dünyayı kirden temizlemek" için yapıldığının belirtilmesi anlama, evrensel bir boyut kazandırıyor.

toplumsallıktan uzaklaşmadan, toplumsala da tutsak olmadan şiiri dipdiri tutmak, ancak bu "dünyayı dağlara çarpmak" ve "dünyanın kirden" anlam boyutlarının iç içe geçmesiyle ve heyecan verici anlamsal kaymalarla gerçekleştiriliyor.

ne zaman yüzsem akdeniz'de

ellerime ayaklarıma

çarpar durur şu kentler

dökülür sokakları denize;

topla toplayabilirsen

bütün gece

“kentlerin ellere ayaklara çarpması”, “denize dökülen sokaklarını toplamak” imgeleri, hem yeni hem de çok şaşırtıcı imgeler!...
imgeleri oluşturan sözcüklerin anlam kaymalarını içermeleri, şiir olmaları için yetip de artıyor bile...

“kentlerin ele ayağa çarpması”, çok yeni bir tanım.
hem ilginç, hem de çok yeni!

mert, şiirini işte böyle, konunun tadına, havasına, suyuna.... b u l a y a b i l e n bir şair!...

bu buluşlar için onu kutlamalıyız!...

4. cemal süreya'nın erotizm içeren şiirleri, gerçekten en güzel şiirleri arasında yer alır. onları okurken, “ar ve haya duyguları” denilen şeyin/şeylerin bir yanından ateşlenmesine falan filan...neden olmak gibi bir suçu(!) oluşturan hiçbir şeye raslamazsınız. dillerde sakız olmuş o “tahrik” denen şeye de bu dizelerle nasıl ulaşıldığını bir türlü anlayamazsınız.

mert'in şiirleri arasında da böyle şiirlere raslıyorsunuz.

*kalçaların bir kanarya sevgilim
bir tedhiş yuvası*

*kanaryalar fişkırıyor
öptüğüm her yerinden*

*sessizliğe tırmanan bir saksafon avlıyor bizi
meteorlar yol alıyor aramızda*

*ışıklı bir sürgünüm ben, kırık bir üçgen
özgürlük ağzımdaki son konyak çalkantısı*

kalçaların “bir tedhiş yuvası” olması; kalçalardan “kanaryaların fişkırması”; aralarından “meteorların yol alması”; “ışıklı bir sürgün olmak”; “kırık bir üçgen olmak” imgeleri, gerçekten çok şaşırtıcı imgeler...

“tedhiş”, terör demektir.

kadın kalçasının terör yaratabileceğini şiire aktarmak, hem yenidir hem de cesur bir tavır!

kadın kalçasından kanaryaların kanatlanması gerçekten heyecan veriyor. iki sevgili arasındaki, o kör olma ve düşünememe anlarında, ikisi arasından meteorların geçmesi onların konumlarının uzaya doğru bir yere yükselmesi hem de aklın ve duygunun çok ötesindeki bir durumu anlatması bakımından çok seçkin ve yenidir.

bu ortamın, hep “yeni ve diri sürgünler” vermesi çok daha yeni bir söyleyiş.

“kırık üçgen” olmak, kimbilir ne için oraya konulmuş?

mert, gerçekten yeni bir şairdir!
ve hep yeni kalacak olan!...

sözcüklere nasıl şaşırtıcı anlamlar yükleyerek geliyor!
okurken heyecanlanmamak mümkün mü?

r.jakapson'un, şiirde sözcüklerin dikey ve yatay kullanılmasına ilişkin şemasının her iki boyutta da mert'in şiirinde çok seçkin örnekler halinde kullanılmasıdır bu dizeler.

5. mert'in dizeleri heyecan veriyor.
dizelerini okurken yüreğinizin atışlarının arttığına tanık olursunuz. şiir insanı bu denli heyecanlandırabilir mi diye düşünürsünüz sonra...
bakın:

*bembeyaz tüylü bir kedinin
yumuşak ayaklarıdır
lund
sabahları*

bembeyaz tüyleri arasında elinizi dolaştırarak beyazın temiz yumuşaklığını duyumsadığınız bir kedinin ayakları gibidir lund kenti onun için. ve siz, onun kenti algılaması ve ardından alımlamasını aynen yaşarsınız.
bu onun, yukarıda açıklamaya çalıştığımız doğa ile ve insanla olan ilişkiyi sürekli diri tutmasını bilmesinden kaynaklanmaktadır.

*.....van gogh
günaydın! tablolarını rüzgar ve ateşle boyayan adam,
tanrının ikiz kardeşi, renklerin şeytanı.*

van gogh'u ancak, mert böyle tanımlayabilirdi!..
onu, "tablolarını rüzgarla boyayan adam" ve "tablolarını ateşle boyayan adam" olarak sunuyor. yetinmiyor, salt tanrının kardeşi olmasına da rıza gösteremiyor; onu, "tanrının" ikizi "ikiz kardeşi" olarak tanıtıyor!
tablolarını "rüzgarla ve ateşle boyayan" biri olarak ancak onu "renklerin şeytanı" olarak adlandırabilirsiniz!..
"rüzgar" da "ateş"de doğa olaylarından ve gerçekleştikleri yerleri, insanı dehşete düşürecek kadar değiştiren doğa olayları...
kişinin beyninde ve bilincinde, terör yaratmak demek değil midir bu?
büyük bir şaşkınlık yaratmak değil midir?
doğaldır ki ancak şeytanın başarabileceği bir şeydir bu da!..
mert'in şiirini kurarken dolaştığı en sivri ve en tehlikeli uçların ayırımında mısınız?

şimdi, “şiir bir korsandır!”
açıklık kazanmıyor mu?...

*göğsümü öp göğsümü rende
yarın ırmaklara karışırım belki
memelerini şiddetle uzat bana
yağız bir şafağın hazzıyla sevişelim
bir bıçak gibi çekip baharı kılıfından
hüküm geçirelim sabaha*

“müstehcenliğe” bulaşmadan “erotizm”in kıvrımlarında, belki de şeytanca benzersiz, yepyeni sözcüklerle anlam şaheserleri yaratmanın karşısında ancak saygı duyulabiliyor...

mert bu saygıyı fazlasıyla hakediyor.

benzer ve ‘falandan etkilenmiş’ bir dize bulamazsınız mert’de.

bu, ulaşılabilecek en uç noktadır.

gençliğimin beni çok etkileyen; önce kendi halkı fransızların, sonra tüm dünyanın ‘sokak şarkıcısı’ olarak tanıdığı/tanıtılan edith piaf için kurulmuş şu şiirle bitirmek istiyorum yazıyı.

piaf, benim hala en çok sevdiğim arasındaki yerini koruyor ve onun bu denli başarı ile şiirleştirildiğine hiç raslamadığımı da belirtmeliyim.

bu şiiri okurken göğsümün sıkıştığını, gözlerimim dolduğunu söylersem zayıf yanımin altını çizmiş mi olurum, bilmiyorum?...

ne ki söylemeden de geçmek istemiyorum...

*küçük esmer bir kadın
kadife sesiyle
acıları çiçeğe dönüştürdü*

-ne çok hüzün bıraktı geriye

*kan ve terle ödenen bir masal
şarkı söylemedi hiç
sıcak nehirleri döktü üzerimize*

hediye dağıtır gibi hüzün dağıttı dünyaya!”

ALLAH ve TANGO

1988'de çıkan toplu şiirler Dünya Çarpıyor Yüzüme ve ardından 1990'da Allah ve Tango! 'Cemal ve Ölüm' adlı şiirle açılır kitap. Özkan Mert, Cemal Süreya için 'Türkçe'nin abisidir' der.

Kitapta Mayıs Çalkantıları, Özkan Mert şiiri için yeni bir uçtur. Çok çeşitli imgeleri, özenle, büyük bir ustalıkla yerleştirir şiire. Lirizmle birleşen bir erotizm dolaşmaktadır şiirinin damarlarında:

3.

Memelerini çarptın bana
Sonra gül kokularını. Ne güzel!
Bir Cumhuriyet yaptın aşkımızı.

Peki! Neyi taşıyabilirsek o'nu taşıyalım
Yarına. Bir ırmağı iliştiyem saçlarına.
Kırmızı dudaklarınla bir üzüm gibi ez beni.

4.

Filinta gibi bir hüznle resmedilmişse
Kalbin. Akasyalarla kuşatılmışsa;
- Yanlış yanıtı nedir aşkın?

Ey! Yaz çılgınlıkları, İodoslar
Kanayan gençliğim... Gece güneşinin altında
Negatif bir fotoğraf hayatım.

5.

Telefon et kalbine. Ve kuşlara sor!
Kanlı sakallarımın taşan yıldız kümeleri
Renkli bir haberdir televizyonlara.

Kimyasal bir patlamaydı
Karanfillerle
Ve kızlarla ilk tanışıklığım.

Yine gençlikle hesaplaşma gündemdedir. Yepyeni imgeler, eğretilmeler, benzetmeler, parça-bütün ilişkileri söz konusudur. Modern hayatın içinden alınan nesnelere, yeni dilsel uzaylarında gözlerini açarlar. Durumlar var oldukları gibi değil, yaratıcılarını düşlediği şekilde yerlerini alır şiirlerde. Tevriye dediğimiz, artsama sanatı bolca kullanılmıştır:

11.

Mayıs çalkantıları ile çıkarıyorum gömleğimi
Asıyorum bir söğüt dalına. Bir nehir geçiyor
İçinden. Bir tramvaydan daha büyük

Bir caddeyi Gökyüzü'ne çeviriyorum.
Akdeniz sahillerini ateşleyen
Portakallar yakıyor beni. Ve kirpiklerin.

Özkan Mert, karşıtlığı kullanarak da bir gerilim yaratır:

Şiir alevleridir zamanın
Kalabalığıdır yalnızlığın
Canlılar bir yana, ölümlere bile çıkışır.

Artık uyaklar azalırken, şiirdeki müzik iç seslerle bağlı olarak geliştirilmeye başlanmıştır. Şiirlerin zemininde hayata meydan okumak, dünyaya sataşmak vardır:

Yatıştırmak için kendimi
sataşmaktayım
aşka ve Dünya'ya.
Kelimelerden
ve meridyenlerden başka
tanığım yoktur benim.

Bir dünyalı olarak 'meridyenler, paraleller, ülkelerle' çevrilidir. Kitabın en dikkat çekici şiiri Allah ve Tango'dur. Tarih bilinciyle şiir dilini kaynaştırır:

80'lik moruklar çetesi Çin'de
haydi! Tarihin çöplüğüne

Erotizm ve aşka dair benzetmeler çarpıcıdır:

Kalçaların bir kanarya sevgilim
Bir tedhiş yuvası

Kanaryalar fişkırıyor
Öptüğüm her yerinden

Şiirin sonunda, her sürgünü kırık bir üçgene benzetir şair. İnsanı çeviren koşullar kırılmış, açı dağılmıştır... 'Duvar Yazıları' ve 'Şiir Üzerine Çağrışımlar' da bu kitabı farklı kılar. Şiir üzerine son derece önemli aforizmalar içerir kitap. 'Aşk Hepimizin Venedik'i adlı şiiri sürrealizmle beslenmiştir. Bu şiir için derinlikli incelemeler yapmak gerekir. Şiir üstüne yazdığı bütün aforizmaları bulabiliriz bu şiirde:

Elinde Gökyüzüne dayalı bir gelincik

hızla geçip gidiyorsun ince ve sarı bir sokaktan.
Hem ince bir sokak her zaman bilinir,
istese de nereye kaçabilir ki mavi çocuk yüzlerinden?

-Çocuk yüzlerinin telefon numarası yok

'Caz ve Karanfiller' de en sevdiği müzik türüne bir selamlar. Dünya'ya dair, dünyalığa dair cesurca yeni şeyler söyler Özkan Mert, sesi güçlüdür. 'Dikkat! Bu Şiir Dünyaya Bir Sataşmadır'da 'dünyayı dağlara çarparak temizlemek isteyen' ses, başka acıları da gösterir bize:

Kurutulmuş asker ölülerinin
yanık kentlerin
işkencede yüreği koparılmış gençlerin
yapıştırıldığı
bir koleksiyonsa
Dünyamız
işte orada yaşanıyor çağımız
işte orada tek bir adı vardır hepimizin
Tarih'e işlenecek: özgürlük!

"Köpek havlamaları duyulmaz diye kokuyorum / 'Yıldız Savaşları'nda" diyen bir şairle karşılaşırız. Bu kadar özgünlüğe tam bir dünyalı olma durumunu yansıtan şu dizeler eklenir:

Susun! Susarsak belki
duyabiliriz.
İstanbul'lu balıkçılarla
Çinli filozofların konuşmalarını.
Sisli bir kasım akşamı
kalbini dinliyebiliriz Prag'ın
Bebek'ten.
Susun! Susarsak belki
görebiliriz
Horasanlı bir piyade erinin
izindeyken ısırıldığı
pembe memelerini nişanlısının.

Kendisi kitabı hakkında şöyle demiştir: *"Bu kitabımda en önemlisi bir kaos var. Bu yaşanıyor, bunu en başta kendime izah etme çabasına girdim. Dünya da neler olup bittiği konusunda kendim için bir görüş oluşturma şiirleri bunlar. Anlattığım, bir yaşamın sonsuzluğu ve onun içerisinde insanın yavaş yavaş yok oluşu. "Çözölmek" diyorum örneğin. Bir gün tarih bizi çözecek. Yok olup gideceğiz. Sonsuzluğu yakalama, kavrama,*

sezinleme çabası denebilir bu şiirlere. Bir gün bizi tarih ve nehirler çözecek. Yok olup gideceğiz. Hazır mıyız buna? Allah öteki dünyayı, Tango'da bu dünyayı simgeliyor. Allah ve tango arasında çözümlü gideceğiz."

... **V**AN GÖLÜ SAVUNMASI

Özkan Mert'in son şiir kitabının orijinal adı, bana her okuyuşumda Salvador Dalí'nin bir tablosunun çok uzun ama etkileyici olan ismini de hatırlatır. Kitabın gerçek adı şudur:

WOLFGANG AMADEUS MOZART, NAR BAHÇELERİ
POMPALI MIZIKAM
VE
AĞZIMIN KIYISINI
BİR GÖÇ HARİTASI SANARAK KONAN
GÜVERCİNLERLE
KOZMİK KİRLENMEYE GİRME ÖNCESİ
SAHAFLARDA EL ELE GEÇİRİLEN
BİR KİTABIN
DİP NOTLARINDA YER ALAN
KIRMIZI PELERİNİMİ
NEDEN ATLANTİK'TEN DEĞİL DE
VAN GÖLÜ'NDEN
GEÇİRDİĞİME İLİŞKİN
İNFİLÂK YARATAN
AÇIKLAMALAR
YA DA
VAN GÖLÜ SAVUNMASI

Buna benzer bir tekniği Louis Aragon da 'Anicet ya da Panorama, Roman' adlı eserinin başında kullanmıştır. Ortak özellikleri cesurca bir yaklaşımı, farklı olarak ortaya konmalarındır.

Kitapla aynı adı taşıyan şiir, büyük bir sabırla yazılmıştır. Şair olabildiğince çok yerden beslenerek, gezerek ve yaşayarak yazmıştır şiirini: *"İki yılda bitirdiğim bu şiiri dört ayrı ülkede yazdım: Portekiz, İsveç Gambiya ve Türkiye. Şiiri yazmaya başladığım zaman, kafamda bir imge olarak varolan Van Gölü'nü hiç görmediğimi düşündüm. Ve Portekiz'den, İsveç'e geldikten sonra kendimi Türkiye'ye attım ve bir uçakla Van'a uçtum. Günlerce Van Gölü'nde yaşadım, içinde yüzdüm, oradaki insanlarla konuştum, çevresinde araştırmalar yaptım. Yaylalarda dolaştım. Aslında bu şiirde Van Gölü çok fazla yer almaz. Ama Van Gölü kıyısında limon taşıyan yaylı arabaları,*

Kapadokya'ya, Burgaz adasında yenen ve genç bir kızın memeleri kadar yumuşak levrek buğulamayı anlatabilmek, şiirsel coğrafyayı, şiirsel zamanı yakalayabilmek için lokomotif bir dizeye ihtiyacım vardı: 'Herkes bir tanıdık arar dünyada.'

11 bölüm ve 313 dizeden oluşan bu şiiri, yazdığım binlerce dizeden ayrıştırdım. Şiirin içeriği, yazarken kendi estetiğini de belirledi, bazen de estetik kendi içeriğini doğurdu. Dünyayı yaratan "büyük patlama"yı örnek olarak aldım teknik olarak. Şiir, sürekli iç patlamalarla sürer. Şiirde anlatılan o kadar çok şey var ki."

Bu şiir, Özkan Mert'in ilk şiirlerinden yana geliştirerek ve büyüterek sürdürdüğü 'nehir şiir'nde devasal bir Çin Seddi gibi dikilmiştir. Müthiş bir estetik mimaridir. Tek bir dizeden yola çıkıp bunca renkli, yeni, etkileyici metaforu, imgeyi bir araya getirip bunlardan böylesine görkemli bir şiir çıkartmak çok büyük bir ustalık ve çalışma gerektirir. Özellikle birinci ve ikinci bölümleri nefesimizi tutarak okuruz, ahenkli imgeler sağanağının ortasındayızdır:

1.

Herkes bir tanıdık arar dünyada
beyaz bir şeyler arar
ne kadar çıplak yüz bulursa
doldurur albümüne. Albümler ki,
bembeyaz görüntüler sağnağıdır: Uçururlar şapkamızı
şapkamız yoksa kalbimizi.

2.

Maviydi o zamanlar, varyant'tan
bir kelebek gibi uçarak
Konak'a inen belediye otobüsleri
liseli kızlarla dolu
çorapları dizlerinin altında
birdenbire
biten.
Ve ben âşıktım her sabah
bir otobüs dolusu kız'a
cebimde sustalı gibi taşıdığım
bafra paketi
beyaz perde'sinde
açık hava sinemaların
olmuştum
bir
yelkenli.

Örneğin ilk parçada 'bembeyaz' sözcüğünü, ikinci parçada 'birdenbire' sözcüğünü çıkarırsanız, şiirin bütün ahengini bozarsınız. Tüm şiir boyunca en gerekli sözcükler, tam olması gereken yerdedir. Üçüncü ve dördüncü parçalarda keskin bir toplumsal eleştiri yatar. Şiir sorularla daha da alevlenir. Can yakıcı sorular sormak Özkan Mert şiirinin ayrılmaz parçası olduğu için, şiiri daha da ileri fırlatır her zaman... Bu sorulardan birinde gerçeği araştırmadan, gülererek kabulleniriz:

Hem siz biliyor musunuz?
Neden kırmızıdır
karıncaların çükü? Neden
bir vazo gibi kırılıyor Sapanca gölü
bu şiire girince?

Beşinci ve altıncı parçalarda toplumla ve Tanrıyla hesaplaşma ön plandadır.

Her şeyi biraz öne çekebilirsiniz: Bir bulutu
bir serçeyi, bir ilçe'yi
kapınızın önüne çektiniz.
Dün gece Torosların
Atlantik'te bir koy ile seviştiğini gördünüz.
Çin pornografisi ile
Saatli Maarif takvimi'ni çarpıp
üzerine biraz da
Macar hüznü serperseniz
çikarsınız en kısa yoldan Roma'ya.

(...)

Her şeyi biraz öne çekebilirsiniz. Fakat
kalbinizi asla! Çünkü herkese
bir tek kalp dağıtılmıştır; Yerinden
oynatılmamak üzere.

'Her şeyi biraz öne çekebilirsiniz' dizesiyle başlayan bölüm, büyük bir çalışma sonucu 'fakat kalbinizi asla!'ya kadar getirilmiştir... Bu şiir baştan sona bir şairin ustalığından çıkmış, eşi benzeri olmayan bir mücevherdir. Şair, Van Gölü'nü değil, aslında hayatı, dünyayı savunmaktadır. Kitaptaki diğer şiirleri için de uzun, katmanlı incelemeler yapmak gerekir. 'Aşk Şiirleri'. Eğer bir sözcüğün kalbi varsa, buradaki tüm sözcüklerin kalbi aşkla doludur:

1.
Ne zaman gözlerine baksam
bir okyanusla yıkanıyor kalbim
Nereye gitsem hep sende kalıyorum

yıldızların gökyüzünde kaldığı gibi.

Bir yağmur damlasına çizdim
o küçük gölün kıyısında
bana verdiğin ilk öpücüğü...
Şemsiyenin ucu yırtıyordu bulutları.

Hiç bitmeyecek birlikte baktığımız yer.
Saçlarımda uyuyan Ay ışığı olacaksın hep
omuzbaşlarımda akan sıcak bir ırmak.
(...)

2.
(...)Avuçlarının içini öpsem
avuçlarının içinde menekşeler açıyor.
Sırtını hiç sorma: Ne zaman sırtını öpsem
bembeyaz bir bulutun içinde kayboluyorum.

Zaten seninle sevişmek
kuş seslerinden inip
bulutlara binmek gibi bir şey.

3.
(...)
Buluştuğumuz zaman o kadar çok sevişiyoruz ki
Cemal Süreya'nın deyişiyle: O kadar olur işte...

4.
(...)
Bir eriğin çekirdeğini
kucaklayışı gibi kucaklıyorsun beni.
Ne ışığa ne havaya ihtiyacım var orada.
Senin tenini içiyorum su diye.

Senin tenin benim gezegenim.

İlk parçada daha ilk dizeyle birlikte havalanır okur. Hâlâ yeterince uçamıyorsa, 'şemsiyenin ucu yırtıyordu bulutları' dizesiyle birlikte bir düş ülkesinde ulur kendini. Bu şiirde erkeğin kadına duyduğu aşk, tamamen yüceltici ve onurlandırıcıdır. Kadın her şeyiyle çılgınca, büyük bir tutkuyla sevilir. 'Günde yirmi dört saat birbirini düşünen çift' kuş seslerinden inip bulutlara biner... Kadın erkeği bir eriğin çekirdeğini kucaklayışı gibi, tamamen içgüdüsel bir hareketle kucaklar. Çünkü ondan ayrı düşünemez kendini, yaşamı ona bağlıdır. İşte o ten, artık şairin gezegenidir!

Muhsin Şener ise kitapla ilgili yazdığı yazıda şunlara değinir:

“özkan mert’in van gölü savunması adlı yapıtı bir koşu, ne ki hep dönülerek okunuveren; okudukça özümseven; özümseindikçe de üzerinde derinleşme isteğiyle alevlendiğiniz şiir yapıtlarından... öyle çok satırbaşı var ki! kimilerinden girin içeri ve yepyeni, şaşırtıcı, heyecan verici, yüreğinizi kıpır kıpır edecek şiirlerle oluşmuş bir ortamı yaşamayı sürdürün!...

neden çıkarıldığını kimsenin doğru dürüst bilmediği/kavrayamadığı irak savaşı yanibaşımızda bütün dehşeti ile sürerken yazının başına koyduğum /savaşları durdurmak için kaç şiir okumak gerekir/ dizesi sanki bu günler için yazılmış gibi yerine ne güzel yakıştı!...

şiirin, savaşları durdurmak gibi önemli mi önemli, işlevsel mi işlevsel....olan yerini özkan mert her zaman altını çok kalınca çizerek ortaya koymaktan hiç çekinmiyor. ve hiç de kendini zorlamadan yapıyor bunu. şiiri bunun en seçkin örnekleriyle doludur.

ö n c e

özkan mert, bir aşk ozanıdır. sözkonusu aşk kadınla erkek arasındaki ilişki de düğümlenmiş olan aşktır daha çok.

kadın-erkek ilişkisinde odaklanan aşkın şaşırtıcı/yüreği kıpır kıpır tutan/ insanı heyecandan heyecana koşturan...ortamı gibi bir dili de var. o dil ateş içinde yuvarlanmayı iri iri anlatır durur.

özkan mert’in şiirlerinde sözcüklerin içinden şırıl şırıl akan ılık bir sudur aşk!...

kimi zaman yanan bir alevdir. o alevin içinde siz de yanarsınız.

kimi zaman serinletici buz gibi bir sudur o! içersiniz onu...

kimi zaman ele bulaşmış bir kokudur. bir türlü yıkamaya içiniz el vermez ellerinizi. o koku gidecek diye korkarsınız...

kimi zaman, kuş seslerinden inip bulutlara binmektir. hiç istemezsiniz inmeyi...

kimi zaman, öpülen avuş iclerinde bir menekşedir. kimi zaman da bembeyaz bulutlarda yitme...

ne ki hep bir acemiliktir ve hep bir imla hatasıdır o!...

işte kadın-erkek odaklı aşk, özkan mert şiirine böyle bir yapılanma ile yansır.

o aşkın ayrımsız coğrafyalara, kentlere ve yolculuklara uzanan yanları vardır. coğrafyanın herhangi bir noktasıyla, herhangi bir yolculukla bu aşk arasında kurulmuş bulunan ilişki yoğunluk bakımından hiçbir ayırım taşımaz.

o, kendini böyle belirlemiştir.

ozanın kendini böyle belirlemesi onu dünya insanı olmaya getiriyor.

kollarını tüm coğrafyalara, doğaya ve insanlara açmış olan ozan, onları bağrına basarak benimser. bu benimseme hücrelerine değin işleyen bir değişimle gerçekleşmektedir.

sevginin, aşkın bir temel üzerine değil, boyutları, ağırlığı, rengi, kokusu...velhasıl hacmi ve ağırlığı olan somut bir yapılanmanın üzerine oturmuş bulunması onun ozanlığını da belirleyen önemli bir öge olarak karşımıza çıkıyor. doğayı, insanları, çiçekleri, otları, kentleri... şiirine korken aşkın, beyaz ve hülyalı ortamını oluşturan o yepyeni ağız tadını hep alır. o tadın oluşturduğu yeni ortamın kavranması, tıpkı eriğin etli bölümünün çekirdeği sarıp sarmalamasını anımsatan bir yeni yapılanmadır.

tüm dünyayı ve içindekileri böyle bir yaklaşımla kavrayıp sarmalayan özkan mert, bunu şiirinin altına yayar, tabanına kor...onun üstüne oturtur dizelerini, yapıtlarını...

hemen her dizesinde aşkın parlaklığını ve şaşırtıcılığını görürsünüz.

çoşkusu aşktan gelmektedir.

dünyayı ve içindekileri kavrayış biçimi şiirine aynı somutluk ve tadı verecek biçimde yansır.

özkan mert şiirine girerken bunların bilinmesi gerekiyordu...

onun en belirgin yanlarından biridir aşk!...

otlara, böceklerle, çiçeklere, hayvanlara....insanlara ve doğaya aşk ile bağlıdır o. dizelerinde bu bağlılığı elle tutarsınız.

aradıkları

beyaz ve hülyalı

bir

hayat

belki.

herkes bilir;

en küçük sokak'ta

bir okyanusla çarpışmaktır

aşk.

(bu sabah dünyada saat kaç)

ne zaman sevişsek

gözlerinin rengini alıyor gece.

ne zaman öpsem seni dudaklarından

yıldızlara asılı sallanıyor kalbim.

(aşk şiirleri)

zaten seninle sevişmek

kuş seslerinden inip

bulutlara binmek gibi bir şey

(aşk şiirleri)

/beyaz hülyalı bir hayat/ , /en küçük sokak'ta bir okyanusla çarpışmak/
biçiminde tanımlıyor mert aşkı. lekesiz bir şeydir aşk... öyle olması için de
özel bir çaba istiyor ya... insanlar çaba gösteriyorlar onun için, ne ki bu
çaba yetmiyor çoğu zaman. çünkü onun beyaz, bembeyaz olması
gerekliyor. onun için de özel çaba istiyor işte. hayallerdeki gibi bir yaşam
sonra... görülmemişliğini, yaşanmamışlığını vurguluyor. öyle büyük, geniş,
uzun sokaklarda çarpışmak kolay!... marifet, o dar sokaklarda, derin
okyanuslarda çarpışmak!...

özkan merk aşkı, işte böyle somut eylemlerle/edimlerle tanımlıyor.
bu tanım onun aşkı, etiyile kemiğiyle ve hücrelerine varıncaya değin
yaşadığını gösteriyor...

ve o yaşadıklarını da böyle somut sözcüklerle anlatabiliyor.

böyle edim/eylem sözcüklerini seçerek insanı her şeyi ile etkileyen aşkı
somut biçimde ortaya koyması ona seçkin bir söyleyiş de kazandırmıştır.
betimin öne çıktığı dizeler değildir onun dizeleri, söyleyiş biçiminin öne
çıktığı dizelerdir ve içiniz kıpır kıpır okur, duyumsarsınız onları!...

/gece, sevişirken gözlerinin rengini alıyor.../ ve / dudaklarından öpünce,
kalbim yıldızlara asılı kalıyor.../ diyor mert sonra. aşkın uzantısı olan bu
eylemi bir durumla ve yine bir başka eylemle ortaya koymayı deniyor.
sevişilen ortam, geceye dönüşüyor!...

o kapkaranlık gece, sevgilinin gözlerinin rengi oluveriyor!...

artık o, yeni bir evrendir ve o evrenin kendine özgü kuralları ve işlerliği
vardır.

bunu ne denli somut, ne denli benzersiz ve ne denli yeni kor ortaya mert
gerçekten!...

laleliden dünyaya giden bir tranvaydayız
birden nasıl oluyor sen yüreğimi elliyorsun
ama nasıl oluyor sen yüreğimi eller ellemez
sevişmek bir kere daha yürürlüğe giriyor
bütün kara parçalarında
afrika dahil

sanki bu dizelerde cemal süreya'dan söz ediyoruz!...

yine, bir eylem içinde değişen ve dönüşen bir dünya...

aşkın etkin olduğu yürek birinde yıldızlara asılı kalırken ötekinde
sevişmeyi yürürlüğe koyan bir canlı öge...

birinde gece, sevgilinin gözlerinin rengini alırken ötekinde bütün kara
parçalarında ve afrika'da yürürlüğe giren bir aşk düzeni başlıyor...

bu iki şiir arasında böyle bir ilişkiden söz etmek, özkan mert'in cemal
süreya'yı öykündüğünü söylemek demek değildir. çünkü böyle bir ilişki

görünmüyor şiirde. ne ki bu iki büyük ozanın aşka bakışlarındaki ve onu kavrayışlarındaki somutluğu pek güzel gösteriyor. ona işaret edilmek istenmiştir.

cemal süreya ki
şiire, rakıya ve kadınlara doğru
yanmakla meşhurdur: ne saatini
almıştır yanına
ne de gömleğini
(şair! seni nasıl koparıyoruz dağlardan?)

dizelerinde cemal süreya için söylenenler gerçekten en tutarlı sözlerdir; en duygu yüklü, en iyi şiirleştirilmiş bir düzgüdürler.

yeni şiirimizde aşkı en somut, en çarpıcı anlatan ozandır cemal süreya.

rakı, kadın ve şiir, onun yaşamıdır...

özkan mert de buna işaret ediyor.

ne ki bu tutarlı bilgiyi “yanmakla” sözüyle öyle bir ilişkilendiriyor ki, söyledikleri sanki bir yana alınmış da şiire, rakıya ve kadına yanmanın yansımalarının içinde yuvarlanan bir ozandan söz edilmeğe başlanmıştır!... işte o cemal süreya’dır!

ki o, saatini de gömleğini de yanına almadan o *yuvarlanmaya* sanki koşmuştur. bu son sözler de söyleneni öte yana iterek ya da örterek/ gölgeleyerek şiir haline gelmelerine yaramışlardır.

hemen burada bir başka alıntı geliyor gözümün önüne:kafka’ya ilişkin alıntı....

kafka ölünce
kocaman bir deniz
çıkardılar ağzından.
sen ölürsen: kuş sesleriyle
perdelerini açar belki prag.
kar değilse,
şiirlerindir
hüzünle yağan kentlere
(şair! seni nasıl koparıyoruz dağlardan?)

’ölünce ağzından kocaman bir deniz çıkarılan’dır kafka. böyle tanımlıyor özkan mert onu. O deniz ki hala insanlığı ilgilendiriyor, ilişkilendiriyor... dünya durdukça da ilişkilendirilecektir!...

kafka’ya ilişkin söylenenler tabii önemlidir. ne ki söylenenden çok söyleyiştir biz şiircileri ilgilendiren. özkan mert dizelerin altına, tıpkı kafkan’ın ağzından çıkarılanın altında yatan giz gibi bir başka gizi de koyarak o giz aracılığı ile şiiri oluşturuyor kentlere yağan şiirler gibi tıpkı!

şimdi özkan mert'in şiirine daha bir yakından bakalım:

1.

bir eriğın çekirdeğini
kucaklayışı gibi kucaklıyorsun beni.
ne ışığa ne havaya ihtiyacım var orada.
senin tenini içiyorum su diye.
(aşk şiirleri "bebeğime")

eriğini çekirdeği ile birlikte oluşturduğu yapı ve onun ağıza atıldığında çiğnenirken çıkan sesin kütürtüsüne ağız boşluğuna fıskıran ekşi/tatlı/mayhoş...tadların bilincimizde oluşturacağı ortam yepyeni bir ortamdır.

ayrıca,eriğın çekirdeği saran etli bölüm ile çekirdekle arasında hiçbir boşluğun olmaması birbirilerini daha sıkı sarmalamalarına yardım eder. bu somut durum, birbirini seven aşıkların sarılmaları için seçilmiştir ve doğal bir imgedir.

eriğın kütür kütür yenmesi sırasında ağızda oluşan tat ortamı ile aşkın oluşturduğu ortam arasında da bir ilişki kurulmuştur.

her iki ortam da hülyalı ve bambaşka tadlar veren ortamlardır. bu tadın "bambaşkalığı" eriğın o mayhoş/ekşi/tatlı....tatlariyle anımsatılmak istenmiştir.

bir şey daha söylemek gerekiyor sanırım: tat alma duygusu ile insanın vücut dili arasında kurulmuş yepyeni bir ilişkiyi denemiştir özkan mert bu dizelerdeki deyişleriyle.

aşkı böyle bir ortam içinde getiren mert, onu yaşamın sanki tek gerçeği, kendisi olarak görür. o erik tadı ile siz artık ne ışığa, ne havaya gereksinim duyarsınız. su gereksiniminiz için de vücut dilinin bir başka yanı olan ten, yetmektedir.

2.

yaz ki, bir zeybektir ege'de,
dizleri bulutlara gömülü, kaması dağlara saplı.
ner'de bir menekşe kokusu varsa
ev'i orası.
(varşova'da kuşlarla birlikite uyudum sokaklarda)

yaz/ ege/ zeybek/ kama/ kavramları dizelerde özellik taşıyor. zeybek, ege bölgesinden söz edildiğinde ilk anımsanan kültür kavramıdır. bu kavram bugün hala sürüyor ve balıkçı'nın tanımladığı yapıyı daha da geliştirerek hem de...

kama kavramı da zeybekten söz edilen her yerde hemen anımsanıyor. zeybekler bugün folklor gösterileri sırasında kamalarını bellerine sardıkları kuşakların içine sokuyorlar. kama, zeybeği sanki tamamlamaktadır.

“egede yaz mevsimi, kaması dağlara saplanmış, oynarken dizleri bulutlara gömülmüş bir zeybekten başka bir şey değildir” diyor ozan.

çok değişik ve gösterişli bir görsel imge çizilmiştir. tarihle ilişkilendirilmiş bir görsel imgedir bu. coğrafya ile ilişkilendirilmiştir. altında oralara duyulan özlem de yatıyor bu görsel imgenin sözcüklerinin.

“dizini bulutlara gömmüş, kamasını dağlara saplamış zelbeğin evi menekşelerin kokusunun olduğu her yerdir” derken bu gösterişli görsel imgenin anımsatacağını düşündüğü kamalı görüntü, çiçekle, hele hele menekşe ile birlikte yaşanan bir mekana oturtulunca anımsatacakları tümünden ötelenebilmiştir:

evi, menekşe kokularının bulunduğu her yer olan zeybek...
yeni görsel imge bu olmuştur artık...

3.

merhaba! sevgili küçük dünyamız
merhaba! insanlar, böcekler, kuşlar ve tüm canlılar
merhaba! tabiat
şiir tanıktır hepinize.
(van gölü savunması)

insanlar/böcekler/kuşlar/ tüm canlılar/doğa...

hepsine birden kocaman bir merhaba diyor ozan.

ozan için dünya bunlardır. dünya denilen bu toprak parçasını yaşanır hale getirenlerdir bu merhaba dedikleri ozanın. onlarsız bir dünya yoktur, olmamıştır, olamaz!...

ozan bu yaklaşımla dünya insanıdır artık. o noktaya ulaşabilmenin yüksekliği karşısında hemen şiiri onların tanıdığı olarak ileri sürer.

çünkü şiir, evrenseldir!...

bu dizelerle özkan mert tüm dünyayı kucaklayan, kavrayan ve dünyayı herşeyi ile birlikite gören biri olarak gelir. bu yaklaşım onun yaşamının da bir sonucudur sanki. dünyanın gezmediği ve görmediği değil yaşamadığı yanı, yeri /yöresi yok gibidir onun.

onun önemli bir nitelidir bu.

o bir dünya insanıdır!...

evrensel insandır!...”

Özkan Mert'in Boyut Yayınları'ndan çıkan "Yeryüzü Şarkıları" adlı kitabı eşsiz bir külliyyat.

Kitap, şairin 1960'larda akmaya başlayan şiir serüveni, 2007'deki son düellosu "Gelincikya"ya kadar tüm kitaplarını içermekle kalmıyor; aynı zamanda şairin 50 yıllık okuma ve yazma serüveninin imbiğinden geçirdiği "Şiirin İlkeleri - 40.5 Derste Şiir" adlı yapıtını da barındırıyor. Özkan Mert bu ilkelerde en az şiirleri kadar genç; okumalarından, anılarından, taze fikirlerinden oluşan bir okuma atlası seriyor önümüze.

Bu ilkelerden ikisinde anılara dalıyor ve Cemal Süreya'nın "İkinci Yeni benim evim", Edip Cansever'in ise genç şaire "ekonomi öğren" dediğini öğreniyoruz. Özkan Mert çok kez eleştirilerini ironiyle besleyerek bizi birçok yerde acı acı gülümsetiyor da; çete şairlerini, "Türkiye ünlü kötü şairler cenneti" sözünü kimsenin üstüne almamasını, şiiri "ruh temizliğe kliniğine" çevirenlere dersler veriyor. Şiir yazarların çoğunluğunun kendisini pilot sanan teknikerler olduğunu vurgulayarak da çok önemli saptamalar yapıyor. Türkiye'de şiir yazmanın esinle olduğunu sananların çok olduğunu, okuyan insanınsa şiir yazmaya korkacağını dile getiriyor.

Şairleri olduğu kadar şiire meraklı okuyucuların da ilgisini çekecek bu ilkeleri, şiire ve hayata ilişkin 71 aforizma takip ediyor. Özkan Mert kimi zaman tek bir cümlede koca şiir bilimini özetliyor, kimi zamanda yurtdışından Türkiye'nin ve dünyanın gözden kaçırdığımız detaylarını düşündürerek bize veriyor. Şiirin İlkeleri'nde olduğu gibi bu aforizmalarda da yılların, okumaların, bunca dünya seyahatliğinin bilgeliğinin izdüşümleri var. Örneğin "şiir beni her zaman kurtarır" sözünü okuduğunuzda, şiirle ilişkisinin derinliğini anlıyorsunuz.

Çünkü "şairin en devrimci görevinin iyi şiir yazmak" olduğunu da kendi söylüyor.

625 sayfadan oluşan 'Yeryüzü Şarkıları'nı ilk sayfasında bir tek tümce var: 'Benim şiirden başka kimsen yoktur'. 2002 yılın yayınlanan toplu şiirleri 'Nehir' de (Boyut Yayınları) de vardı.

Dünyasal kimsesizlik, Van Gölü Savunması adlı dev şiirinin ilk ve kılavuz dizesi 'Herkes bir tanıdık arar dünyada' dizesi, Özkan Mert şiirinin felsefi ve estetik yanma noktalarıdır ve kuşkusuz üzerinde çok durulacak, incelemeler yapılacak ve tezler yazılacaktır.

"Şiirin İlkeleri" ve aforizmalardan sonra, şairin İngilizce, Fransızca, Almanca, Danimarkaca, Kürtçe ve Rusça şiir çevirilerini ve en sonda da fotoğraf albümü var: Fidan kadar incecik liseli bir delikanlının, İzmir Namık Kemal Lisesi'nde 1961 yılında düzenlenen bir şiir gününde şiir okuduğunu görüyoruz. Bu delikanlı Özkan Mert mi? Evet Özkan Mert.

"Yeryüzü Şarkıları" bugüne kadar yayımlanmış bütün toplu şiirler'den farklı bir kalite baskısına sahip. Şairin orijinal kitaplarını hiç görmeyenler için, kitap kapakları her kitap bölümünün başına konmuş. Ayrıca şaire yazan

İlhan Berk, Dursun Akça, Talat Halman, Adalet Ağaoğlu'nun orijinal mektuplarından küçük alıntılar, Özkan Mert şiiri üstüne yazılan yazılar kaynakçasını ve daha önce hiç bir kitabına girmemiş olan ilk şiirlerinden örnekleri de görebilirsiniz.

Özkan Mert, "Bir Elma Büyüklüğünde Sakallarım"dan, Cemal Süreya Şiir Ödülü'nü alan "Gelincikya" adlı kitabına kadar gelen bu serüveni boyunca, insanı her an ateşleyen benzersiz imgeler, her zaman taze ve genç kalan, dipdiri bir söyleyiş ve her şiirde yeniden kurduğu biçimlerle insanı kalbinden yakalıyor. Mert şiirinin dinamizmi hep yarına açık olmasından geliyor ama bu şiirin beline doladığı da bugün ve geçmiş.

Hepsi birbirinden heyecanlı şiirleri, yeryüzü seyyahlığı, bilgeliği ve şiir düellosunda bize düşürdüğü "Genç bir korsandım o zaman saçlarını rom'la tarayan", "kuş sesleri kadar yumuşuktur peygamberlerin yüzü", "bir balinanın karnında bira mı içmekteyim", "saçlarımda uyuyan Ay ışığı olacaksın hep / omuzbaşlarımda akan sıcak bir ırmak", "senin tenin benim gezegenim", "zaten en çok bayırlarda sallanır dünya", "kırmızı dudaklarınla bir üzüm gibi ez beni", "saksafonumdan bir İzlanda güzeli fışkırıyor", "kanaryalar fışkırıyor öptüğüm her yerinden", "Peki! Melekler de mi yok be kardeşim!", "Pazartesi günleri ben dünyada yokum", "bir bebek gibi bakıyor kalbim dünyaya", "bir gelinciğin içinden fırlatıldım dünyaya", "her şey bir şey eder ama ölüm yalnız kendi eder" gibi birbirinden renkli şiirleri ve dizeleriyle şiirseverlere bir okuma şöleni sağlıyor.

Cumhuriyet sonrası çağdaş türk şiirinde bir kilometre taşı olan Özkan Mert'in Yeryüzü Şarkıları benzersiz muhteşem şiirleriyle olduğu kadar, benzersiz baskısıyla da okuru şimdiye kadar hiç görmediği bir yolculuğa davet ediyor.

ŞİİR ve ZEKKA

"Zekayı, toplumsal oluşumlar arasında ilişki kurabilme, çevreye, değişimlere, yeni durumlara uyum sağlayabilme, öğrenme ve kendini eleştirebilme yetkinliği olarak tanımlayabiliriz.

Zekanın evi olarak bilinen insan beyninde varolan 10 milyardan fazla sinir hücresinin her biri, ortalama 10.000 hücre ile bağlantılı olarak çalışır. Nöron adlı bu sinir hücrelerindeki sinyaller, karmaşık elektro-kimyasal olaylar zinciriyle oluşan ve sayısı saniyede 1000'ni aşan titreşimlerle çalışır. Her titreşiminde diğerlerinden farklı

Özellikleri olabileceğininide düşünürsek, ortaya çok karışık bir mekanizma çıkar.

Yapılan araştırmalar, bireylerin ilgileri ile kişilik özellikleri arasında yakın ilişkiler olduğunu göstermiştir. Bireylerin ilgilerinde, meslek ilgileri yönünden binişiklik olmakla birlikte, cinsiyet farklarının bulunduğu anlaşılmıştır. Bunda, kültürel şartlanmalar, çevrede bireye açık olan olanaklar ve beden yapısındaki farklılıklar rol oynayabilir. İlgiler yaşla da ilişkilidir. Küçük yaşlarda çocuğun ilgisi yaygın ve geçicidir. 10 yaşlarına doğru başarılı olduğu faaliyetlere ilgi gösterir, ergenlik çağında azalmaya başlar ve lise yıllarında oldukça kararlı hale gelir. Strong (1943)'un yaptığı araştırmalara göre, bireylerin meslek ilgisi 18-20 yaşlarında kararlılık göstermeye başlar ve 25-55 yaşları arasında çok az değişir.

İlgi ve yetenek arasındaki ilişkiyi araştıran çalışma sonuçları, ilgi testleri sonuçları ile aynı kişilere ait yetenek testi sonuçları arasındaki korelasyonun -0.40 ile 0.40 arasında değiştiğini ortaya koymuştur. Bu değerler, ilgi ve yetenek arasında sistematik bir ilişkinin görülmediğini ortaya koymaktadır.

Yetenek başka şeydir, bir şeye ilgi duymak ve sevmek başka şeydir.

Türkiye, şiire ilgi duyan, şiiri seven ve bu nedenle de, şiir yazabileceğini sanan şairlerle doludur.

Türkiye, şiirsiz şairler cennetidir.

Kısaca zeka, bireyin doğuştan sahip olduğu, kalıtımla kuşaktan kuşağa geçen ve merkez sinir sisteminin işlevlerini kapsayan: Deneyim, ğrenme ve çevreden kaynaklanan etkenlerle biçimlenen bir bileşimdir. Bazı bilim adamları, zekayı, 7 bölüme ayırmıştır.

Bizim için önemli olan: Dilsel Zeka, bireyler arası iletişim ve ie yneli zeka çeşitleridir.

Tüm bu yapının ham malzemesinin ve işlevlerinin herkes'de aynı olmadığı ve olamayacağı açıktır. İlginç olan, zekanın, doğumdan sonraki ilk 10 yılda büyük bir gelişme göstermesi. Daha da ilginç olan, bu gelişimin bebeğin ilk 2 yılında en hızlı oluşu.

İki yaşımızı doldurmadan zekamız büyük lde belirlenmiş oluyor. Nasıl bir insan olacağımız ve kim olacağımız belirleniyor.

Belirlenen yalnız zekamız değil, yaratıcılığımız aynı zamanda. şimdiye kadar yapılan araştırmalar, zekanın, yaratıcılıkla direk ilişkisinin olmadığını ortaya koydu. Yani zeki insanların daha yaratıcı olduğu, iyi şiir yazabileceği savı yanlış. Çünkü zeka, yaratıcılık için gerekli olan koşullardan yalnızca biri.

Yaratıcılık ise, insanın, ana karnına sperma olarak düştüğü andan, doğumuna, ilk 2 yaşına, çocukluğuna ve ilk gençlik yıllarına dek uzanan biyolojik ve kimyasal kaosun, bilinç ve bilinçaltının, çevrenin ve toplumsal etmenleride katkısı ile ateşlenişidir.

Bu ateşleniş 'dilsel'se ortaya şair çıkar. Dikkat edilirse, şair, şair olmak için, tanrıya ya da başka bir yere başvurmamıştır.

şair, şair olmayı seçmemiştir.

O şair olduğunu çok sonra anlayacaktır. Bu yüzden içinde çocukluk ve gençlik ateşi taşımayan bireylerin, olgunluk dönemlerinde şair olmaları mümkün değildir.

40 yaşından sonra, romancı olabilirsiniz, ressam olabilirsiniz, heykeltıraş olabilirsiniz, rejisör olabilirsiniz ama şair olamazsınız.

İşte! Yukarıda sözünü ettiğim "Zeka" tam bu noktada ortaya çıkıyor: Zeki bir insan kendisinde 'Dilsel ateşlenmenin' olmadığını ve bu ateşlenmeyi kendi çabasıyla yapamayacağını hemen anlar ve daha başarılı olabileceği alanlara yönelir.

Zeki olmayan bireyler yıllarca kötü şiirler yazmayı sürdürürler. Bunlar çoğunlukta oldukları için birbirlerini överler, koltuklarlar. Ve iyi şiirden nefret ederler.

Zeka ile yaratıcılık arasında direk bir ilişki yoktur.

Ama aptallıkla kötü şiir arasında direk ilişki vardır.

Yaratıcılık, olmayan bir şeyi hayal edebilme, bir şeyi herkesten farklı yollarla yapabilme ve yeni düşünceler geliştirebilme yetisidir: Herkesle aynı görmek, herkesten farklı düşünceler üretmek ve bunları sözcüklerin içine dokuyabilmek.

Kuşkusuz ki, şair kumaşıyla doğmuş olmak, iyi şair olmak için yeterli değildir.

Yaratıcılığın, bilgi, yaşam deneyimi, geniş bir hayal gücü, dil işçiliği ve sıkı bir disiplinle

harmanlanması gerek.

Şairlik sürekli bir iştir.

Dünyayı günde 24 saat sözcüklerle görme sanattır.

Zeka da, sözcüklerin içine yerleştirilen mermidir.

Zeka, sözcüklerin içindeki kocaman kaosu görmemize yardımcı olabilir. "

ARKA KAPAK

“A’dan Z’ye Özkan Mert Şiiri”,
Özkan Mert şiirine bir eşik, bir önsöz, bir giriş gibi düşünölmelidir.

Bu kitapta
Özkan Mert’in hayatından kesitleri
ve şiirleri üstüne yazılan yazıları, belgeleri, söyleşileri bulacaksınız.

Bu açıdan bakıldığında
Özkan Mert’in şiirini ve yaşamını merak edenler,
inceleme ve araştırma yapacak olanlar için
zengin bir kaynaktır.